

క మనోజ్ఞానము
తలపాటుతో భావము
సూత్రపురాణము

A

644

తృతీయాశ్వాసము.

కమనోజ్ఞానము.
తలపాటు.

వెల రు 1-0-0.

కృతికర్త:

కవిరాజు,

త్రిపురనేని రామస్వామిచౌదరి,

శతావధాని, బారిష్టరు,

సూతాశ్రమము, తెనాలి.

B

తె నా లి,
రామకృష్ణ ప్రింటింగువర్కుస్.
ద్వితీయ ముద్రణము.
1935

నౌ లి ప లు కు లు.

“ఆర్యస్థైర్యకః” యని పూర్వులు నిరూపించుటగా వాహు.
యున్నారు. దీని యర్థమేమి? ద్విజులని నేడు వ్యవహరింపబడుచున్న
మూఁడుకులములవారే యార్యలోకంబునకుఁ జెందనవారిని పూర్వులు
యభిప్రాయము. అయినచో శూద్రులని కలగూరగంపఁగా వర్తమాన
బున వ్యవహరింపబడుచున్న నాలసజాతివారి యుపపత్తియేమి? ఎవ్వరు
వీరు? చిరకాలాబుసనుండి సామాన్యస్వత్వదూగులయి వీరు సేచినది
బొరలాడుటకుఁ గారణమేమి? స్మృతులయందుఁ జెప్పబడిన వీరిపట్ల
కథనము నిజమయినదేనా? నిజముగ స్మృతులు వీరికొసఁగిన నా
మేనా వ్యావహారికమునందుఁ జెల్లినది, చెల్లుచున్నది? స్మృతి
ములకు నాచారమునకు భేదమెట్లు తెలుపించినది? స్మృతి
ముగ దక్షిణాపథమున వీరికిఁ బ్రజాపాలనము, సేనాసత్వము,
మంత్రిత్య మెట్లు లభించినది? ఈయంశముల నన్నింటిని గూర్చుకొని
గను, నిష్పాక్షికముగను, సవిశ్వ రముగను జర్చించుట మా విధియ.
నమ్మి యిప్పుడదాని కుపక్రమించుచుంటిమి.

ఉపర్యుదాహృతమగు లోకోక్తినిబట్టి శూద్రస్థైర్యనాచ్యుల
మానవులు “ఆర్యులు” కాక “అనాచ్యులు”ని మాత్రము స్పష్ట
ముగఁ దేలుచున్నది. అయినచో నీయనాచ్యులెవరు? భాగ్యోపభోగ
సమన్వితమయిన ద్రావిడలోకంబునకుఁ జెందినవారు. వీరార్యస్థైర్య
యాత్రికుఁ బూర్వమునుండి యీదేశంబున నసించుచున్నవారు. వి
యులు, విజాతీయులయిన యాచ్యులు తమదేశంబునకుఁ నలుగనవి
నపుడు, మోహించి, యొడ్డారంబులొడ్డి యొకగళములగుట, ,
పెక్కుశతాబ్దులు హారాహారం బోరి, పోరి, యాచ్యుల శక్తి
తోనలను నరికట్ట నడుముకట్టి ననుంధరాభాగమున, గవోష్ఠి
ధారాపరిస్థితియునుజేసిన మహావీరులు. పైవోపహాసులయి వెళ్లిన
నాచ్యుల కుతగత్రంబులకును, నవినీతికిం జిక్కి పరాభూతులై పోయి

రాసథమునండి వెనుకకు మరలనలసినవాడైరి. వెనుదిరిగిన ద్రావిడ
 భోక్తృబునందలి క్షుతగాత్రులను, వికలాంగులను, బందీలుగాబట్టి
 నాగులు వారలను బానిసీంద్రును జేసికొనిరి; లోబడిన ద్రావిడు
 లను గట్టుదిట్టములలో నుంచి, యెన్నఁజెట్టి తిరుగుబాటు జరుగకుం
 డుటకునై, స్మృతులు రచియించి, వీరికి ధర్మోపదేశంబుఁ గావించిరి.
 స్వస్వస్వములకు దూరగులఁజేసి, కొంచె మించుమించుగా సంఘ
 బహుష్కృతులనుగాఁ జేసిరి. వీరికిఁ ద్రైవిధికశుశ్రూషయే విధివిహిత
 మునిరి. ఇస్తువును గడించుటకు హక్కులేదనిరి. గడించిన యిస్తువేద
 యున నున్నయెడల బ్రాహ్మణుల పరముఁగావింపుమనిరి. వీరికడ ధన
 మున్నయెడల రాజు బలాత్కారముగానైన లాగికొనుట ధర్మమనిరి.
 ఇవి యుత్తరాసథముననున్న ద్రావిడుల స్థితిగతులు.

ఇది యిటులుండ నార్యులయందలి మూఁడు వర్ణములవారికి
 స్వస్వములయందు నీషద్యవ్యత్యాసమైనను గల్గుటకుఁ గారణమేమియో
 చూజంతము. దీనిని బరిపూర్ణముగా గ్రహించుటకు మూలసూత్ర
 మొక్కటి యున్నది. అది యేదంటిరేని, వివరించెద మాలింపుడు.
 స్మృతినర్తలు పెద్దలు నీ మూఁడు భాగములయందలి మానవులకు
 శరీరవర్ణము (అనఁగా నొడలిరంగు) మూఁడు రకములుగా నుండునని
 వాఁకొనిరి. ఒక్కజాతియందే దేహచ్ఛాయయందు నీభేదము గల్గుటకుఁ
 గారణమేమి? నిజముగా నాయా భాగములవార లాయా వర్ణములఁ
 గలిగియే యున్నారా? దీనికిని జాతివిభాగమునకును, స్వత్వనిర్ణయము
 నకును, సంబంధమేమయిన నున్నదా? మీమాంసఁజేసి పరిశీలింతము.

మా యభిప్రాయమున నాయా విభాగములకుఁ జెప్పఁబడిన
 దేహచ్ఛాయకును, స్వత్వనిర్ణయమునకును గావలసినంత సంబంధ
 మున్నది. శీతోష్ణపరిస్థితులవల్ల దేహచ్ఛాయమాఱుననట యెల్లరెఱిగి
 నదియే. అతశీతల దేశవాసులు తెల్లగను, నత్యుష్ణదేశవాసులు నల్లగ
 నుండురు. ఈకారణముచే శీతలదేశవాసులగు నార్యులు తెల్లగను,
 నుష్ణదేశవాసులగు ద్రావిడులు నల్లగనుండిరి. ఇందు సృష్టివైచిత్ర్య

మేమియు లేదు. హిమాలయోపరిభాగమందున్న కైలాసమందు నసె-
చిన శివుడు తెల్లనివాడని పురాణములయందు వర్ణింపబడెను.
శ్వేతాంగులయిన యాచ్యులయందు వర్ణవిభేదమెట్లు సంభవించినది?
సంభవింపనియెడల నీదిగువ జెప్పబడు నార్యన్యాయమునకు నర్హమేమి?
బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులనియు స్మృతికర్తలు నిష్ణాయుచిరి. దీనినిగ
మేమి? వివరితుము. శ్రద్ధగా నాలింపుడు.

ఆచ్యులు శ్వేతాంగులు, ద్రావిడులు కాలాంగులు. వీరిరువురి
రిక్తసాంకర్యముచే గలిగిన ప్రసవముయొక్క దేహచ్ఛాయ రిక్తరక్త-
బులుగ నుండును. అనగాఁ దెలుపుగాక, కలుపుగాక, తెలుపు కలుపు
నడుమనున్న రంగులన్నియు నప్పుడప్పుడు బిడ్డల శరీరమునకు గర్భి-
ంచుండును. ఈ కారణముచేతనే యాచ్యులయందు వర్ణవిభాగ మేర్పడ-
వలసివచ్చెను. ఈ వర్ణవిభాగముతో హక్కులయందుఁ దారలయ్యెను
కూడ నవసరమయ్యెను. అంతియకాని కొందఁ జాధునికు లామెల్ల
సంఘశ్రేయస్సుకొఱకు, గార్యవిభాగము చేయఁబడినది యని చెప్పు
మాట నిరర్థకము. నిర్మూలము నిరాధారము. కైన వాకొనఁబడిన
గుర్తభావమును వ్యక్తీకరించుటకొఱకే, దీనికి వర్ణవిభాగమని పేరినఁ
బడెను. వర్ణమనగా దేహముయొక్క రంగు. రంగునుబట్టి యేర్పడిన
విభాగమని యనుమానరహితముగ స్పష్టమగుటలేదా? నైత్యులగు
నేమిచెప్పగలము? ఎట్లునచ్చఁజెప్పగలము? స్వత్వభేద మెట్లునచ్చెనో
కొంద విపులీకరితుము.

బ్రాహ్మణులు శ్వేతాంగులు.

బ్రాహ్మణవర్ణము తెల్లనిది. అనగా నాచ్యుల దేహచ్ఛాయ
యెట్టిదో, బ్రాహ్మణుల దేహచ్ఛాయకూడ నట్టిది. దీనిబట్టిచూడ
బ్రాహ్మణజాతియందు సాంకర్యములేదని ధ్రువంబగుచున్నది. సంగతులు
కాక యార్యత్వము మూర్తిభవించినట్లుండిన బ్రాహ్మణు లాచ్యుల
యందుఁ బరిశుద్ధులుగను, పరిపూతులుగను నెన్నఁబడిరి. మహాత్ము

దీయ రక్తసాంకర్యములేని చిత్తూరురాజావంశమునకున్న గౌరవ మితర
రాజపుత్ర కుటుంబములకున్నదా? ఇది యట్టిద. ఈ కారణముచేతనే
సాంకర్యసంఘము బ్రాహ్మణులకు “దానాహాస్య”నినది. సంఘమును
చాసించి నడుపుటకు వీరికే యధికారము కల్గినది. దోషాదోష నిరూప
ణము వీరి హస్తగతమయినది. విస్పన్నచెప్పినదే వేదమయినది. సిర
చర రూపకమైన యిస్తువును గడించుట వీరి విధికాదు. కాని దానిని
బరిపాలించుటకుఁ బంచిపెట్టుటకు సర్వాధికారమున్నది. ఈపద్ధతిమాత్ర
మద్భుత మేధావిశేష నిష్పన్నము. గడించలేకపోయితేమే యను బెంగ
యక్కఱలేదు. ఇంటిలోఁ బ్రాయీరాజుటలేదే యను విచార మక్కఱ
లేదు. రెడ్డిగము పీయనక్కఱలేదు. ఏదినమున కాదినము నలయు
పదార్థముములతో వీరియింటిని సంఘమంతయు నోలలాడించును.
అవురా! తొల్లి బ్రాహ్మణుఁడు సంఘశ్రేయస్సుకొఱకై యెట్టి మర్భర
కిష్టములను బొందెనో చూచితిరా!

క్షత్రియులు రక్తాంగులు.

అత్యధికాంశ మార్యరక్తిము, స్వల్పాతిస్వల్పాంశము ద్రావిడ
రక్తము కల్లియుండుకతన నీచర్ణమేర్పడును. ఇందుచేతనే బ్రాహ్మణుల
కున్న యధికారములో లవలేకముతక్కఁ దక్కిన యధికారమంతయు
క్షత్రియులకుఁ గలదు. యజనయాజనాధ్యయనాధ్యాపక దానప్రతి
గ్రహములలో నొక్క ప్రతిగ్రహముదక్క క్షత్రియునకు సర్వాధికార
మున్నది.

వైశ్యులు పీతాంగులు.

క్షత్రియులకిన్న నెక్కువ రక్తసాంకర్యము కలవారు. అనఁగా
నెక్కువ ద్రావిడరక్తమున్నవారు. ఇందుచేతనే పీతవర్ణము వచ్చినది.
వీరి యధికారము సంకుచితమైనది. షట్కర్మములలో యాజనాధ్యాపక
ప్రతిగ్రహములకు వీరి కధికారములేదు. ఇంతకన్నను నెక్కువద్రావిడ
రక్తమున్నవారెల్లరు ద్రావిడులుగనె పరిగణింపఁబడిరి. ఇచ్చటనొక్కటి

చిరచరిత్రమున . పట్టిన బిడ్డయొక్క జాతి నిర్ణయింపవలసి వచ్చినప్పుడు బీజక్షేత్రములయందు బీజమునకే నాడెక్కువ ప్రాధాన్యమియ్యబడినది. పల్లెదానియందుఁ జూరెనునికిఁ బుట్టిన బిడ్డ తండ్రినిఁ బ్రాప్తముకయ్యెను. చండాలస్త్రీయొక యరుంధతి (అక్షమాల) యందుఁబుట్టిన శక్తిమహాముని తండ్రినిఁబట్టి బ్రాహ్మణుడయ్యెను. నాడు నేడునోలె క్షేత్రప్రధానముగాక బీజప్రధానముగా నున్న సెండ్ల పేరంటములేని ఋషులు వెక్కువ “ఇంగ్లీషు భాషలోని లోకోక్తి లోలె” sowing wild oats నిరాఘాటముగ జరిపిరి. ఇందుచే నెక్కువార జాతులేర్పడుటకు వీరు గారణభూతులైరి.

ద్రావిడులు కాలాంగులు.

ఆర్యులచే నొడింపబడిన ద్రావిడులకు బానిసతనము తప్పవేతే యిస్తున్న లేకపోయినది. పరువుప్రతిష్ఠలు మటుమాయమయ్యెను. ఆర్యులు మహాహంకారముతో ద్రావిడులతోఁబోగునిచ్చగింపక, మిగులఁ దిరస్కారమును జూపించిరి. చెప్పరాని కష్టదిట్టము లేర్పఱచి ద్రావిడులను దూరిదూరముగా నుంచిరి. కష్టములములదాటి యేర్పక్ష వివాహములనలనఁ గల్గిన సంతానమును, హీనజాతులను గొన్నింటి సృష్టించి, వానిలోనికిం ద్రోసిపెట్టెను. ఈజాతులకు సుగతులు లేనని చెప్పిరి. ఇది యార్యావర్తమునందలి కథ.

దక్షిణాపథము.

దక్షిణాపథమున వైశ్యులనబడు కోమటులెన్నడు కర్షకులుగాఁ గాని గోపకులుగాఁగాని లేరు. ఎన్నఁడు పీతనర్థులుగాఁ గాని నుచ్చుంట్టి కన్నట్టదు. వెలమ, కమ్మ, రెడ్డి మొదలగువారు నేనావృత్తియందు లేరు. స్మృతులు చెప్పిన “సచ్చాగ్రా గోపనాపితౌ” అను సనుశాసనము ద్రావిడలోక మెప్పుడు నెఱుంగదు. నాచులను (మంగలులను) దాకిన స్నానముచేయకుండుట సంప్రదాయవిరుద్ధము. ఇతియకాక మృతాశౌచములయందు స్మృతినియమము

లగు మిగుల విరుద్ధములయిన యాచారములు న్నార్తశూద్రులనఁ
గల వెలమ కమ్మ రెడ్డిజాతులయందు సుప్రసిద్ధములు. ఇందు
చేతనే స్మృత్యధికారియు దక్షిణాసభమునఁ దెన్నఁడు ప్రచారముఁ
గొనలేదని చెప్పవచ్చును. గౌరవ ధర్మసూత్రములు మొదలు పరా
శరస్మృతివఱకుఁ గల స్మృతులయందు నెచ్చటను జెంచుజాతి దక్క
ద్రావిడజాతులు పేర్కొనబడి యుండలేదు. మనుస్మృతియందుమాత్ర
మంగ్రులు మేచ్చులుగాఁ బరిగణింపబడి గ్రామబహిష్కృతలయిరి.
ఈ “ఆంధ్రులు, తెలుగువారు కారు. ఆంధ్రుల మాతృభాష ప్రాకృ
తము. తెలుఁగువారి మాతృభాష తెలుఁగు. ఆంధ్రభాషాలిపి నాగర
లిపిని బోలియుండును. నైయాకరణులు తెలుఁగును వికృతియనిరి.
ఇది ప్రమాదజనితము. సంస్కృత మెట్టిదో తెలుఁగుకూడ నట్టిదే.
అనగా సంస్కృత మొత స్వతంత్రభాషయో, తెలుఁగుకూడ నొక
స్వతంత్రభాష. ఇతీయకాని తెలుఁగు సంస్కృతభాషావికృతి కాదు.
కాలనశాబ్దము బెక్కు సంస్కృతభాషాపదములు, ప్రాకృతభాషా
పదములు, సంస్కృతమున ద్రావిడశబ్దములు వొరినట్టే, తెలుఁగునం
ప్రవేశించి కొంతవఱకు వికారరూపము గల్గించినమాట వాస్తవము.
ఈవికారరూపమే కొండఱసభిజ్ఞులను తెలుఁగు సంస్కృతభాషాజన్య
మనియు వికృతియనియు ననిపించినది, యనిపించుచున్నది. క్రీస్తుశకము
సకుంబూర్వము “ఆంధ్రులు” తెలుఁగుదేశమును జయించి, రాజ్యముచేసి,
కాల-చోదితులయి రాజ్యమును గోల్పోయి, తెలుఁగువారియందు
లీనమైపోయిరి. ఇందుచేతనే యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ రకరకంబుగ
నగుదును. బాషన వెల్లరింగు మొదలు కారుసలుపు రంగువఱకుగల
రంగులుగల్గి యాంధ్రుల దేహచ్ఛాయ యొప్పుచుండును. ఘూర్జర
దేశముమొదలు తెలుఁగునాటివఱకు నాంధ్రుల శిలాశాసనములు
ప్రాకృతభాషలోను, బ్రాకృతలిపిలోను నచ్చటచ్చటఁ గనపట్టుచున్నవి.
నాటనుండియు నేటిదనుక “ఆంధ్రశబ్దము” తెలుఁగు శబ్దమునకుఁ

బద్ధాయపవ మైపోయినది. నేటికిని చరిత్రాంశమైనది. భేదము పాటిగడగినది కాదు.

ఆర్యులు బహుశ్రద్ధతో, దూరదృష్టితో ద్రావిడులతో వివాహ సంబంధము నిషేధించిరి. అందుముఖ్యముగా నార్యస్త్రీలకును ద్రావిడ పురుషులకును జరుగు పెండ్లిండ్లు పాపహేతువని నాసించిరి. ఏతత్సతా నమును సాఘబహిష్కృతులనుగాఁ జేయుటకై చండాలాది బాతులను సృష్టించి యందుఁ జేర్చిరి. కాని యార్యపురుషులకును ద్రావిడస్త్రీలకును వివాహములు సంపూర్ణముగా నిషేధింపఁబడినట్లు తోచెను. మునిచర్యుడయిన వసిష్ఠుడు, చండాలినియైన యక్షమాలను వివాహ మాజెను. ఈ వివాహ మార్యజనదూషితము కాలేదు. ఇట్టి వివాహముచేతనే వన్ధభేద మేర్పడుచుండును. అమెరికాదేశమునందు “అమెరికను, నీగ్రో” యనులోమ విలోమ వివాహప్రతిఘటముగా నిట్టి వన్ధభేదముగల మానవులు పెక్కురు దృష్టింబడుచుందురు. ద్రావిడుఁ డార్యస్త్రీతో వ్యభిచరించినయెడల విధింపఁబడుశిక్ష ప్రాజ్ఞలోకమునకుఁ గొంపము గల్గింపక మానదు. ఆర్య ద్రావిడులు సమాన నిందులయి నప్పుడు విధింపఁబడెడి శిక్షయందుఁ దారతమ్యము చాలఁ గలదు, ఋషులనుగూడ జాత్యహంకారము, జాతివైరము ధర్మదూరగులను జేయుట సంతాపకరము. మూఁడునాలుగువేల సంవత్సరములనాఁ డార్యావర్తమునఁ బ్రదర్శింపఁబడ్డ నాటకమే యీనాఁడు “అమెరికా” దేశమునఁ బ్రదర్శింపఁబడుచున్నది. నాటి యార్యావర్తము నేటి యమెరికాయైనది. మూఁడు నాలుగువేలసంవత్సరములు కడచును నార్యమంత్రాంగమునం దేమాత్రము మాపు గానరాదు. హింద్వా ర్యులస్మృతులను బఠింపి, అమెరికనులు నీగ్రోలయెడఁజూపు దుస్సహప్రవర్తనమును బరిశీలించినయెడల నేమాత్రభేదము గన్పట్టిక, యచ్చునగ్రుద్దినట్లుండును. దేశకాలపాత్రములవలనఁగల్గినయాషద్భేదముమాత్రమే లోచనగోచరమగును. ఆర్యావర్తమున ద్రావిడులు

పరాజితులయినను రాజ్యములు కొన్ని యట్టే నిలిచియున్నవి. బాహుళ్య శాలురగు ద్రావిడహంపీరులు దక్షిణాపభమునం దార్యులను గాలువెట్టి కుండ దోర్బలమునుజూపి తఱుముచునేయుండిరి. అమెరికాయందున్న సీగ్రోలు బానిసలుగాఁ బోయి, యమెరికనుల కరుణాకటాక్షములచే నెట్టులో స్వాతంత్ర్యమును గడించినవారగుటచేతను, సీగ్రోరాజులు లేమిచేతను, అమెరికనులను మాత్తోడ్డఁగల పోటరులు లేమిచేతను, “అమెరికను” ఆర్యుల నిరంకుశాధికారము శతాధికముగా విశంకటముగా సాగుచున్నది. హింద్యార్యులు కొన్ని నియమము లేర్పఱచి కొని మృషావిచారణనైనను సల్పి ద్రావిడులకుఁ గఠిన దండనల విధించిరి. అనఁగా నేదోయొకగతి శాసనబద్ధమైయుండినట్లు సఠించిరి. ఇక అమెరికనులో విచ్చలవిడి చెలరేగి దోషియని చెప్పంబడు సీగ్రోను, విచారణలేకయే, దోషము నిర్ధారణ చేయకయే యేచేట్టునకో, యే యురికంబమునకో వ్రేలాడఁ గట్టుదురు. సీగ్రో దురవస్థఁ జూడ, న్యాయస్థానము లేదు. రక్షకభటులు లేరు. వైవమంతకన్న ముందేలేదు. చారినిబోవువారెల్లరు రివాల్వరుతో నొకటి రెండుగుండలను నా నిర్భాగ్యుని జీవచ్ఛవంబు దూసిపోవ వదలుచుందురు. సంవత్సరంబున కిట్టి దుర్మరణములు పెక్కులు వాటిల్లుచుండును. దీనినె “Lynching” అందురు. ఇట్టి మానవపిశాచులను ప్రభుత్వమైనను శిక్షించుటలేదు. పరస్పరాంగీకారముతోనైన సీగ్రో పురుషుండు అమెరికను శ్వేతాంగితో వ్యభిచరించిన, Lynching జరుగుచుండును. కాని బలవంతముగా నమెరికను పురుషుఁడు సీగ్రోస్త్రీతో వ్యభిచరించిన విచారణలేదు. శిక్షలేదు. భగవంతుఁడు నిష్పక్షపాతియట. సర్వాంతర్యామియట. ప్రతిఫలములేకుండ నిట్టి ఘాతుకకృత్యములు నిరంతరాయముగా వందలకొలది యెండ్లల సాగుచుండెనో యెవ్వని కెఱుక? దక్షిణాఫ్రికాయందునను గొంచెము భేదముతో నిట్టి విషమ పరిస్థితులే తెల్ల నల్ల జాతులమధ్య సాగుచున్నవి.

ఆర్యమంత్రాంగము.

ఆర్యులు కార్యసాఫల్యమునకుఁగాను నెట్టి కొఱముట్టులనైన నొనఁబెట్టెనో ప వెనుదీయనివారు. వెక్కువారులు స్త్రీల నొనఁబెట్టించి కార్యము నెఱవేర్చుకొనిరి. కాని తఱచు ద్రావిడ రాజన్యులను బడభ్రష్టులను జేయుటయందుఁ గుటుబ కలహములను గల్పించియు, గాజద్రోహములను సృష్టించియు, గార్యంబుల నెగ్గించుకొనుచు వచ్చిరి. సుగ్రీవుని జేనట్టి, వాలిని సంహరించి, నాచరరాజ్యమును సామంతాబుగాఁ జేసికొనిరి. వేదిమిచేఁ బ్రహ్లాదునిఁ జేలదీసి, హరణ్య కశిపుని మడియించి, స్రహ్లాదుని నామమాత్ర రాజునుజేసి, తద్రాజ్యమునఁ బలుకుబడి సంపాదించికొనిరి. రాజ్యప్రస్థుఁ గల్పించి విభీషణుని దగ్గరకుఁదీసి గానమునిగూల్చి లంకారాజ్యమును హరించిరి. సత్యవ్రతమును ధర్మవ్రతమును నైన బలిచక్రవర్తిని, జాయుడును భ్రాతృహంతకుఁడు నగు దేవేంద్రునికై మాయోపాయములఁ జేసి భ్రష్టునిజేసిరి. ఆర్యులు కర్ణముఁ దీర్చికొనుట కెట్టిహేయభాజనముఁగొని ధర్మపీడలుచేయుఁ గొంతరో యీక్రింది కథంబదివిక బోధపడకపోదు. వేదిజనమచ్చేదమగు కోటనుగట్టికొని త్రిపురాసురులు నిశ్చింతగా రాజ్యము చేయుచుండిరి. ఆర్యులు వారల నొంచనేరక, వారిపై భవము కన్నఁగుట్ట శాంతిలేకయుండిరి. త్రిపురాసురపక్షము మహానీతివ్రతము, ధర్మపరాయణము. ఎన్నివిధములఁ బ్రయత్నించినను, నార్యుల వేగుపని వల్ల లాభము చేకూరకయ్యె. దాన నార్యులు కలుషితహృదయతై బుద్ధుని (శాత్రువునికాదు) త్రిపురాసురుల భార్యలంజేరి, వారిని ధర్మచ్యుతలంజేసి వారివల్ల రహస్యములను దెలిసికొని రమ్మని ప్రేమచియంపిరి. బుద్ధుఁడెన్నిదినములో వేచి వేచి, యెట్టులో వారల నేకాతంబుగఁ గలిసికొని, పాషండమతము బోధించి వేదబాహ్యులనుజేసి, లోబఱచికొని, గుట్టుఁబేడుచేసి మగిడివచ్చెను. అటుపై నార్యులు దండెత్తి త్రిపురంబులను ముట్టడించి కీలెఱిగిననారగుటచే నశ్శివు

బున తీర్పురాసురుల నొడిచిపుచ్చి, వారి సట్టణాబుల ధ్వంసముఁ జేసి
 లైదు విత్తనముల వెదజల్లిరి. భగవంతుఁ డాద్యుల యేటికోళ్ళు,
 మొత్తుకోళ్ళంగీకరించి బుద్ధులై యీ యకార్యమును జేసెనట.
 ఈయన యెట్టి భగవంతుఁడో తెలియరాదు.

రణనీతి

శ్రీరాముఁడు వారింజూచి బెస్సిలి, ప్రాణాబు లెగిరిపోవ నొంటి
 ప్రాణంబుతోఁ జెట్టుమాటున డాగి యొక్క-యమోఘశరంబుఁ దొడిగి
 యొంటివానిని; దమ్మునితో మైమఱచి యొక్కటికయ్యంబుఁ జేయు
 వానిని, జంతుగొంతుమాలి చూపెను. సట్టకడపటియుద్ధాబున రానగు
 నితోఁబోరి, పోరి, డస్సి, న్రస్సి, యధర్మబని యెఱిగియుఁ, దన్నాభీ
 కమలంబున నమృతంబున్నదని సాకుగిల్పించి, శ్రీరాముఁడు గావగుని
 బొడ్డుపైఁగొట్టి మడియించెను. సవ్యేకనిరతూడును నిష్కపటియు నగు
 * బలిచక్రవర్తి తాఁకోర్వఁజూపక నిరంగున మిషచేకొళ్ళ “ప్రాప్తిశాగణా”
 చే నెత్తిపైఁ గాలువెట్టించి పాతాళంబునకు దిగఁబోక్కించిరి. భీమా
 భునకృష్ణు లేకమై రాత్రిపూట శినపూజానిమిగ్నుఁడయిన జరాసం
 ధుని నొంటివానిని, నిరాయుధుని మడియించిరి. ఇట్టి నెన్నియో నిద
 గ్ధనములు చూపనచ్చును. ఇఁక రామాయణకథానాయకుల గూర్చి
 కొంత చర్చింతము.

* బలిచక్రవర్తి మలయాలదేశమునకుఁ ప్రభువు నేడెడకూడ మలయాళీలు
 “ఓనమ్” పండుగయని యొక్క పెద్దపండుగఁ జేతురు. అది బలిచక్రవర్తి దేశమును
 సుభిక్షముగాఁ బరిపాలనఁ జేసినందులకుఁ గృతజ్ఞతానూచకమని యందురు. పండుగ
 దినములలో దేశమంతయు నిత్యకల్యాణము పచ్చతోరణముగా నుండును. పండుగ
 దినములలో బలిచక్రవర్తి యేడాదికి నొక్కతూరి తనదేశమును జూచిపోవుటకు
 వచ్చునని మలయాళీల మూఢ విశ్వాసము.

రాముడు.

పితృవాక్య పరిపాలకుండనియు, నేకపత్నీవ్రతుండనియుఁ బూర్వ
లుక్కుడిచిరి. రామముడు లోకకంటకుండనియు, నాతని జువ్వె గావ్రచ
ననతారపురుషుండనియుఁ గొనియాడిరి.

పితృవాక్యపరిపాలకుండేనా?

కృతజ్ఞతాపూర్వకంబుగా నిచ్చిన, వరద్వయమున నేకాంగియై
రాముడు బమనాలుగేర్లు వనవాసంబుఁ జేయుట, భరతుడు పట్టాభి
షిక్తుండగుట యభిలషించి కైక దశరథుని యర్థించెను. దశరథుడును
పినుగడచినట్లై యగును, గాదని చెప్పకుండఁ జూతావేగమున నొడలు
తెలియక నోటికొల్పింది కైకను దిట్టి, తిట్టి విసంజూలై పడిపోయెను.
రాముడు చనుచొచి సర్వంబును గైకేయి ముఖంబున నొకొగి నన
వాసంబునకుఁ బయనమయ్యెను. అనుయాయుయిన లక్ష్మణుడు
రాకమానగని చెప్ప, అగ్ధాంగియయిన సీత తన్నుఁ గొనిపోనఁ గొటి
నీటితో బతిమాల, శ్రీరాముడు వెంటనే యరువురితోడను బయ
నించెను. దశరథుడు శ్రీరామునకు నేమియుం జెప్పలేదు. కైక యొక్క
నినే యడవికిఁబొమ్మనియె. ఇరువురితోఁ గలసి శ్రీరాముఁ డడవికిఁ
బోయెను. మేనమామ యింటినుండి పితృమరణవార్తవిని భరతుండు
సాకేతంబునకు వచ్చి లల్లినలన సర్వోదంతంబెఱిగి, యచట నిలుచు
నొల్లక, చిత్రకూటంబుననున్న శ్రీరామునికడకు వచ్చి సాకేతంబునకుఁ
దిరిగివచ్చి, పట్టాభిషేకంబుఁ జేసికొమ్మని నొక్కి నొక్కి వేడెను.
శ్రీరాముడు కారణాతరములచే సమ్మతిలేనివాడై, రాజ్యంబు లన
చేతినుండి జారిపోకుండ నుంప నిశ్చయించినవాడై వెట్టిభరితునకు
నచ్చఁజెప్పి, తనకుఁ బ్రితిగాఁ దన పాదుకాద్వయము వానికి నిచ్చి
పంపెను. శ్రీరాముని యీకార్యముచే భరతుడు సాకేతసింహాసన
మెక్కలేదు; తానొంటిగా నరణ్యమునకుఁ బోయియుండలేదు. దశ

రిధుఁడు వైకిటనిచ్చిన రెండువరిము వీరిధముగా శ్రీరాముఁడు తీర్చెను. శ్రీరాముఁడుచిత్తవాక్యపరిపాలన మిషచే ద్రావిడలోకంబును జయించి, రాజ్యవిస్తృతిఁ జేసికొనుటకు దక్షిణాపథమునకు వచ్చెను గాని వేరొండుకాదు.

నిష్కారణముగ మునులయెదుట రాక్షసవధ చేసెదనని శపథములు పల్కిన రామునిజూచి, సీత భయపడి యేల యిట్టిశపథమును జేసితిరని శ్రీరామునిఁ బ్రశ్నింప సీతతో నిట్లుచెప్పెను. †“ఏను గై కేయి నరవ్యాజంబున వనంబునకుఁ జనుదెంచితిని”

ఏకపత్నీవ్రతుఁడేనా?

బహుభార్యత్వము నాఁడు పండితసంభావితము కాకపోయెను. బహుభార్యత్వము మూదటితరముతోడనే ముగిసిపోయెను. లక్ష్మణ భరిత శిశువులుకూడ నేకపత్నీవ్రతులే. ఔరా! రాముఁడు భగవదవతారము. సీతామహాదేవి యాయన యథాంగి. సీతతో సమానమగు దాంపత్యసౌఖ్య మనుభవించిన వారెవ్వరున్నార లీప్రపంచమందు? వెళ్లియయినదిగోలే శ్రీరాముఁడు బ్రతినమిషమును నామోయీలువును శాకించుచునేయుండెను. రామునకు మనశ్శాంతి యెన్నఁడున్నట్టు తోఁచదు. పైకిమాత్రము శంకించుచున్నట్టు కన్నట్టక యే చాకలి పొందనో, యే పామరలోకముమీఁదనో నెపమువైచి, ని ద మోపి, యది నిజముకాదని ఋజువుచేయుభారము సీత నెత్తిపైఁ బెట్టుచుండును. ఔకారా! యిదియూ ఏకపత్నీవ్రతుని లక్షణము? సీత లంకలో నగ్నిపరీక్షయొనర్చి, తన పాతివ్రత్యమునుగూర్చి తనకును, నెల్ల లోకమునకు శంకానివృత్తిఁజేసెను. ఇంతటితోఁ బరీక్ష ముగియలేదు. శంక నివృత్తికాలేదు. శ్రీరాముఁడు నిండుచూలాలిని మోసగించి, కారడవిలో వదిలిపెట్టించెను. ఈకార్యముఁ బచ్చి నెత్తురుత్రావు కటిక

† గోపీనాథరామాయణము, మొదటిసంపుటము 40 వ పేజి.

వాఁకయినఁ జేయు సాహసించునా? ఎట్టులోయఁజేయఁగలదు? శ్రమయును నడి సీతాదేవి, యమోఽన్యకుఁ గొనికాదు. శ్రీరాము చాక్ర సమ్మూహమున నుండెను. చురల నెప్పటిచాలుయే. అనుమానము వదలించుమని శ్రీరాముండు సీతనంగోరెను. సీత ముగ్ధుఁడై చుక్కమనియెను. నిరంతరము సత్యమాత్మజుడగు భర్తతోఁ గాఢ రిముఁజేయఁ గోసి, యేనడచి, సభాసమఖంబునఁ జెట్టువేలముల చూచుచుండ భూవిచారింపఁబ్రవేశించి యాత్మహత్యఁ గావించుకొనియెను. ఈకథ శ్రీరామచంద్రుని మోక్షార్థమునఁ జెట్టుకొనినట్లుగా చాటుచున్నది. సీతమ్మ చెట్ల కెప్పుడు మూల హేళియై?

లోకకంటకుఁడయిన రాక్షసుని సాహసించుటకు భగవంతుఁడూపయన భూమి నంతారమెత్తెను! నిజమే. ఎన్నఁగానో! అట్లు లోక బునకు రావలయు కంటకుఁడు, యీ (దాక్షిణ్య) లోకమున రాముండు కంటకుఁడు ఏదో చెప్పు భక్తులను వియ్యవలయునని గలదు? ఔరంగజేబు హిందూలోకమునకుఁ గొనివచ్చి, ఇత్రవతి శివార్ నుమాచుట్టినలోకమునకుఁ గంటకుఁడు. రాక్షసుల సర్వలోకకంటకునినట్లు విధిచేయు, విజృంభింపఁగొనఁడు. రాక్షసుని శ్వేతపటాభుక్త వద్రావిఃలోకము కడుపులో చిల్లిపిల్లిగాఁ జేసి కాలక్షేపము చేసెను. అకారాజ్యము సమస్తైవ్యములను.

దురుదాగుడు యెను. అత్యు లెను గని గాఢాశాపమోమునెత్తి నైపుణ్యము ద్రావిడిశిల్పు లెనుగలదు. ఒక్కమాత్రాశాపమోమునే కాదు; ద్రావిడి శిల్పులాకాశిష్టణ బలం గూడ నిచ్చి చిహ్నము కము నిదర్శనము. అర్హతలు కూడ ననగా ముగ్ధులు కూడ గాఢ వజ్రకు రాముని నిజరత్న మెనుగలదు. ఎత్తెను శ్రీరాము మామామానుషపవిత్రహరుడని. అనగా దైవిత్వము లేని మానుషుడని యర్థము. రాముండు ముగ్ధులనుండి పాపము వినువాడని యెరులకు బాచాంగము గజనదాలినవాడని కాదు.

రాననుడు దశగీప్రదేనా?

రాననుడుకు బదికంఠము లున్నవాయను సంశంబును బెక్కురు నాదోపవాదములుగాఁ జచ్చించి యున్నారు కొండఁజది యసంభవ మనియు, నైజవిరుద్ధమనియుఁ జెప్పచున్నారు. కాని యీ ప్రవాదమేల నాచులు నెఱిగిరిదో చెప్పజాలకున్నారు. ఇటీవలి కూలకపపరిశోధ నచే రాననుడు కోయదొరయనియు లంకావాసులు కోయనియుఁ దేలికది. రాననాని నూత్యభాషయగు కోయభాషఁ బరిశీలించినయెడల సాస్కృత శబ్దములని భ్రమపడుచున్న కొన్ని శబ్దములకు, సంస్కృత మున సరియైన యర్థముఁ జెప్పజాలని కొన్ని శబ్దములకుఁ జక్కని యర్థములు స్పష్టపడుచున్నవి. అట్టి శబ్దములఁ గొన్నింటి నిట వివరించె దము.

(1) రాననుడు.

ఈ శబ్దమునకు సంస్కృతమున బొబ్బపెట్టువాడని యర్థము చెప్పబడుచున్నది. అనఁగా రాననుడు పుట్టినప్పుడో తరువాతనో కెన్న బొబ్బలుకెట్టెనట. ఇఁకఁగోయభాషయందేమియర్థమున్నదోచూతము.

రానణ = రాన + అన; కోయభాషయందు “రన” అనఁగా నేప్పుట.

కోయభాష,	తెలుగు,	కన్నడము.
రన	రవ్వ	రావ

రవయన మాట రావయయ్యెన. దీనియర్థమెమన నితరులను నేడ్పించుటయందు మిగుల పరాక్రమము కలవాడు. అన యననది, పూర్తిగద్యోతకము రావ + అన = రావన; ఇతరులను నేడ్పించుట యందు నతి పరాక్రమము కలవాడని యర్థము.

(2) దశగీప్రదే—సంస్కృతమున నీశబ్దమునకుఁ బదికంఠ ములు కలవాడని యర్థము చెప్పబడుచున్నది.

కోయభాషలో “దసగీవ” యను మాట కలదు. దసయనగా బాధ; గీవ యనగా గలుగజేయుట. దసగీవ యనగా బాధను గలుగజేయునాడు. గీవ శబ్దము ప్రేరణార్థములో నుపయోగింపబడుచుండును. ఈదశగీవ శబ్దము దశగ్రీవయైనది; పదిమొదలను నర్థమును గడించినది.

దశాస్యండు—పదిమొగములు కలవాడని యర్థము.

కోయభాషలో; దస + అసి; దస అనగా బాధ; అసి పులిగ ద్యోతకము; బాధను జేయువాడని తేలుచున్నది. దస + అసి = దసాసి, దశాసి = దశాస్యః = దశాస్యండు.

రక్షస్సులు-రాక్షసులు—

సంస్కృతభాషయందు వీనికి సరిపడు నర్థములు లేవు. అందుచే వెవ్వేరు నైఘంటికులు వెవ్వేరర్థములను జెప్పచున్నారు.

కోయభాష, తెలుగు, కన్నడము.

రాకు	} రక్కు	} రాక
గందరగోళముచేయుట.		

రాక + అసి = రాకాసి; రక్కు + అసి = రక్కసి.

ఈ రెండుశబ్దములను సంస్కృతముగా మార్చి రాక్షసులు గాను రక్షస్సులుగాను జేసిరి,

రావణునకుఁ బదికంఠములు గాని, పదిమొగములు గాని మొట్టు వచ్చెనో, పైశబ్దార్థములను బట్టి స్పష్టముగా బోధపడగలదని యూహించుచుంటిమి. పదిమొగములు, పదికంఠము లున్నవానికి, నిగు నదిచేతులను గవులేల సృష్టించఁగూడదు? సృష్టించుట సహజమేయని మే మభిప్రాయపడుచుంటిమి

కోయలు రాక్షసులేనా?

రక్షోరాక్షసశబ్దములకు నాద్యప్రకృతులైన రక్కసి రాకాసి శబ్దములకును, రామాయణములోఁ జెప్పబడిన, రావణ పక్షయోధుల

పేరులకుఁ జాలవఱకు ననఁగా రావణ, దశాస్య, దశగ్రీవ, శూర్ప
 ణఖి ప్రభృతినామములకును, సరియైన యర్థములు కోయ
 భాపలోఁ గన్పట్టుచున్నవి. కోయలు యుద్ధమునకుఁ బోవునపుడు
 శాస్త్రనభయంకిరముగాఁ బొడగట్టుటకునై కృత్రిమవికృత ముఖ
 చ్ఛాదనములు ధరించు నాచారము కలదు. రామాయణములో వర్ణి
 తములయిన రాక్షసవికారరూపములకు నిదియే కారణము. రావణుఁడు
 కోయవారలను గ్రమశిక్షితులనుగాఁ జేసి, ధర్మమార్గముఁ ద్రొక్కించి
 యుచ్చస్థానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఈయచ్చదశ వేల్లుపాటి
 నిలువఁద్రొక్కుకొనుటకుఁ జిరకాలము వీలుచిక్కలేదు. రావణవధ
 ముతోఁ దజ్జాతిపతనము తటస్థించినది. కుక్షింభరుఁడైన విభీషణున కిది
 షట్టలేదు; కాన నాగరికప్రపంచమునఁ గోయలు పూర్వస్థానమునకుఁ
 బోయిరి. అరేబియాదేశమునందు మహమ్మదు జన్మించి, దేశద్రిమ్మ
 రులుగ నున్న యరబ్బులను మిగుల నుచ్చస్థానమునకుం గొంపోయెను.
 నేఁడు తిరిగి యరబ్బులు పూర్వస్థానమునఁ జేరిరి. ఇట్టిసితియే లంకా
 రాజ్యమున సంభవించినది యని తలంతుము. ఇతరజాతులు కోయలను,
 రక్కసులనియు, రాకాసులనియుఁ బిల్చుచుండవచ్చును. ఆర్యులదేశము
 నకు వచ్చినప్పు డీపేరులు చెవులంబడినంత యాశ్చర్యములను సంస్కృ
 తీఁగించి, రక్షోరాక్షసులుగాఁ జేసిరి. ఇందనుక నెవ్వరు విమర్శక
 దృష్టితో నుపలక్షింపక, తత్కారణమునఁ బ్రాముఖ్యత నీయకయున్న
 కాకాసురవధ రామాయణ యుద్ధమునకు మూలబీజము కాకపోయి
 నను, మిగుల దోహదముఁ జేసెనని వచింపఁ గడుంగడు విస్మితి జని
 పకపోదు. ఆర్యులకు గోవులెంత పూజనీయములగునో, కోయలకునన
 నేల ద్రావిడులకు వాయసములంత పూజనీయములుగాఁ బరిగణంపఁ
 బడుచుండెను. ద్రావిడలోకంబునందు నేటికిని నంత్యేష్టియందుఁ బిత
 రులు వాయసరూపంబున నుందురను మూఢవిశ్వాసముతోఁ బిండ
 క్రదానముఁ నొనరించుచుందురు. శ్రీరాముఁ డీసంగతి మూలమట్టుగ
 నెఱిగియే, హిందువులతోఁ బోరాటమునకు మహమ్మదీయులు గో

వధఁ జేయునట్లు, ద్రావిడులతోఁ గలహింపనెంచి, కాశమును జంపి దావిడక్రోధాగ్నిని రగులుకొల్పెను—కాకినిజంపిన రాముఁడు కాకా సురుని జంపెననియు, నది సీతస్తనచేలాంచలమును దొలఁగించి, చాచూపుటముతోఁ బాలిండ్లఁ బొడిచెననియుఁ గట్టుకథఁ గల్పించి వాల్మీకి యార్యప్రపంచమునందుఁ గీర్తిఁగాంచెను.

రావణుఁడు:—వేదవేత్త, బ్రహ్మజ్ఞాని, మహాభక్తుఁడు, మహావీరుఁడు, సుందరాకారుఁడు, అతులరాజనీతిజ్ఞుఁడు, మహాకవి, భాతృప్రియుఁడు, జాత్యుద్ధారకుఁడు, వివేకి, తెలుఁగు నైయాకరణుఁడు.

1. వేదవేత్త—శంబుకవధ పీఠికలోఁ జర్చించియుంటిమి. రాచా భట్టియ మిందులకు నిదర్శనము.
2. బ్రహ్మజ్ఞాని—రావణవధచే రాముని బ్రహ్మహత్యాచాతకము పీడించుటయే నిదర్శనము.
3. మహాభక్తుఁడు—ననకోటి శివాలయార్చకుఁడని లోకమెఱుంగును. శిరంబు నుపాయనంబుగా శంకరుని కర్పించిన భక్తుఁడు
4. మహావీరుఁడు—ఇందులకు రామాయణము సాక్షి. నూజేడ్ల దాటినవాడయ్యు, నేడహూరాత్రములు విరామము లేకుండ, యావనగర్వితుఁడైన రామునితో మహాయుద్ధముఁ గావించెను.
5. సుందరాకారుఁడు—రామాయణములోనిహనుమద్వచనము సాక్షి.
6. రాజనీతిజ్ఞుఁడు—యుద్ధకాండములో వాల్మీకిమాని యాయన రాజనీతినిగూర్చి చెప్పిన పల్కులే సాక్షి.
7. *మహాకవి—రావణ భుజంగప్రయాతములు, పంచచామరములను పేరుతోఁ గొన్ని శ్లోకము లింకను బ్రచారములో నున్నవి. శివదర్శనకాలమున వీరశైవు లీ భుజంగప్రయాత పంచచామరములతోడనే భుజంగభూషణునికే జామరములు వేయుదురు.

* రాకణకృత శివతాండవస్తోత్రమ్

జటాకటాహసంధ్రమ ధ్రుమన్నిలింప నిగర్హి
విలోలవీచివల్లరీ విం జమానమూర్ధని

ధగదగదగజ్వలలలాట పటపావకే.

కిరీరచంద్రశేఖరేరః ప్రతిక్షణమమమ॥

౧

ధరాధరేంద్రనందినివిలాసబంధు బంధుర

స్ఫురద్దిగంత సంతప్రమాదమానమానసే

కృపాకిటాక్షధోరణీ నిరుదనుగరాపది

క్వచిచ్ఛదంబరే మనోవినోదమేతుపసుని॥

౨

జటాభుజంగపింగల స్ఫురత్ఫణామణి ప్రభా

కదంబ కుంకుమద్రవప్రలిప దిగ్విభూముఖే

మనాంధ సింధుర స్ఫురత్స్వగుతరీయమేనురే

మనోవినోద మగ్భుతందిభరుభూతభరణి॥

౩

సహస్రలోచన ప్రభృత్యశేషలేఖశేఖర

ప్రమానధూలిధోరణీవిధూసాంఘ్రిపీకధూః

భుజంగరాజమాలయా నిబద్ధజాటజూటకః

శ్రీమైచిరాయజాయతాం చిర్రబంధు శేఖరః॥

౪

లలాటచత్వర జ్వలదనంజయు స్ఫులింగభా

నిపీతపంచసాయకం నమన్నిలింపనాయకమ్

సుధామయూఖలేఖయా విరాజమానశేఖరం

మహాకసాలిసంపదే శిరోజటాలమస్తునః॥

౫

కరాలభాలపటికా ధగదగదగజ్వల

గనంజయాధరీకృత ప్రచండపంచసాయకే

ధరాధరేంద్రనందినమచాగ్రచిత్రపత్రక

ప్రకల్పనైక శిల్పిసత్రిలోచనే మతిర్మమ॥

౬

నవీనమేఘమండలీ నిరుదనురస్ఫుర

త్కుచానిశీధివీతమః ప్రబంధబంధుకంధరః

నిలింప నిగ్ధర సనోతుకృత్తిసింధురః

కలానిధానబంధురః శ్రీయంజగన్ధరంధరః॥

౭

ప్రఫుల్లనీలపంకజ ప్రపంచకాలిమచ్ఛటా

విడంబికంతకంధరారుచి ప్రబంధకంధరమ్

స్మరచ్ఛదం పురచ్ఛదం భవచ్ఛదం మఖచ్ఛదం

గజచ్ఛదాంధకచ్ఛదం తమంతకచ్ఛదంభజే॥

౮

ఆగర్వసర్వమంగలా కలాకదంబమంజరీ

రసప్రవాహమాధురీ విజృంభణామధువ్రతమ్

5

o

הר

٩٠

၈၃

ox

8. భాతృప్రియు డు—రాజద్రోహియైన విభీషణుడు, రాజ్యవృష్టచే జాతివిరోధియైన గాముని పావపద్మములను బట్టి, శత్రుస్క సా వారమును జేరినను లంకలోనున్న కూతని కుట్రబమున (భాగ్యముగు సరమను, బుత్రియగు త్రిజటను) పల్లెత్తు మాటయైనది కుండఁ గాపాడెను. ఈభాతృప్రేమయే వీనిని గూఁడటివ్రేల్చితిని జెకల్చి పారవేసెను. సరమ యంగదునకుఁ బాతాళి హోమామయిని జేయుచున్న రావణుని జూపించెన. లంకలోని గుప్తకర్మమున నీతఁడెఱిగించెను. విభీషణుని కూతురగు త్రిజట యెప్పటికన్సఁగ

లంకాకుఁ బ్రెచ్చెనీతఁ జెనినాకవేసెను. పర్యవసానము రావణపరాజ
యము, లంకాపురీ నాథనము, విభీషణపట్టాభిషేకము.

9. వివేకి—రావణుఁడు బ్రహ్మచే వరంబులనొంది పరివారంబుతో
విశ్రాంతసువియాశ్రమభూములయందుండగా, మాతామహుండున
సుమాలి కి మాయాడయిన స్రహస్తాదులతో సచ్చోటకు విచ్చేసి,
కారణజన్మండ వని రావణుని బ్రబోధించి, నీవు లనేకంబులఁ
జెప్పి, సచరియాన్నయగు కుభేరుని లంకనుండి పారదోలి, లంకా
రాజ్యమును నైనశముఁ జేసికొమ్మని చెప్ప రావణుఁడు జెప్పిన
మాట లాలింపుడు

“మ దశకంఠుండన, నీనుడి యథా ♦ ర్థగజైసచో నెంత బా
లిశునక నయమేది యగ్రజుని బ ♦ ల్మిత్రద్రోచి దుర్వృత్తిఁ ద
ద్వశమా నిల్లెటు లాశ్రమించు మఱిలే ♦ వా? యింట్లు పెద్దల్ భవా
దృశులేయిట్లన నస్మదాచులకు ♦ బుద్ధిసైర్యముల్ గల్గునే?

పెద్దకాలము ప్రాతపగలంగూర్చి, రాక్షసాస్వయముబొందిన
కిడగండ్లగూర్చియు నెల్లు లంక రాక్షసుల తుంకియో దాని
గూర్చియు, మాతామహుండు చెప్పినంగాని లంకాపహరణంబునకు
నీకొనడయ్యె.

ప్రథమాధ్య నైయాకరణుఁడు రావణకారికలు, లక్షణ గ్రంథ
ములయందు న దాహరణములుగా నీయఁబడి యచ్చటచ్చటఁ బొడఁ
గట్టించుచును

10. కారణజన్మడు, 11. జాత్యుద్ధారకుఁడు—

మాలి, సుమాలి, మాల్యవంతుఁడు నను మువ్వురు రాక్షస
నాయకులు లంకాపురిని నివాసముగాఁ జేసికొని సురలపై దండెత్తి
పెక్కుమారులు, వారల నొడిచిపుచ్చి, పరాభూతులఁ జేసిరి. ఈ
కాండటివారాఁడు, “ఉర్విరామాయణము” ద్వితీయాశ్వాసము, 26వ పద్యము,

నిరంతరపరాభవముచే దేవతలు విషణ్ణులై, విష్ణువుని బ్రాహ్మణ నాథుడును నడుముగట్టికొని దేవతలపక్షమై పోరికి నడచివచ్చెను. ఇరు వాగులవారికి, హూరాహూరి పోరు ఘోరంబయ్యె తుదకు నీదారుణ సంగ్రామంబున రాక్షసులు పరాజితులయిరి నూలి వీరశయనంబు నందెను చేయునదిలేక సుమాలి మాల్యవంతులు సకుటుంబ సపరివారముగా లంకను డిగిచి, రసాతలంబున కేగిరి. అందుండియు వారు సుఖమెఱుంగరైరి. కేలు కంటఁ గూర్కెఱుంగరైరి. పరాజయ చితాశల్యముచే నవసి, నవసి, యెట్లులనేనియు విరోధులం దును మాడ మార్గముల నెమకుచుండిరి. సుమాలి కుమార్తెయయిచ కైకసి, రూపలావణ్యములు కలదానిని, జాత్యభిమానపూర్ణహృదయయగు దానిని ద్రావిడ సంప్రదాయమును సంపూర్ణముగ నెఱిగినదానిని ద్రావిడాచారముల నెల్ల మిగుల నేర్పుతోఁ దలకెక్కించుకొనినదానిని మహాతేజోవంతుడగు వీరాధివీరునకిచ్చి జాత్యుద్ధారకుని బుట్టించి, తన్ములమున జాత్యవమానంబును, దుడిచివేయవలయునని, సుమాలి మాల్యవంతులు తలపోయుచుండిరి. వరునికొఱకు దేశదేశములగాలిం చిరి. తుదకుఁ దమకూతురునకు విశ్రవసుఁడు తగిననాడని నిశ్చయించిరి. సాలంకృతముగాఁ గైకసిని విశ్రవసునికి గన్యాదానముఁ జేసిరి. జాత్యుద్ధారకుండయిన పుత్రుని బొందుటకయి ఋషిని భయభక్తులతో సేవింపఁ దండ్రులు కైకసికి బోధించి పంపిరి. కొన్నినాళ్ళకు కైకసి గర్భవతియై రూపలావణ్యములు గలవానిని, తేజఃజములు కలవానిని తొలుచూలునఁ గాంచెను. ఇతఁడే దశకంసుఁడు. సుమాలి మాల్యవంతులు మనుమని జూచి యుప్పొగిపోయిరి. నేటి కవమానమును గడవ సమర్థుల మైతిమనుకొనిరి. పెంచిరి, పెద్దనుజేసిరి. విద్యాబుద్ధులు చెప్పించిరి. నీతిశాస్త్ర పారంగతుని జేసిరి. రణకోవిదుని జేసిరి. జాత్యభిమానము నుగ్గుబాలతోడనే రంగరించి పోసిరి. చెవి నిల్లుఁ గట్టుకొని నిత్యము జాతికిఁగల్గిన యవమానమును జాటి చెప్పిరి. పర్యవసానమితఁడు లోకజేతయై; యక్షులందోలి లంకను స్వాధీనముఁ జేసి

కొని, కులకలంకమును దొలగించి, జాతిగౌరవమును గాపాడెను. తాతల యభీష్టమును సంపూర్ణముగాఁ దీర్చెను. పతనముఁజెందిన స్వజాతి నుద్ధరించి సర్వలోకములను దనకీర్తిచేనింపినైచెను.

రాజుణ కుంభకర్ణ విభీషణుల కళత్రములఁ గూర్చి యొకటి రెండుమాటలు చెప్పవలసియున్నది. రావణుని యర్థాంగి మంత్రివరి యసురశిల్పియగు మయుని కుమార్తె. మయునకు సచ్చరలేమయగు హేమయను నామెయందు జనియించెను. అందుచే నీమెయందు సమగ్రద్రావిడత్వము చూపట్టదయ్యెను. భర్తయగు రావణునకు సంధి యని యెన్నిమారులొ నీతులు చెప్పచు సమర పరాజ్ఞులునిఁ జేయఁ బ్రయత్నించెను. వినివిని దశకంఠుడు “నీమఱదలి బన్నమేగలిని మానిని యీగుదు సంధిచేసినక” అని యామెమాటలం బెడచెవిం బెట్టెను. కుంభకర్ణుడు వజ్రజ్వాలయను నామెను బెండ్లియాడెను. ఈమె నదాన్యశిరోమణియగు బలిచక్రవర్తి కూతురుబిడ్డ. అందుచే జాత్యభిమానమున కునికిపట్టై, భర్తకు నీతియను నెపమున నెన్నఁడు నడ్డము చెప్పియుండలేదు.

విభీషణుడు సరమయను నామెను వివాహ మయ్యెను. ఈమె గంధర్వస్త్రీ; అందుచే ద్రావిడజాత్యభిమానము సుంతయు లేక భర్తను రాజద్రోహునిఁ జేసి, యింటిగుట్టు విరోధులకుం దెలియఁ జేసి సర్వ నాశనముఁ జేసెను. సరమచే విభీషణుని కుటుంబమంతయు రాజ్య తృష్ణాపీడితమును, రాజద్రోహపూరితమునై లంకను రామునకుఁ గట్టఁ బెట్టి, జాతిద్రోహముఁ గావించెను. ద్రావిడజాతి యేమిక్కిలిపాలయి నను సరకుసేయక తన భర్తను రాజునుజేయుట యొక్కటియే యామె మనస్సునం దుంచుకొని మిగుల హేయమగు కార్యముఁ జేసెను. సంశ పారంపర్యముగా వచ్చు పక్షపాతకథలను వదలి కొంచెము విమర్శనదృష్టిని గలిగించుకొని యీపీఠిక జాగరూకులై చదువఁ జదువరులను మరిమరి ప్రార్థించుచు ముగించుచుంటిమి.

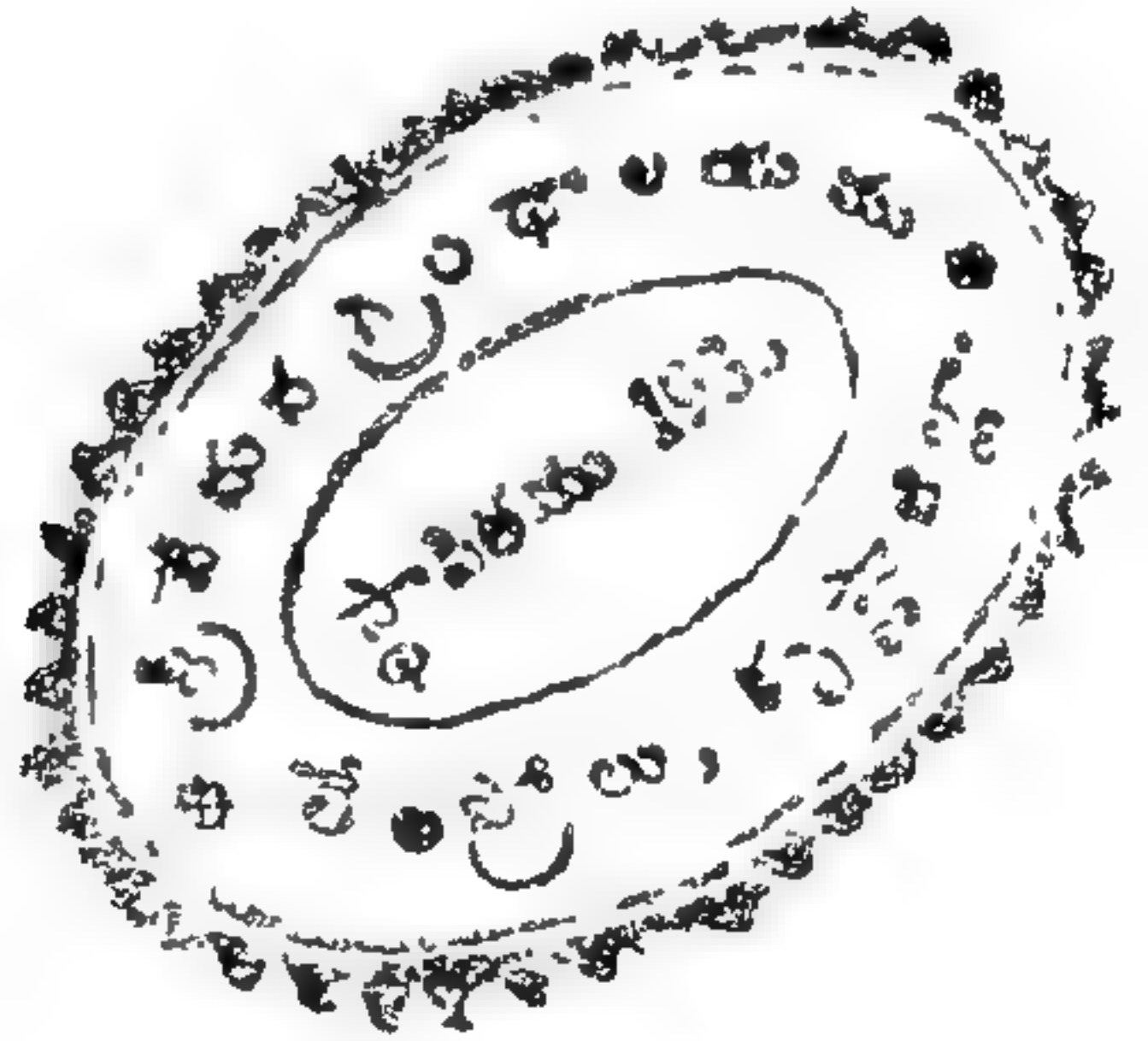

• కం. బూతు పురాణము గాదిది

ప్రాత పురాణమునుగాదు ♦ పాతకహరమా

సూతపురాణం బియ్యది

పూతపురాణంబు పుణ్య ♦ పురుషావళికి.

ఫ ల శ్రు తి.

శా. సూతప్రోక్త పురాణసంహితను సం ♦ శుద్ధాంతరంగంబుతోఁ
బ్రాతస్సాయములం బఠించు నెడలన్ ♦ బ్రహ్మయూరారోగ్యముల్
భూతప్రీతియుఁ జిత్తశుద్ధియుఁ దమో ♦ లుంటాక వై రాగ్యమున్
నీతిప్రోతవివేచనంబుగలుగున్ ♦ నిత్యంబు సత్యంబుగన్.

25

నె న రు.

గీ. వేగుబోకనే పద్మముల్ ♦ విచ్చుచూడు
గమ్మనెత్తావి విరజిమ్ము ♦ కాంక్షతోడ
నడుగబడకుండఁ బంధుల ♦ యలపు. బాప
నెట్టివాడైన నీమర్మ ♦ మెఱుంగఁగలఁడె?

విషయసూచిక.

శీలిపలుకులు	౧—౦
మొత్తుకోళ్ళు	౧—౨
విభాప్రారంభము	౨—౪
యథార్థ ప్రహ్లాదచరిత్రము	౪—౨౯
యథార్థ రామాయణము	30—౯౪

241

సూత్రపురాణము.

తృతీయాశ్వాసము.

యథార్థస్వస్థోదచరిత్రము.

మొత్తుకోళ్లు.

ఒకరుడు “వేదమే” భగవ • దుక్తమటంచు నుపన్యసించు నిం
కొకరుడు “బైబిలే” భగవ • దుక్తమటంచును వక్కణించు, నే
తొకరుడుమా “భారా” భగవ • దుక్తమటంచునువాదులాడు, నీ
తికమక లేల పెట్టెదవు? • తెల్పుగరాదె నిజంబు నీశ్వరా. ౧

మతమని వంకఁబెట్టి కను • మాలపు గట్టుపకాసులెందఱో
కుతుకలఁ బట్టి కోసికొనఁ • గూడదటంచును బుద్ధిచెప్పి ఖం
డితముగ వారివారి యవి • నీతుల మానిపి యేల సాధులన్
బ్రతుకఁగనీవు దేవ! యొక • వారముపాటయినన్ బ్రశాంతిగా. ౨

తగవునెఱింగి పల్కని య • దంతరులన్ సృజియింపనేల ముం
దుగ? సృజియించినావు సరె • తోచియొ తోచకొ దేనిఁగోరి యీ
జగమున వారినే కొలము • సాములఁజేసితి? నింకమీఁద నే
పగిదిని నీప్రపంచ పరి • పాలనసాగునొ నేను జూచెదన్. 3

ఉల్లము విప్పిచెప్పఁ బుయి • లోడుచు నేర్పునఁ గప్పిపుచ్చి యే
కల్లలొ నచ్చఁజెప్పి యొడి • కంబున లోకము మోసపుచ్చి కో
కొల్లఁగ సంతసించు నడి • గొట్టుల భారతభూమి కేటికై
యిల్లడఁ బెట్టినావొ జగ • దీశ్వర లేవాకొ యిట్టిదేశముల్. ౪

చదివితఁ బుణ్యభూమియని ♦ శాస్త్రములన్ మనభారతఁబు వేఁ
డది విపరీతమై జనుల ♦ కందటికిన్ బొడఁగట్టుచుండె నే
లిదముగ; సత్యశౌచములు ♦ లేవు దయారతి లేదు ధర్మ సం
పదయునులేదు, ఘోరకలి ♦ మాయురే! యాగతీయేమియీశ్వరా.

కథా ప్రారంభము.

యతివరు దయ నాశ్వాస
ద్వితయంబు రచించి మరి తృ ♦ తీయాశ్వాసం
బతిదక్షత వ్రాయఁగఁ బూ -
నితి రసభరితముగ నిపుడు ♦ నేఁ బాఠకుఁడా.

ఉడికి యుడకని దుంపల
ముడికూరల తిండిచేత ♦ మొట్టమొదటనే
బడలుచు సడలుచు నెటులో
కడపుచు నందుండఁ గొంత ♦ కాలము చనుచో.

ఓరుగాలి వినరు ♦ టుయ్యాలలోఁ గూలి
యత్తమిల్లు నాకుఁ ♦ గ్రొత్తచేసె
గాలి సీరుకూడఁ ♦ గడకు సరిపడక
జలుబుచేసి మేను ♦ పులకరించె.

వచ్చిన పులకర మట్టపె
విచ్చలవిడి పెచ్చుపెటిగి ♦ వేదన పెట్టన్
నొచ్చె శరీరంబెంతయొ
చచ్చిన చావయ్యెఁ జిక్కి ♦ సగమైపోతిన్

జ్వరము నయముగాదన్న సం ♦ శయముగల్గ
సచివ బాంధవ వ్రాతంబు ♦ జన్మభూమి

కన్నులం గట్టినట్టెనఁ ♦ గలఁతఁజెంది

బ్రతికియున్నాఁడ నెట్లొ ధై ♦ ర్యంబుతోడ.

౧౦

తుదకొక మాపునన్ జ్వరము ♦ తొందర గందర శోభ మైననున్
వదలక ధై ర్య మొక్కఁడనె ♦ ప్రక్కపయిం బొరలాడి యాడి నే
మెదలక కన్నుమూసితిని ♦ మిక్కిలి చెమ్మటఁబట్టె నింతిగోఁ
బదముల చప్పుడైనఁ దడ ♦ బాటుమెయిం గనువిచ్చి చూచుచున్.

గురువర్యుండగు సూతుఁడు

బీర బీర నాప్రక్కకడకు ♦ విచ్చేసి ననున్

బరికించి పాఱఁ జూచుచుఁ

భరచర మరలి చనె నొక్క ♦ ఊణకాలమునన్.

౧౧

అడుగులు మెల్లఁగానిడుచు ♦ నప్పుడు సూతమహర్షి వచ్చి నా
కడ కిదిగో! గ్రహింపుము సు ♦ ఖంబగునంచు వచించుచుండఁగా
బుడిసిలి నిండియున్న రస ♦ మున్ జుఘకంబునఁ బట్టి వెంటనే
గడగడ త్రావివై చితిని ♦ గట్టునఁ ద్రేపితిఁ దృప్తిఁజెందితిన్. ౧౩

తీసివేసినట్లు ♦ దిగజారిపోయెను

గలవరంబు పోవఁ ♦ బులకరంబు;

ఒడలి సొక్కుపోవ ♦ నుప్పొంగిపోయితి

నలఁతలేక మనసు ♦ కలఁతలేక.

౧౪

అంత నాముఖలక్షణంబులఁ జూచి పరితుష్టుండై సూతమహర్షి
నాతోఁ జెప్పకుండఁ దిరోహితుండయ్యె. నేనును సెజ్జపెఁ
బరుండి యిటునటు పడి కుతవకాలంబు చనుడు, లేచి యడుగులు
తడఁబడుచుండ మెల్లఁగ మద్గురుసన్నిధికిం జన, నామహనీయుండు
ప్రీతి తొలకాడ సముచితప్రకారంబునఁ జూచి “కుమారా! యిట్లెల
వచ్చితివి? తొందఱపని యేమియు లేదుకదా! అనామయుండ

నైతివికదే!” యన నూకొట్టి “మహాత్మా! కథాశేషంబు విన నిచ్చ పొడమి యిచ్చటికి వచ్చితి. బడలిక తీరె గావున నాకు నావలికథ విన్పింపవే” యనుచు “ఆర్యులు రేకెత్తి మంత్ర తంత్ర ప్రయోగంబుల ద్రావిడులను బరాధూతులంజేసి, యేకరణి నవల రాజ్యతంత్రంబు విస్తరిల్లఁజేసి, యెట్టులు ద్రావిడుల యాయురారోగ్యైశ్వర్యంబులఁ జూఱఁగొనిరో చెప్పవే” యనుచు వల్లెయని సూతుండు “విస్తరించి చెప్ప ననువుకాదు. ఆర్యమంత్రాంగంబు స్పష్టపటపంజాలు నొండు రెండు పూర్వకథలం జెప్పెద సావధాన మనస్కుండవై యాలింపుము.”

యథార్థప్రహ్లాదచరిత్రము.

“కుమారా! త్రివిష్టపంబున మహేంద్రుం డొక్కనాఁడు పేకోల గంబుండి, దౌవారికులు కలకలంబు నాపుచుండ, వలసపోయిన తమవారి యోగక్షేమంబు లరసి తద్దురవస్థ తెలిసికొని, రక్తసంబంధంబుచే గల్గిన సంతాపంబువలన, విహ్వలచిత్తుఁడై, కంటనీరు కంటఁ గ్రుక్కికొనుచు, ద్రావిడరాజకంఠీరవుల దోర్దర్పంబునకు నోసరిల్లి, మాటుమూలల ముడింగి, యడంగియున్న యార్యులఁ దలంచి చింతించి, యేవడువుననై నను వారలకుఁ దోడ్పడుట యుచి తంబని నిశ్చయించి రణవటిష్ఠులయిన ద్రావిడమన్నీలతోఁ బోరాడుట రాజనీతి కాదని వేటుపాయంబునకునై నెమకుచు, వేగు పనికై పోయివచ్చిన వేగరులంగాంచి, కార్యంబు తెఱంగు విన్పింపు.” డన వారును జోహారులొనరించి యిట్లని చెప్పఁదొడంగిరి.

కొందఱు ద్రావిడుల్ కలుపు • గోలుతనంబుఁ దొలంగినంతటన్
జిందఱు వందఱై కడిమి • చేవయు లావును దూలి భ్రష్టులై
కుందుచుఁ బూర్వవై భవముఁ • గోల్పడి డీల్పడినట్టి వై నమున్
బొందికతో హిరణ్యకశి • పుండు గ్రహించి కుశాగ్రబుద్ధితో.

ద్రావిడదేశమందుఁగల ♦ రాజులనెల్లరఁ జేరఁదీసి సఁ
భావనఁజేసి కర్జము స ♦ మ స్తము తప్పక నచ్చఁజెప్పి లో
లో వసివాడు ప్రాతపగ ♦ లుం దొలగించి మహాభిమానులం
ద్రోవకుఁడెచ్చె నేర్చున వి ♦ రోధుల గుండెలు జల్దరింపఁగన్. ౧౮

పోటరియకా హిరణ్య కళి ♦ పుండ్రిటు ద్రావిడ సార్వభౌముడై
యేటును బాటుచుం దెలిసి ♦ యిక్కువ లారసి జాగరూకుడై
కూటువఁగట్టి ద్రావిడుల ♦ కుం దలకట్టయి రేబవల్లు సో
రాటముఁ జేయబూని తన ♦ రాణువతోఁ గనిపెట్టి యుండఁగన్.

త్రిభువననాథా! దేశము
సుభిక్షముగ నుండఁ బ్రజలు ♦ శోభాయుతులై
విభవాస్పదులై యుండిరి
ప్రభుభక్తి హిరణ్యకళిపు ♦ రాజేంద్రునెడన్.

౨౦

మాంసపంకిలములొ ♦ మఖశాలలును లేవు
భగవంతునకు జంతు ♦ బలులులేవు
ఇంకిపోయెడునట్టి ♦ యేరువాఁకలు లేవు
సివమెత్తి కాయని ♦ చెల్లులేవు
వినరికొట్టెడునట్టి ♦ వేడిగాడ్పులు లేవు
పండకుండెడి చొటి ♦ పడెలులేవు
మూఁడువానలులేక ♦ పాడైన నెలలేదు
ఋతుధర్మ మెఱుఁగని ♦ యేడులేదు

లేశమైనను బ్రజలకు ♦ లేమిలేదు
దొంగ తోఁడుబోతుల పౌజ ♦ దొద్దలేదు
ప్రథిత వీరాగ్రగణ్య హి ♦ రణ్యకళిపు
ధారణి పాలకుండెలు ♦ ద్రవిడసీమ.

౨౧

చిచ్చునై నను బిడికిలిం ♦ చెదమటంచుఁ
బోటుమాట లాడెద రందుఁ ♦ బోటుమగలు.
డెప్పరము సుమ్ము వారితో ♦ డీకొనంగఁ
బ్రాణభయ మింతలేని గ ♦ రాసులగుట.

౨౨

శోణితధారలం బుడమి ♦ జొబ్బిలఁజేయుచు గడ్డిపోచఁగాఁ
బ్రాణములచ్చి యైనసరె ♦ రాజును రాజ్యముఁ బ్రోవఁగాఁదను
త్రాణము బాణముల్ దొనలు ♦ దాలిచి కేకిసలాడుచున్ సదా
రాణున నిల్చియుండు సమ ♦ రక్షితి రక్షితజన్మదేశమై.

౨౩

అని వచియింప నీగతి బృ ♦ హస్పతి దిగ్గనలేచి మార్తురన్
మనము స్వశక్తి గెల్తుమను ♦ మాట యటుంచుడు, రాజనీతిచే
ననువుపడం గుటుంబ కల ♦ హంబునకుం బురికొల్పి యెట్టులో
పనివడి నైరులన్ మునుము ♦ పట్టి వధించుట లెస్స కర్జమా.

౨౪

గృహకల్లోలముచే వి
గ్రహముం గల్పించి యల్ల ♦ కల్లోలముగా
నహితప్రభువీరుల, ని
గ్రహింపఁగావలయు నిష్ఠు ♦ రంబనకుండన్.

౨౫

ప్రణిధు లీమాట లాలించి ♦ పల్కిరిల్లు
దేన! మన్నించి యొకమాటఁ ♦ దెలియఁజెఱప
ననుమతించిన వినిపింతు ♦ మఁతుదెలిసి
యెట్టి కార్యమైనను దల ♦ పెట్టఁదగును.

౨౬

హిరణ్యకశిపునకు, రణదక్షుండయిన హిరణ్యాక్షుండను సోదరుం
డొకండు కలండు. అతం డద్వితీయ బలపరాక్రమముచే, నయో
మయగదామాత్రద్వితీయుండై, దుష్టశిక్షణార్థంబు, శిష్టరక్ష
ణార్థంబు దక్షిణాపథంబెల్ల ముప్పొద్దులఁ గ్రుమ్మరుచుండు,

దత్కారణంబుననే తద్రాజ్యం బుపద్రవంబులకుఁ దొలంగి
వర్ధిల్లుచుండు.

ద్రవిడరాజ్యస్థాప • న విభూతి కీతని
పొంగారు పోడిమి • పుట్టకీటు
చాత్యభిమానై క • సంపత్తునకు వీని
కలిసిగొట్టుతనంబు • కాణయాచి
పగ్గెలాడెడునట్టి • పల్లదీంద్రకు వీని
గొట్టుతనంబు వా • కట్టుమందు
అడిగొట్టు మూఁక యా • గడ మడంపఁగ వీని
తాఁగతనంబు దు • రాయకట్టు

బిరుదుమగఁ డిట్టి జగదేక • వీరు నొంటి
కొమ్ముపది బై కుసికొల్పి • ఘోరకాన
నాంతరమ్మున నాజెట్టి • యాదమఱచి
మసల మొనమొన్న మనవారు • మన్నిగొనిరి.

౨౨

ఈకథ సర్వముండెలిసి • యించుకనేపు విషాదచిత్తుడై
శోకముఁబెట్టుచుం దుదకు • శూరుఁడుగావున దుఃఖమంతయున్
బోకడఁబెట్టి ఘోరతప • ముం బొనరించి వరంబులందుచున్
గూఁకటివేళ్ళతోరిపులఁ • గూల్పఁగఁబోయెఁబ్రభుండు కానకున్.

మొదలిటి నేరమా వలస • పోవుట కానక జన్మభూమినిన్
వదలుచు నందుపై సమర • పండితులున్న విరోధదేశమం
దొదిగి తమంతటన్ నిలిచి • యుండుట రెండవనేరమైననున్
సదమదమాపఁ బాడి మన • జ్ఞాతులుగావున వారు దేవరా! ౩౦

ఏపనిఁజేయనెంచిన ని • దే సమయంబిది తప్పిపోయినన్
జేపడఁబోవదింక మన • జీవితకాలమునందుఁ గాన దే

వా! పొరపాటులేక మన ♦ యాద్యులప్రాణము నాచికోలునుం
బాపుడి వారలెట్లయిన ♦ భారతదేశము వీడకుండఁగన్. 3౧

మున్నెన్నఁడొ చూఁజాయఁగ
విన్నాఁడ హిరణ్యకశిపు ♦ పృథ్వీశున కు
త్పన్నుఁడు దొలికాన్పున ను
త్పన్నుఁ డగునటంచు గొప్ప ♦ దైవజులచే. 3౨

నిండుచూలాలు తద్దృహి ♦ ణీలలామ
యొంటిపాటున నున్నది ♦ యింటిలోనఁ
గంటవత్తిడికొని తన ♦ యింటివేల్పు
మాపు రేపులు పూజించి ♦ మరుగుచుండె.” 33

ఈవచనము లాలించిన
దైవతగురుఁ డిట్టుపల్కెఁ ♦ దత్సభలోనన్
సీవిరిఁ బుట్టిన వీవలి
వీవఁగ వజ్జరితనంబు ♦ పెంపెనలారన్. 3౪

కావున నింద్రుం డిప్పుడె
ద్రావిడ దేశంబుఁజొచ్చి ♦ తత్ప్రభిష్వి లీ
లావతి వెలార్చి గోవును
బ్రాహ్మఁగఁ జెఱఁబట్టినట్టు ♦ పట్టఁగవలయున్. 3౫

నారదుఁ డేడకో చనుచు ♦ నాఁడు హఠాత్తుగ దారిలోపలన్
వారిని నిర్వురం గలిసి ♦ వారని యచ్చెరువంది యింద్రుచేఁ
గారణముం గనుంగొని య ♦ కార్యమటంచును బుద్ధిచెప్పి యా
వారిజపత్రనేత్రఁగొని ♦ పర్ణకుటీరముఁ జేరుగావుతన్. 3౬

చేరి మిక్కిలి గారాబంబున నాలీలావతింజూచుచు మచ్చిక
చేసికొని సానునయవాక్యంబుల. 3౭

తృ తీ యా శ్వా స ము.

ఎల్లద్రావిడులకు ♦ నింటివేల్వెనట్టి
 శివుమీఁదఁ గలభక్తి ♦ చెదరునట్టు
 ఎన్నాళ్లనుండియో ♦ యేతెంచు నాచార
 ములమీఁదఁ గలరక్తి ♦ తొలఁగునట్టు
 తాతముతాతల ♦ తండ్రులపైఁ గల్గు
 తఱుఁగని గురుభక్తి ♦ తఱుఁగునట్లు
 పిలుపుతో నూకొట్టు ♦ విశ్రుత దేశాభి
 మానంబు క్రమముగా ♦ మాయునట్టు

కట్టుకథ లెన్నో పుట్టించి ♦ గడుసురీతిఁ
 జెలియ చెవినిల్లుఁ గట్టుక ♦ చెప్పిచెప్పి
 మలచి గర్భస్థపిండంబు ♦ మార్చివైచి
 యెట్టయిన నింటిలోఁ బోరు ♦ పెట్టవలయు.

3౮

మందు మాఁకులచేఁ గాని ♦ మంత్రతంత్ర
 ముల వలనఁగాని మంచి మా ♦ టలను నాడి
 కాని యేపాట్లచేనైనఁ ♦ గాని యామె
 మనము స్వాధీనమును జేసి ♦ కొనఁగవలయు.

3౯

అప్పుడుగాని ద్రావిడ ధ ♦ రాధిపరాష్ట్ర విభూతియెల్లఁ గ
 న్గప్పినమాత్ర ధ్వంసమయి ♦ నాశముగాదు మఱొండు త్రోవనా
 కిప్పుడు గానరాదు విబు ♦ ధేశ్వర! జాగిఁక సేయరాదవో!
 చప్పునఁ బైనమై వెడలి ♦ చక్కఁగ నీవని చక్కఁబెట్టుమా. ౪౦

నారదుని మీఁదఁబెట్టిన ♦ భార మతఁడె
 తీర్చుఁ దీర్పరిగాన సం ♦ దియమువలదు
 భరతవర్షమందలి మన ♦ వారలెల్ల
 హాయిగా నిద్రపోవుదు ♦ రంచుఁజెప్ప.

౪౧

గుర్వాజ్ఞాబద్ధుండై దేవేంద్రుఁ డుత్కంఠతోఁ గొలుపుచాలించి
యుల్లాసంబుతో మాతలివంకఁ గేగింటఁ జూడ. ౪౨

సారథియై మాతలి తన
తేరాయత్తంబుచేసి ♦ తెచ్చి విడువఁగా
నారోహించి మహేంద్రుఁడు
వీరావేశంబుతోడ ♦ వెడలఁ బురంబున్. ౪౩

ఎఱిగిన తెన్నులంబడి య ♦ దేవనిగా రథ మద్వితీయమై
పరుగునఁ బోవుచుండ నతి ♦ భాసురమై తనరారె గేతనాం
బరమొగి నంబరంబునను ♦ మాపులు చెమ్మటఁ దొప్పదోగినన్
బరుగిడి పోవుచున్ భరత ♦ నర్షముఁజొచ్చె మహేంద్రుఁడాదటన్.

తొడరి హుటాహుటిన్ రథముఁ ♦ దోలఁగ మాతలి దక్షిణాపథం
బొడయఁడులేనిచొప్పుఁగని ♦ హుంకృతిఁజేయుచుఁ బోవుచున్నతన్
పొడఁగని సైన్యముల్ బెదరి ♦ పోవ మదంబున గావుపట్టుతోఁ
గడపక యింద్రుఁడొక్కక్షణ ♦ కాలముకూడఁబురంబుఁజేరుచున్.

సడిచప్పుడు గాకుండఁగ
విడివడి యంతఃపురముఁ బ్ర ♦ వేశించుచు ద్రా
విడభూవరు నర్ధాంగిని
బొడమిన కిను కాపలేక ♦ పొగరెగఁదట్టన్. ౪౬

అదలించియు విదలించియు
బెదరించియుఁ గొంతసేపు ♦ వీరమ్మన్యం
డదనని ముందలఁ బట్టఁగ
వదలించుకొనంగలేక ♦ వాపోవంగన్. ౪౭

సరకుసేయక పుచ్చడికతనంబుఁ ద్రొసిపుచ్చి, యింద్రుండు
జాలిలేక, చెఱఁ బట్టి, కొంపోవుచుండ, మహాసాధ్వియుఁ బతి

ప్రతారత్నంబును నగు లీలావతీదేవి లజ్జావతి యయ్యుఁ గురరియుం
బోలె గోడుగోడునఁ దనగోడునకై శోకించుచుఁ బోవుచుండ. ౪౮

దేవరి నారదుఁ డపుడు
త్రోవకు నడ్డంబు వచ్చి ♦ తొందరఁగా వా
క్యావీణ్యముతో నాదర
భావముతో నుక్కివ్రుడయి ♦ భాషించె నిలువ.

౪౯

ఏమీ! చిత్రం బింద్రా!
యేమిది! లీలావతీసతి ♦ యెవరనుకొని నీ
వీమెయిఁ జెఱఁబట్టితివో
దీమసమున నిట్టివి తెగ ♦ తెంపులు తగునే?

౫౦

ఆమె ద్రవిడరాజేంద్రు న ♦ ర్థాంగలక్ష్మి
నిండుచూలాలు మనము మ ♦ న్నింపవలయు
విడువు విడువుము మరుమాట ♦ నుడువకుండఁ
గీడుమూఁడు నీదేవరి ♦ వీడకున్న.

౫౧

పొడవడగింపఁగల్గు నినుఁ ♦ బోలెడి వీరులు వేయిమంది దుం
దుడుకున నెత్తివచ్చినను ♦ దోర్బలభీముఁడు ద్రావిడేంద్రుఁ డొ
క్కఁడు మగవీరముగ గడిమి ♦ కల్గిన పోటరి వాని దేవి ని
ప్పుడు చెఱఁ బట్టినకొ సుడిసి ♦ పోదువు నా పలు కాలకింపుమీ.

మొదలె సత్వసంపన్నుఁడు ♦ పిదప ఘోర
తపముఁజేసి వచ్చుచు నుండె ♦ దర్పఘనుఁడు
దైవసాహాయ్యమును బొంది ♦ తప్పకుండఁ
జెనకఁబోకు మాతనిసాధ్వీ ♦ జెనఁటి వగుచు.

౫౨

ఈమాట లాలించి మహేంద్రుడు తా జేసిన కార్యంబునకు
 లజ్జించినవాడుంబోలె నటించుచు నాసాధ్వీవతంసంబునుడించి,
 నారదునివద్ద సెలవుం బుచ్చుకొని వాగుడ, నారదుడు లీలావతీదేవి
 నుద్దేశించి యాదరంబున, ౫౪

అల్లదె! పర్ణకుటీరము
 తల్లీ! యిక్కడకుఁ జాల ♦ దగ్గర నుండెన్
 మెల్లఁగఁ బోదము రమ్మా!
 యుల్లాసముతోడ నందు ♦ నుండఁగవచ్చున్. ౫౫

పోతుటీగై నఁ జొరరాదు ♦ పుండలించి
 నేను గీసిన గిరి దాటి ♦ నెగ్గరాదు
 పుణ్యవతి వీవు కాలంబుఁ ♦ బుచ్చవచ్చు
 భర్త వచ్చునందాక నీ ♦ పర్ణశాల. ౫౬

మణిమంత్రౌషధశక్తి
 గుణమణి! నీభర్త నిచట ♦ కుం దెచ్చెద నే
 నణిసూదిసిద్ధు లిచ్చెద
 నణుమాత్రము నీకు సంది ♦ యము వలదమ్మా! ౫౭

అని కపటోపాయంబున
 వినయం బుట్టిపడఁ జెప్పి ♦ విబుధర్షి వెనక్
 గొనిచనఁ గాంతామణి
 దన పర్ణకుటీరమునకు ♦ దగ్గరదారిన్. ౫౮

విలక్షణలక్ష్మితంబయి, లీలావతీదేవి కందోయికి విస్మయజనకం
 బుగానున్న యేతత్పర్ణశాల నుపలక్షించి, సంశయగ్రస్తయై.

మానిశేఖరుతోఁ గూడి ♦ మానమూని
 మానినీమణి కలవర ♦ మాని గుండె

కొట్టుకొన నడుగులు లెక్క ♦ పెట్టుకొనుచుఁ
గడఁకతో జొచ్చె మునిపల్లె ♦ గడప దాఁటి

౬౦

ఆటిపోవకయున్న ♦ యగ్నిహోత్రము లేదు
యజ్ఞనై చికి యొక్కఁ ♦ డైన లేదు
నీవార బలు లీచ్చు ♦ నిష్ఠాపరుఁడు లేడు
వటువాతనే లేచు ♦ వడుగు లేడు
జపతపంబులు సల్పు ♦ ఛాత్రుఁ డొక్కఁడు లేడు
పితృయజ్ఞము నొనర్చు ♦ నతఁడు లేడు
నై మిత్తికముఁ దీర్చు ♦ నైష్ఠికుండును లేడు
వేదపాఠముఁ జేయు ♦ వేధ లేడు

అతిథివర్యు లభ్యాగతు ♦ లసలె లేరు
నారచీరెలు కృష్ణాజి ♦ నములు లేవు
పెళ్లుమని మండిపడు రావి ♦ పేళ్లు లేవు,
అతివిచిత్రం బహో నార ♦ దాశ్రమంబు.

౬౧

పనితంపు నెత్తావి ♦ పైఁడిదామరతూండ్ల
నారగించెడి రాచ ♦ యంచమూఁక
క్రొమ్మావి గోమించు ♦ క్రొంజిగురాకు సుం
గోరు మెసపు మైన ♦ గోరగములు
కంగారుపడకుండఁ ♦ జెంగల్వమోక న
గంబుఁ గొటికి మేయు ♦ కన్నె లేదు
పండ్లారఁ గొలుకుచుఁ ♦ బండ్లారగించెడి
కొంఁటెకోణఁగి పండు ♦ కోతిపిండు

దట్టమగు నీడ నిచ్చెడి ♦ చెట్టుమీఁదఁ
బ్రాకి పొదరిండ్ల గట్టెడి ♦ వ్రతతి వితతి

కల్లి చివురాకుపందిళ్లు ♦ గల్లి యొప్పె
నారడర్ని కుటీరంబు ♦ నవ్యశోభ.

౬౨

పుణ్యవతి పుణ్యజనభర్త ♦ పుణ్యఫలము
పతివియోగాగ్ని మఱుగుచు ♦ వనటఁ “బరుల
పంచ బ్రదుకవలసెఁ దొంటి ♦ బామునందు
నెట్టి కొఱనోములను నోచి ♦ పుట్టినానొ.”

౬౩

అనుచు మాటిమాటికి నున్ను ♦ రస్సురనుచుఁ
బ్రాలుమాలిక మ్రొగ్గ ని ♦ బృరము తగ్గ
నురసి లీలావతీదేవి ♦ యొక్కనాఁడు
పండువెన్నెలఁ బవళించి ♦ పాలుపోక.

౬౪

ప్రేకటప్రాద్దులం దనకు సంభవించిన కడగండ్లమాటఁ దలపోసి
కొనుచుఁ బూర్వవైభవంబు దలంచికొని పొంగి పొంగి పారలివచ్చు
శోకంబు నాపుకొని లోలోనఁ గుములుచు,

౬౫

గీర్వాణివచ్చి వా ♦ కిట వేచి యున్నది
యని చెప్ప నూఁకొట్టు ♦ నట్టి యొడుపు
ఇంద్రాణి కబురంప ♦ నేమితొందర యంచుఁ
గనుసైఁగతోఁ జెప్పి ♦ యనుపు సౌరు
మారాణిదూతిక ♦ మనవి యొక్కటి తెచ్చె
నని చెప్పఁగా వినీ ♦ వినని తీవి
శర్వాణి తన్నొక్క ♦ సారి రమ్మనెనన్న
వచ్చుచుంటినటంచుఁ ♦ బల్కు సౌబఁగు

తలఁచికొనుచు మనస్సులోఁ ♦ గలఁతపడుచు
గాలవై పరీత్యమున క ♦ క్కజము పడుచు

దిక్కుమాలిన దైవంబు ♦ “తెచ్చిపెట్టె
నిట్టి యిక్కట్లు లొకార! ♦ యేమి తగవు?

౬౬

కాలునిచిన యూరు ♦ కారూరు పురిటిల్లు
పాటుటాకుటోర ♦ పాకపంచ
పురుడు పోయు తల్లి ♦ మునిపల్లెలోఁ బుట్టి
యేమి తెలియనట్టి ♦ యెడెకతె.

౬౭

ఉగ్గుఁ బాలు పోసి ♦ యుండరా నాయన్న!
యేడ్వఁబోకు మంచు ♦ నేమి పుడిపి
పూలతోట్టిఁ బెట్టి ♦ బోరుకాడిందుట
యడవిపల్లెఁ బుట్టి ♦ నట్టి పడుచు.

౬౮

జోజో యటంచును ♦ జోలపాటలు పాడి
పొదిగిళ్ళలో బిడ్డ ♦ బొదిగి పెట్టి
వినరాని పాటలు ♦ వినపింప విననయ్యె
దిక్కుమాలిన నాకుఁ ♦ దెరువు లేదు
తులలేని బంగారు ♦ తూఁగుటయ్యాలలో
ముందూఁగవలసిన ♦ ముద్దుబిడ్డ
కడిమిచెట్టులక్రింద ♦ గడిమితోఁ గట్టిన
తీగటుయ్యాలలో ♦ నూఁగవలసె

ద్రవిడ రాజన్య రత్న సం ♦ స్థగితమైన
పైఁడిగడ్డపైఁ గూర్చుండు ♦ వాఁడు నేఁడు
కాడలో మునిపల్లెలో ♦ గావురంచు
నేడవ నాలించువా రొక్క ♦ రేని లేరు.”

౬౯

అని యిట్లు చింతించుచు, నిట్టివేల్పునకు మ్రొక్కులిడుచుఁ
దలఁపులు నలుదెసలకుఁ జెదరిపోవఁ జేయునది లేక, యాయాస

పడుచు, నిండుచూలాలితనంబున దిగులుపడుచు, నాయంతర్వత్తి
కన్నుమూత పెట్టుచుండ.

20

మహతి చేగొని నారద • మానివరుడు
తరుణ మరుదెంచె నని చెప్పి • తారి తారి
నాల్గుదిక్కులు పరికించి • నవ్వుకొనుచు
నిట్లు హృదయమ్ములో నిశ్చ • యించుకొనియె.

21

ఆభిజాత్యము గల్గిన • యట్టి మాన
వతికి నొకమారు తలకెక్క • మతపుఁ బిచ్చి
యెట్టి పనియైనఁ బొనరించు • నీశునాన
మానవుని వల్లఁగా దామె • మనసుఁ ద్రిప్ప.

22

కావున నేయుపాయమును • గైకొని యైనను మంచిమాట లే
వో! వినిపించి మావలకు • నొప్పుగ నామెచు ద్రిప్పుటొప్పు, లే
దా విడిపోవు మాపనులు • తప్పదు గావున నీమెచేతనే
హావడిఁగూర్చు ద్రావిడుల • కంచును నారదమాని యంతటన్.

పున్నమరేయి యాశ్రమము • పొంతను మెల్లఁగ సన్నగాలి పే
రెన్నిన సన్నజాజపాద • రిండ్లపయిం బడి వీచుచుండఁగాఁ
గిన్నరసాని యెల్లుఁగొని • కిన్నెర పల్కఁగ సన్నగొంతుతో
విన్ననువొప్పఁ బాట విని • పింపఁ దొడంగె మనోహరంబుగా.

పతియెడఁబాటుచేఁ గలుగు • బాధ విరోధిగృహప్రవాస దు
ర్గతి కలగింప నేమియెఱు • గంగని చిత్తముతోడ నాపతి
వ్రత వినుచుండె నారదుని • పాటల నేమరి మెల్లమెల్లఁగా
మతి చెడిపోయె నొక్కగతి • మ్రాన్పడిపోవఁగ టేచ్చపాటుతో.

ఇదె! మంచిపాట పా • డుదు నంచుఁ జెప్పి య
ష్టాక్షరీమంత్రంబు • నాలపించు

ఇదే! గొప్పకథయంచు ♦ నింపుగా సొంపుగా
 వైష్ణవగాథలన్ ♦ వరుసఁబెట్టు
 ఇదే! మేలుసుద్ది చె ♦ పెద్ద నంచు మురువుతో
 నార్యరాజచరిత్ర ♦ మట్టె పాడు
 ఇదే! లెస్స బుద్ది ప ♦ లెక్కద నంచుఁ బ్రావడ్డ
 ద్రావిడాచారముల్ ♦ తడవుచుండు

కన్ను మూతలు పడుచున్న ♦ కాంత యపుడు
 వినెనా! వినలేదా! రన్వంత ♦ వీనినెల్ల
 నారదుఁడు పూత్ర మట్టె చి ♦ ర్నగవుతోడఁ
 జెలఁగి పాడుచుండెను గొంతు ♦ చిరుగునట్లు.

౭౬

విష్ణుకథలఁ జెప్ప ♦ వినరాదు నేనంచుఁ
 జెప్పలేకపోయెఁ ♦ జెలియ యపుడు
 సంయమింద్రుఁ డద్ది ♦ చక్కగాఁ గనిపెట్టి
 విష్ణుకథల నెల్ల ♦ విప్పి చెప్పె.

౭౭

వినఁగ వినఁగ భక్తి ♦ విష్ణురఁజొచ్చెను
 జెలియకుండ సుగత ♦ చెలియ కపుడు
 కడకు నేమి కలదు? ♦ గర్భస్థపిండంబు
 మార్పుఁ జెందెఁ దల్లి ♦ మార్పుతోడ.

౭౮

తలకెక్కుచుండఁ గ్రమముగఁ
 గలవాణికి మౌని బూట ♦ కపునుడువులు వ్యా
 కులపా టుడిగి కుతుకమునఁ
 గలఁగక యందుండె బేల ♦ గావున నటుపై.

౭౯

శుభలగ్నంబున నొక రే
 శుభలక్షణలక్షితుండు ♦ సూనుం డొకఁడున్

బ్రభవించెగదా ద్రవిడ

ప్రభాపహారుం డగుచును ♦ బ్రహ్మదుః డనన్.

౫౦

నవనవలాడుచుం బెటిగి ♦ నత్తినుడుల్ తడబాటునెన్నడల్
జవజవలాడు మైమెలుగు ♦ చక్కని చామనిచాయమేనితో
గవగవలాడుచుండ నెన ♦ కమ్మున నెంతయుఁ గన్నతల్లి తా
నవిరళమోద మంది తన ♦ యా! యిటు రమ్మని పిల్చుచుండెడిన్.

నారదమానిశేఖరుడు ♦ నమ్మక మొప్పఁగఁ గన్నతల్లికిన్
సారెకుఁ జేరఁదీసి యుప ♦ చారముఁ జేయుచు విష్ణునామముల్
నేరుపసాఁగె బిడ్డ కవ ♦ లీలను దల్లి యెలుంగకుండ వి
స్తారపువాలకంబునను ♦ దన్నోరు లెవ్వరు చూడకుండఁగన్. ౫౧

ఆరముగ్గిన పండ్ల ♦ నారగింతువు రార

చెట్లచాటున కంచుఁ ♦ జేర్చుచుండు

మంచిమొల్లులు తెచ్చి ♦ మాల గుత్తువ యంచుఁ

బొదరిండ్లదరికిఁ గొం ♦ పోవుచుండు

లేడిపిల్లలఁ బట్టి ♦ యాడింతువా యంచు

దూరదూరమునకుఁ ♦ జీరుచుండు

రంగుపుల్లులఁ జూచి ♦ పొంగిపోదువె యంచుఁ

గాపుకొమ్మలఁ బట్టి ♦ చూపుచుండు

నారదుండు ప్రహ్లాదునిఁ ♦ జీరి యిట్లు

తంత్రములఁ బన్నసాఁగె ను ♦ డ్దండుఁ డగుచుఁ

గాన నుండుటచే నొరుల్ ♦ గానకుండఁ

గడకు లీలావతీదేవి ♦ కన్నుఁ బ్రామి.

౫౩

శివలింగధారణఁ ♦ జేయవే యని తల్లి

బలిమాల మూఁగయై ♦ పల్కకుండు

శివదేవునకు మ్రొక్కుట ♦ జెల్లింపవే యన్న
 “ఊఊ” యటంచుట ♦ నొదిగియుండు
 శివదేవు మంత్రంబు ♦ జెప్పవే యన్నచో
 బేరెత్తి విష్ణుని ♦ బిల్చుచుండు
 నినుబట్టి కొట్టెంతు ♦ నేనని వచియింప
 నుత్తదే యని చెప్పి ♦ యూరకుండు

ప్రబ్బికోలు మొండితనము ♦ ప్రల్లదనము
 జూపుచున్న ప్రహ్లాదుని ♦ జూచి తల్లి
 మొగము చిట్టించుకొనలేదు ♦ మొదటికాన్పు
 గానఁ గనుబొమ్మ ముడివైవ ♦ గడఁగలేదు.

౫౦౪

ఎన్ని పేరు లుండ ♦ వీశున కాతఁ డే
 పేరఁ బిలుచుచున్న ♦ వినకయున్నె?
 పేరులోన నేమి ♦ పెన్నిధి కలదంచు
 దిట్టఁబోక సమ్మ ♦ తించె దల్లి.

౫౦౫

నారదుఁ డిది యంతయుఁ గ
 న్నారఁగ లక్షించి మోద ♦ మందుచు నుండెన్
 దారుణముగఁ బెరియింటను
 బోరును దాకొల్పినాడఁ ♦ బో పొమ్మచుచున్.

౫౦౬

ఈగతి నై దేం డ్డగన్
 వాగీశు ననుగ్రహంబు ♦ వలన వరంబుల్
 దాఁ గొని హిరణ్య కశిపుఁడు
 దూఁగాడుచు నడిచిపాటు ♦ తోఁ జొరి నగరున్.

౫౦౭

పచ్చము పాడునుం దెలిసి ♦ బగ్గున మండి కషాయతాక్షుడై
 యచ్చెరు వయ్యె దైవగతి ♦ యా మగబీరములేని పంద నే

నిచ్చట లేనటం చెఱిగి • యేమిమొగంబున మందిరంబులోఁ
జొచ్చి మదీయసాధ్య నెది • చూచుక ముందలఁ బట్టియూడ్చెనో.

ద్రవిడరాజసింహంబు ప • రాభవంబు
నకట సహియింపనోప దే • మైనఁ గాని
మగలరాజౌట నా దండి • మగనిఁబట్టి
తెత్తు మగనాండ్రు చూడఁ గ • న్నెత్తి వాని.

౪౯

అనుచు నవమానరోషంబునఁ గ్రుద్ధుడై కాల నేలందన్ని.

తలచీరఁ జుట్టి చేతన్
దలతలమను కత్తిఁ బట్టి • తటుకున సైన్యం
బుల నగరంబుననె నిలిపి
కలకల మాపుచు హిరణ్య • కశిపుం డంతఁ.

౫౦

కతిపయసాదులంగొని య • ఖండజవంబువ నారదాశ్రమ
ప్రతిసరభూమిఁ జేరి యతి • వర్యుని నారదుఁ గాంచి వందనం
బతిశయభక్తిఁ జేసి రయ • మారఁ గుటీరముఁ జొచ్చి వెంటనే
కుతుకముతోడ నందు సుమ • కోమలిఁజూచి సరాగచిత్తుడై.

అవలేపముతో నింద్రుం
డవకాశముఁ జూచికొనుచు • నవరోధము లే
కవరోధము దూరియిటుల
నవమానముఁ జేసె సాధ్య • హంతవృత్త డగుఁ.

౫౩

చూడుము మాపొ తేపొ పరి • శోషణఁ జేసెద స్వర్గధామము
జూడుము మాపొ తేపొ కడుఁ • జూడెద భీకరశత్రుసైన్యమున్
జూడుము దేవి! నాబలము • సొంపు విరోధి బలంబు పెంపు నే
నూడనిబాడఁ జేసెద బి • డౌజుని నాకులఁ బాడుచేసెదన్.

౫౪

హిరణ్యకశిపుం డిటు దేవేరితోఁ బరీభావంబు నీఁగు కార్యక్ర
మంబు నివేదించుచుండ.

చిడిముడిపడు నడుగడుగునఁ

దడబడుచున్ గొణిగికొంచుచుఁ ♦ యందఱపడుచున్

మిడిసిపడుచుఁ బ్రహ్లాదుఁడు

వడివడి నడతెంచి తల్లి ♦ వంకకు నడువన్.

౯౬

హిరణ్యకశిపుం జానందాశ్రులు చిందుచుండఁ బరవశుండై
బాలకు గ్రుచ్చియెత్తి ఘుర్గాడుచుఁ, జలుకంబుఁ బుణకుచుఁ దడబడు
నడలు, బుడిబుడినుడులు, మంటిబ్రుంగిన యొడలు, మురిపెంబు
గడలుకొలుప,

౯౭

పుత్రగాత్ర పరివ్వంగ ♦ భూరిసుఖము

నందు నోలాడి మఱపుతో ♦ నట్టె నిలిచి

కడకుఁ బ్రియురాలితోఁ దన ♦ కొడుకుతోడ

వెంటనే పయనం బయి ♦ వీడు చొచ్చి.

౯౮

జై త్రయాత్ర చాటించి, ప్రస్థానభేరి వేయించి, మహాసైన్యం
బుతోఁ ద్రివిప్తపంబుపై దాడివెడలి, తన్నగరంబు వలఁజుట్టియున్న,
మిఱుపల్లంబులకుఁదొలంగి, సమప్రదేశంబున దండు విడియించి, కోటకు
లగ్గులువట్టి, యత్యల్పకాలంబున సాధించి, పలువురు చూచుచుండ,
శచీదేవి కట్టెదుట నిందునిఁ జెఱఁబట్టి దక్షిణాపథంబునకుం గొనితెచ్చి
వెట్టిపనియందు నిరయోగించి, యతని మొత్తుకోళ్లతోఁ బాటు లీలావతీ
దేవి వేడికోళ్లు కరుణార్ద్రచిత్తుడై యంగీకరించి, విడిచిపుచ్చి.

౯౯

అఖిల దిగ్దేశవిజగీషుఁ ♦ జై హిరణ్య

కశిపుఁ జై దారుగాదులు ♦ కడవిపుచ్చి

పిదప నుడుకు చల్లారగా • విశ్వమెల్లఁ
జిక్కు లెడఁబాపి రాజ్యంబు • జేయుచుండి.

౧౦౦

ఒక్కనాఁడు రాకుమారుని విషయమై యోజించి, బాలుని
విద్యాప్రసంగమున సంస్కరించుట యుత్తమంబని నిశ్చయించి. ౧౦౧

పూర్ణముగ నీతిశాస్త్రంబు • బోధపడదు
ప్రాథమంత్రాంగ మెఱుంగంగ • వలనుపడదు
రాకొమరుఁడు చదువకుండ • రాదు గానఁ
జదువు నేర్పింతుఁ గొలపుట • జ్ఞకడ నంచు.

౧౦౨

పదియేనేఁడులు చెల్లిపోయిన సరే • వాకాటులం జిక్కి చొ
క్కి దివారాత్రములట్టె బాలకుఁ డహో • కీడించుచున్నాఁ డదే
చదువుల్ నేర్పినఁగాని పోవదు మనో • జాడ్యంబు కాఁబట్టి నేఁ
జదివింపించెదఁ బెద్దయొజ్జలకడన్ • శాస్త్రంబు లన్నింటినిన్.

అంచు విచారించి, సకలనీతిశాస్త్ర పారంగతులును, గులాచా
ర్యులును, నైన శుక్రాచార్య తనూజులగు, చండామార్కుల రావించి
కార్యవిషయంబు ముచ్చటించి రాకుమారుని వారల కప్పగించి, పండి
తోత్తముం జేసి తోడ్కొని రండని యానతీయ. ౧౦౪

మూఁడేండ్లు పోవక • మున్నె శుక్రాచార్యు
పట్టి ప్రహ్లాదునిం • బట్టి తెచ్చి
ద్రవిడరాజేంద్రు ముం • దరఁ బెట్టి దీనుఁడై
యితఁ డెట్టి బిడ్డఁడో • యెఱుంగరాదు
గురుభక్తి గనరాదు • సరకుసేయుట లేదు
శిక్షింతుమన్నఁ దాఁ • జెడ్డకోతి
వనమెల్లను జెటచు • ననెడి నానుడిరీతిఁ
దోడిబాలురఁ దప్ప • త్రోవఁ బెట్టి

అకట! కులదై వమును దూల ♦ నాడఁ జొచ్చె
పునికథలెల్లఁ బెడచెవి ♦ జేర్పఁజొచ్చె
బాలునకు శిక్ష చెప్పమా ♦ వల్లఁ గాదు
చతురమతి నీవె యెట్లైన ♦ సాఁకీకొనుము.

౧౦౫

ఎన్ని చెప్పినఁ దలయూఁచఁ ♦ డింతయేని
మాటు పలుకక తనపని ♦ మాత్ర మట్టె
పట్టుదలఁ జేయు నిదియేమి ♦ పాపమయ్య?
మూఁగవానిని బోధింపఁ ♦ బూను టయ్యె.

౧౦౬

చదివింపఁగ దొరఁకొంటిమి
చదివించిన లాభమేమి ♦ సమకూడెనాకో!
చదివినయర్థం బెఱుఁగఁడు
చదివింపఁగ లేము మేము ♦ క్షావర! వీనిక.

౧౦౭

చిరకాలార్జిత విద్యను
బరమార్థముతోడఁ జెప్పఁ ♦ బరియింపకయే
మఱకువతో నుండును భూ
వర వీనిని సాఁకలేము ♦ పాలసుఁ డగుటక.

౧౦౮

ద్రవిడజాతి కీతఁడు గుండె ♦ తల్లడంబు
విమల రాజవంశమునకు ♦ వేరువిత్తు
దేవ! దీని నెల్ల నెఱింగి ♦ దిద్దికొనుము
నీదు తొలికాన్పుబిడ్డను ♦ నేర్పుతోడ.

౧౦౯

కావున నీకుమారకుని ♦ గ్రన్ననఁ దెచ్చితి మప్పగింపఁగా
భూవర! యింకమీఁద సరి ♦ పోయినరీతిని దిద్దికొమ్ము, మీ
పావనమైన వంగడపుఁ ♦ బర్వుఁ బ్రతిష్ఠను బాఱఁజూచి లో
కావనదీక్ష నేకరణి ♦ నై న స్వధర్మము నిర్వహింపుమా. ౧౧౦

అంచు వచియించి, చండామాట్కలు హిరణ్యకశిపునకు హిత
వుం గఱపి, సెలవుం గైకొని, మగిడిపోవ, రాక్షసేశ్వరుండు చిత్ర
క్రాంత చిత్తుండై.

నయము భయ మనయము ♦ నయముగా బోధింప
మచ్చరంబు హెచ్చ ♦ మానఁ డయ్యె
మొండిపట్టు బట్టె ♦ దండనంబునఁ గాని
సాధ్యపడఁ డటంచు ♦ సాహసించి.

౧౧౨

వాదన లేటికందు ♦ బలవంతుఁడు తేఁడు కృపం ద్యజించుచున్
గాదిలిపట్టి యంచుఁ గడ ♦ కంటను జూడక నిష్ఠురక్రియా
పాదనచేత శిక్షఁ బరి ♦ పాటి విధింపఁగఁ జీలిపోయె బ్ర
హ్మోదకుమారమాతుల బ ♦ లంబు చలంబున రెండుపాయలై.

౧౧౩

రాచనగరెల్ల నిట్టి దు ♦ రావృత్తి వినుచు
నట్టుడికినట్టు తుకతుక ♦ లాడిపోయె
నార్యు లియ్యది కనిపెట్టి ♦ యశార మంచి
తరుణ మాసన్నమయ్యె నీ ♦ సరణి ననుచు.

౧౧౪

నీతికోవిదుల్ గుమిగూడి ♦ నిక్కమెఱిగి
దైవగతిచేత గృహములోఁ ♦ దారసిలిన
భేదభావంబు నెటులై న ♦ విస్తరింపఁ .
జేయ సమకట్టి నారదుఁ ♦ జీరి చెప్ప.

౧౧౫

మహేంద్రుని చెఱ విడిపించి తొల్లి లీలాపతీదేవిని దనయాశ్ర
మంబున నుంచికొని యుపచారములు చేసి సంతోషపెట్టుటచే నా
మానవతీమతల్లి తనయెడ కనికరించి నిరాటంకముగా సంతఃపురమునకు
రాకపోకల కనుమరించిన స్నేహంబుఁ బురస్కరించుకొని కార్యోన్ము
ఖుండయి.

౧౧౬

నారదుఁ డొక్కనాఁడు నర ♦ నాథకుమారకుఁ జూడవచ్చి దై
రాఁడెప్పేముఁ గన్బటచి ♦ యక్కటమాటలు నాల్గు చెప్పి వే
యారులు కొండెముల్ వలికి ♦ యాననిపించి సుతార మొప్పఁగా
దూరని తోఁపకుండ మది ♦ దూరని మెత్తనిగొట్టుమాటలన్. ౧౧౭

నీ జనకుండు గర్వమున ♦ నిరజకోటిని సాధుపాలి రా
రాజనటంచు నుబ్బుచుఁ బ ♦ రాక్రమలీలఁ గ్రమంబుఁ దప్పి పే
రోజముఁ దూల్చుచుండ నిటు ♦ లొప్పరికించుట రాజనీతియే?
రాజులు లేరే? మున్నిటు ల ♦ రాజకీసుగ బొనరించినారలే? ౧౧౮

యాగము ముక్తినిచ్చునను ♦ నాశమెయిం గడు శ్రద్ధతోడ నా
యాగమవేత్త లందఱు ప్ర ♦ యాసముతో నొనరించుచుండఁగా
యాగము ముక్తినిచ్చునె య ♦ ధార్థముగా? నని పాడుచేయు నీ
యాగమునాగడంబు తగు ♦ నా యొడయుండగువాని కెందునున్?

బాలుఁడ నే ననఁబోకుము

బాలకునకుమాత్ర ధర్మ ♦ పద్ధతివలదా?

బాలుఁడె ధర్మము నిలుపం

జాలిన దైవంబు మెచ్చి ♦ సంతసపడఁడా?

౧౨౦

నే నెటు లీపనిఁ జేసెదఁ

బోనిమ్మని నీవు చెప్పఁ ♦ బోకుము బాబూ!

వేనకువే లున్నారు మ

హానాయకు లిపుడు నీకు ♦ నండఁగ నిల్వన్.

౧౨౧

తర్కవితర్కముల్ వదలి ♦ తండ్రి పురోహితదండనాథసం

పర్కముచే మహాకఠిన ♦ భావముఁ దాలిచి యొక్కతీరుగాఁ

గర్కశుఁడయ్యె దానఁబ్రజ ♦ కష్టములొందెడుఁగావునన్ శుభో

దర్కముగాఁగఁ జక్కఁబడు ♦ దారిని బోవుట పాడి పుత్రకా!

ఇంతియ కాక.

౧౨౨

దేవరహస్య మొందు విను ♦ తెల్పెద స్వప్నమునందు సర్వలో
కావనదీక్షితుండు చతు ♦ రాగమవేద్యుడు నాకుఁ దోచి నే
నీవట కూరకుంటి నిటు ♦ లేనిక సైఁప మదీయభక్తునిన్
బావను నిష్ఠురంబయిన ♦ బాధలు పెట్టుచు నుండ నెవ్వఁడో.

కంటకుడై ధరావరుడు ♦ కారీయపెట్టిన యప్పుడే సభా
మంటపమందు నున్న యతి ♦ మాత్రపుస్తంభమునందు డాగి త
న్నంటిన వెంటనే యతని ♦ యాయువుఁ దీసెద నాదుభక్తు నే
నొంటరిఁ జేసి పోవ నెటు ♦ లూరట గల్గునటంచు నాడెఁగా..

కత్తులు నూరినంతటనె ♦ కంపము నొందరు ధీరు లెందుఁ గిం
చిత్తయినం బ్రమాదపడి ♦ సేయ రథర్థము గాన దీని యా
వత్తెఱిగించినాడ భగ ♦ వంతుని యిష్టముఁ దెల్పినాడ నీ
చిత్తము; ధర్మపాలనము ♦ శిష్టసమీహితకార్య మాఁగదా.

రక్షకుఁడొక్కఁడేనియును ♦ రాష్ట్రమునం గనరామి నీప్రజల్
రూక్షభయంబునన్ గలఁగి ♦ రోజొక యేడుగ నున్నవారు నీ
కక్షయసంపదల్ గలుగు ♦ నయ్య ధృవంబుగ నార్తులౌ ప్రజా
పక్షముఁబూని పోరునెడ ♦ బాగని దైవము మెచ్చుఁ బుత్రకా!

ఈగతి నపూర్వరాజనీతి ప్రకారంబు మెఱయ, నారదుండు
బోధించి, యతొకినుం డయిన ప్రహ్లాదునిచే వల్లె యనిపించుకొని
సూటిగా విశ్వకర్మమందిరంబుఁ బ్రవేశించి, యెగ్గతంబున మంతనం
బాడి నేర్పరులగు పెక్కుర శిల్పుల సమకూర్చి వారికి రహస్యంబుఁ
దెల్పు వారును,

౧౨౩

ఎవరికిఁగూడ శంక ఘటి ♦ యిల్లని నేర్పున మెల్పుకోడ రేఁ
బవ లనకుండ నారదుని ♦ పంకము నెగ్గెడుభాతి యుక్తిచేఁ
జివరకుఁ దత్సభాస్థలిని ♦ జిక్కని చిక్కని మాటుతల్పులన్
గవిసిన యుక్కుకంబమును ♦ గట్టిరి శిల్పకళావిదగులె. ౧౨౮

ఆఁకొనియున్న సింగము ర ♦ హాస్యముగాఁ గని పట్ట తెచ్చి యే
పోకలు పోవనీక యొక ♦ బోనునఁ బెట్టి యుపాయశాలురై
కై కొని దాని మండపపుఁ ♦ గంబమునం దిరికించి పెట్టి తా
మై కనిపెట్టియుండిరెటు ♦ తానొకదా! యని యార్యమాంత్రికుల్.

మఱునాఁడు హిరణ్యకశిపుం డాగ్రహోదగ్రుండై సభాముఖం
బున గద్దెపైఁ గూర్చుండి, గద్దించుచు “విష్ణుండు, విష్ణుం” డని నిరం
తరంబు, వావిడచి, ప్రలపించు చుంటివి. ఆతండ్లక్కడ యదృశ్యం
డయి యడంగియుండెనో చూపింతునా” యనఁ ప్రహ్లాదుండు వికసిత
ముఖుండై నిర్భయముగా “ఇదిగో! నీసభామంటపస్తంభంబుననుండె.
చూడనిచ్చగింతువేని చూడవే” యనవుడు సార్యభౌముండు మండిపడి
తోకఁ ద్రొక్కిన మహానాగంబుకై వడి రోజుచు, గదను బిరబిర
సాఁించుచు గద్దెనుండి దుమికి, సాకం బెఱుగక స్తంభంబున కేసి,
యెదురు నడచి బ్రహ్మాండంబు బూరటిల్ల సింహనాదంబు జేసి డాసి
యయోమయంబగు దీర్ఘగదాదండంబు గిరగిరఁ ద్రొక్కి పెల్లు మని
స్తంభంబు విఱిగి కూల విసరికొట్టెను, కొట్టిన మఱుక్షణంబుననే యదృ
శ్యంబులగు మఱతల్పులం బడఁద్రోసికొని, ౧౩౦

గర్జించుచుఁ బంచాస్యము
నిర్జరరిపుపైకి దుమికి ♦ నీరవునింగా
జరరితాంగుని జేసెను
ధూర్జటిభక్తునకు నేమి ♦ తోచకమున్నే. ౧౩౧

అంగద నవయుచుఁ జెంగున

సింగము చెలఱేగి గోళ్లఁ ♦ జేల్చుచు తేనిన్

గంగారుగఁ జేసి పిదప

నుంగిడి పుట్టించి యట్టె ♦ యసు రెడఁబాపెన్.

౧౩౨

కొండలు పిండిపిండిగను ♦ గొట్టెడి మేల్పుడవాలుదంట కుం

భాండుఁడు హుంకరించి జ్వల ♦ దాతతశాతకృపాణహస్తుఁడై

గండడగించి సింహమును ♦ గాలునిప్రోలికిఁ బంపె వెంటనే

దుండగులెల్ల మ్రానుపడి ♦ దూరఁగఁ దొందర సందుగొందులన్.

పాతరలాడెను నారదుఁ

డాతరి నుప్పొంగిపోయి ♦ యనుకొన్న పనిన్

జాతురితోఁ దీర్చితి నని

చేతం దెగమెఱయుచుండఁ ♦ జటితాశంబుల్.

౧౩౪

అన్నదమ్ము లిద్వరను సిం ♦ హంబుచేత

నేదుపందిచేఁ గూల్పించి ♦ యెగిరిపడుచు

మోదమందె నార్యజనన ♦ మూహ మెల్ల

నెల్లభూములఁ దమయాజ్ఞ ♦ చెల్లుననుచు.

౧౩౫

ద్రావిడరాజ్య మంతయును ♦ దక్కొనఁజేసిన తత్తణంబునన్

ద్రావిడులెల్లఁ బోరెదరు ♦ పాణముపైఁగల తీపి మాని రా

జ్యాననదీక్షఁ బూని సమ ♦ రాంగణ మెల్లను బీనువెంటలై

పోవఁగఁ గాన నిప్పు డిది ♦ పోలదటంచు మునీంద్రుఁడంతటన్.

రాజనీతివిరుద్ధమై ♦ ప్రాణహానిఁ

జేయు నీకార్య మరయ ని ♦ సిద్ధమంచు

నార్యులకుఁ జెప్పి యొప్పించి ♦ యవలఁ గార్య

చతురుఁడై దూరదృష్టిచే ♦ సకల మెఱిగి.

౧౩౬

కీలుబొమ్మ నొండు ♦ కీలకమ్మన గద్దె
మీఁద నుంచునెడల ♦ మీఁద మేలు;
ఎల్లలేని నేల ♦ యెల్ల నీతనిపేర
నేలవచ్చు పలుక ♦ నేలయనుచు.

౧౩౪

జాతిద్రోహునిఁ దాతమారకుని వం ♦ శభ్రష్టుఁ బ్రహ్లాదునిన్
జేతో మోదముతోడ నార్యజనముల్ ♦ సింహాసనాధునిం
బ్రాతిం జేసిరి తత్తణ్ణు బద్రవిడ ♦ వ్రాతంబు నిర్వృప్తి
కాతర్యంబున నేమిలోచకయె ది ♦ గ్రాంతాత్ములై డాగఁగన్.

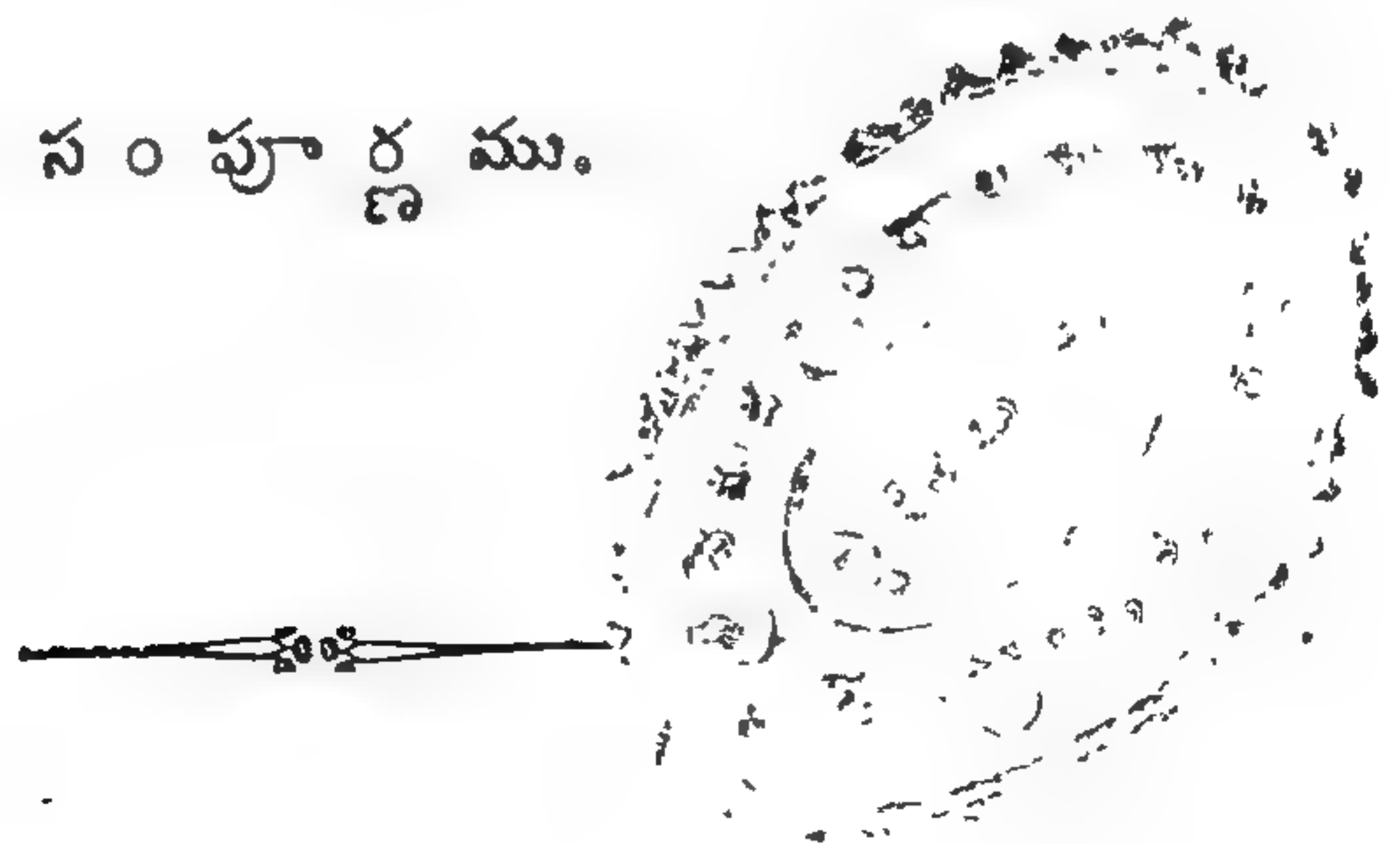
అతిమతావేశ కలనచే ♦ నాదమఱచి
గురువులకు లోఁగి మతిచెడి ♦ కులముఁ జెటిచి
వశనాశంబుఁ జేసిరి ♦ పాపమనక
తల్లిబిడ్డ లొక్కటయి పెం ♦ పెల్లఁ బోవ.

౧౪౦

ఆకలంబు సాపడు మాని ♦ యైన నేమి?
యాకులంబుఁ జెందిన వాసి ♦ నందఁ డెందు
నేకలం బీశ్వరునిఁ జేసె ♦ నేకలంబు
నాకలంబునకు జొహారు ♦ లనకయున్న.

౧౪౧

స ం పూ ర్ణ ము.

యథార్థరామాయణము.

శ్రీరామాయణకృతిః

మీ రెఱుంగని భావమొందు ♦ మినుకునె? కానన్

గారుణికోత్తమ! చెప్పుడి

శ్రీరామాయణమునఁ గల ♦ చిత్రము లెల్లన్.

౧౪౨

మార్తర పేరులం దలలు ♦ మాటిచియున్ దలక్రిందుచేసియున్

నేర్తునటంచు గర్వమున ♦ నిక్కి ప్రచేతసుతుండు తెంపునన్

బూర్తిగ రామచంద్రకథ ♦ మున్ రచియించెనటంచు బాపురే!

వార్త యొకండు నేఁడు విన ♦ వచ్చెడి సత్య మెఱుంగఁబల్కువే.

అనినంతనె సూతమహా

మునిచంద్రుఁడు పల్కెఁ బ్రేమ ♦ మున నిట్లనుచున్

వెనుకటి గాథలఁ జ్ఞప్తికి

గొనితెచ్చికొనుచు మనంబు ♦ కుతుకముఁ జెందన్.

౧౪౩

బిడ్డా! నీసంప్రశ్నము

దొడ్డది; యఖిలంబు చెప్పు ♦ దున్ విను మిపుడే

చెడ్డయొ మంచియొ తెలిసిన

గడ్డువిశేషంబు లెల్లఁ ♦ గాదనకుండన్.

౧౪౪

పేరులు మార్చినాఁడు తల ♦ పెట్టి దురర్థము రాఁగఁ గొన్నిటిన్

బేరులు మార్చినాఁడు తల ♦ పెట్టి యపార్థము రాఁగఁ గొన్నిటిన్

బేరులు మార్చి మాటుతుర ♦ పేరు ప్రతిష్ఠను బాడుచేయుచున్

బేరు గడించె నాదికవి ♦ పేరు పొగడ్త జగంబు నిండఁగన్.

“దసగీవ” యనెడి శ ♦ బ్రము దశగ్రీవఁ గా

వించి గొంతులు బంతి ♦ పెట్టినాఁడు

“రావన్న” యనుపేరు ♦ రావణగాఁ జేసి
 బొబ్బమానిసి చేసి ♦ పోయినాఁడు
 “చుప్పనాక”ను దెచ్చి ♦ శూర్పణఖం జేసి
 చేటగోరులదానిఁ ♦ జేసినాఁడు
 “రక్కసి” యనుమాట ♦ రక్షస్సుగాఁ జేసి
 యేమేమొ యర్థముల్ ♦ ప్రామినాఁడు

లోకసామాన్యకవియె వా ♦ ల్మీకిమాని?
 తలలు తెగమార్చినట్టి ప ♦ దాల నెల్ల
 వేటె యొకనాఁడు చెప్పెద ♦ విస్తరించి
 నేఁడు రామాయణాంశముల్ ♦ నీకు వినుతు.

౧౪౭

ల ం కా పు ర వ ర్ణ న ము.

మూఁడుకాలములందుఁ ♦ బూచి నెత్తాపులం
 బొలమెల్ల విరఁ జిమ్ము ♦ పూలచెట్లు,
 ఆకాల మీకాల ♦ మేకాల మనకుండఁ
 బగటిల్లి తెగకాయు ♦ పండ్లచెట్లు
 మిద్దెమేడలకొద్దె ♦ నిద్దంపు మెఱుగారు
 ముద్దుకల్ప నొసంగు ♦ మద్దిచెట్లు
 పశుపక్షి మృగకీట ♦ వర్గంబునకు నెందు
 నిలువ నీడనొసంగు ♦ నిడుదచెట్లు

తీగగుంపు, గాటంబుగాఁ ♦ గాఁగిలింప
 మిగుల రమణీయమై చూపు ♦ మేరవటకు
 వ్రేఁగువ్రేఁగుగాఁ గన్పట్టు ♦ విపినభూమి
 యిమ్ముకొని యుండు ద్రవిడ దే ♦ శమ్మునందు.

౧౪౮

ఓదములన్న లెక్కగొన ♦ కుండ మదంబున గుంపుగుంపులై /
 గాదముమేయుచున్ బసరు ♦ గ్రక్కెడి వచ్చని యాకుకొమ్మలన్
 బోదెలఁబట్టి తొండముల ♦ బోరలగల్పుచు బృంహితంబులన్
 వాదములాడుచుం దిరుగు ♦ వన్యమదేభ సమూహ మచ్చటన్.

పిడికెడు విత్తనంబులను ♦ విత్తినమాత్రన మూడుకారులన్
 గడుపున చిచ్చుఁబుచ్చుగల ♦ కమ్మని మేలిమి పంటపైరులన్
 పుడుకులనిచ్చి భూప్రజను ♦ బోషణఁ జేయుచుచుండు నెప్పు డీ
 పుడమిని దక్షిణాపథము ♦ బోలెడిదేశము వేతెయున్నదే! ౧౫౦

బుధజనవాసయోగ్యమయి ♦ పుణ్యనదీనదవారి సేవ్యమై
 మధురఫలప్రసూన తరు ♦ మండలమండిత దివ్యభాగ్యమై
 పృథుతర దివ్యభోగ్యమయి ♦ వెల్లెడి పూతచరిత్ర దక్షిణ
 పథమును నంటి దక్షిణపు ♦ వైపున దక్షిణవార్ధియొప్పెడిన్.

నారికేళావనీరుడ్వ ♦ నంబులందుఁ
 గాపురము సేయుచుందు ర ♦ క్కడి జనంబు
 పరమ సంతృప్తులగుచు నొం ♦ టరము లేక
 పరుల యధికార మెట్టిదో ♦ మెఱుంగఁబోక. ౧౫౧

అటవము, జానులెల్లు, మల ♦ యాళము, కన్నడబాస, కోయ, చెం
 చెఱుకల గోందు బాసలకు ♦ నెల్లను దొల్లిటిదైన బాసనున్
 నెఱిపడి మాటలాడెదరు ♦ నీతిదొఱంగక సంచరింపుచున్
 బిరుసున మానరక్షణకు ♦ బిక్కక ప్రాణము పూటవెట్టుచున్

కోయని యార్చి చూడు మిది ♦ గో! యని కొందఱుకీనుకత్తితోఁ
 గోయఁ బ్రతీపకంఠములఁ ♦ గొంకరు జంకరు మానరక్షకై
 కోయలు చెంచులున్ దులువ ♦ కోటులకోటులుపోటుమానిసున్
 పాయరు జన్మభూమిఁ దెగ ♦ వైచేద రన్యులు కాలువెట్టివన్

అంకపడి దక్షిణాంబుధి ♦ యంకమందు
అంక, శివలెంక, ప్రతిభాంక ♦ అంక వెల్లు
నిత్యనిష్పంక, నిశ్శంక ♦ నిష్కశంక
వంక గాసరా దావంక ♦ వంకవంక.

౧౫౫

తొలుత సాలకటంకట ♦ కులజులైన
మాల్యవంతుండు మాలి సు ♦ మాలిమొదలు
గాఁ గలుగువారు అంకలోఁ ♦ గాపురంబు
సలిపి రాజ్యమేలిరి కత్తి ♦ బలిమిచేత.

౧౫౬

నిరంతరపరాజయసంభవావమానంబుచేఁ గుమిలి కుమిలి,
విద్యేషులెల్ల రొక్కటయి, దండెత్తివచ్చి మాలింజాప మాల్యవంతుం
డును సుమాలియు అంకనుబాడునెట్టి రసాతలంబునకుం బలాయితులైరి.

పాడువారిన అంకను ♦ బాడుగుడిపి
జక్కు అందుండ వారలఁ ♦ జావమోది
వెడల నడచిరి కోయలు ♦ జడుపునుడిగి
వశముఁ గావించుకొని బాహు ♦ బలముచేత.

౧౫౮

కొంచె మించుమించుగ నాలు ♦ గువయిపులను
నతివిశాలం బగాధంబు ♦ నైన కడలి
యతికి యుండుటచే నారు ♦ ఋతువులందు
వాసయోగ్యంబు అంక యె ♦ వ్వారికైన.

౧౫౯

నిడుదమలమీఁద వాటంపు ♦ నెత్తమందు
గట్టిగా మూఁడుకొమ్మల ♦ నట్టనడుమ
దుర్గమంబుగాఁ గట్టిరి ♦ దుర్గమొందు
కొనె పనిగన్న లోకంబు ♦ కన్నుఁగట్ట.

౧౬౦

అభ్రంకపోతుంగ ♦ హర్మ్యసాధంబుల
 పసిడిరోచులు దెసల్ ♦ ప్రాకులాడ
 గోపురప్రాకార ♦ కుడ్యరత్నద్యుతుల్
 దూకి యొండొంటితో ♦ ద్రోపులాడ
 రథకేతనాంబర ♦ ప్రధిత కాంతిచ్ఛటల్
 తెంపాటి మింటిపై ♦ దేలియాడ
 శింజినీటంకార ♦ శృంగారి ఘీంకార
 రావంబు లొండొంట ♦ రావులాడ

బహుళ చతురంగ వాహినీ ♦ పగ్గెలాడ
 మూడులోకంబులకు గుండె ♦ ముల్లువెలసె
 మాట జవదాట నేరని ♦ పోటుమగల
 కాపురంబైన రమ్య లం ♦ కాపురంబు.

౧౬౧

చల్లని పిల్లతెమ్మెరలు ♦ సాగుచు గమ్మని పూవుతావిలో
 మెల్లగఁ బొర్లిపొర్లి తమ ♦ మేనఁ బువ్వుం బొడి మేదుకొంచు న
 లల్లన కుంటికుంటి నడ ♦ యాడుచు నుండఁగ మింటనుండి జా
 బిల్లియుఁ గాయఁగాఁదఱపి ♦ వెన్నెల హాయిగ నుండు లంకలో.

అంకాపాంకములెల్లఁ జేవదలి ♦ యత్యానంద నిర్మగ్నులై
 శంకాతంకవిచారదూరులయు య ♦ శ్రాంతంబు నావీట శౌ
 ర్యాంకుల్ వాసము చేయుచుందురుసమ ♦ సైశ్వర్యభాగాధ్యులై
 లంకారాజ్య మహావిధూతి గరిమన్ ♦ శ్లాఘింపఁగా శక్యమే?

వెడఁద తొమ్ముగల్గి ♦ నిడుద చేతులుగల్గి
 మాట యురువుగల్గి ♦ నీటుగల్గి
 జిద్దు నేర్పుగల్గి ♦ చిట్టంటు లంకలో
 మాసటీఁదులైరి ♦ మనుజులెల్ల.

౧౬౨

పదిదిక్కులనుగెల్చి ♦ బహు జయ స్తంభముల్
 పాతిపెట్టించిన ♦ బల్లిదుండు
 పదిశాస్త్రములు గట్టి ♦ పట్టుతోఁ బరియించి
 ప్రజ్ఞాధురీణుడౌ ♦ పండితుండు
 పదునాల్గు లోకముల్ ♦ బవరాన నోడించి
 కాలిక్రిందను బెట్టు ♦ కాలిబంటు
 పదియారుకళలఁ బ్ర ♦ పంచంబుఁ దనియించు
 శశిచెంపఁ గొట్టిన ♦ సౌమ్యమూర్తి

కడుపులో చల్ల రవ్వంత ♦ కదలకుండ
 ద్రవిడజాత్యభిమాని యు ♦ ధార్థవాది
 ప్రాజ్య రాజ్యమేలుచునుండె ♦ రావణుండు
 దర్పితాహిత లోక వి ♦ ద్రావణుండు.

౧౬౫

పలుగాకి పులుగాకుఁ ♦ బొలిపుచ్చి తననాఁడు
 చీకాకు పడకుండఁ ♦ జేసినాఁడు
 గాటంబుగాఁ జెల ♦ గాటంబుగాఁ జెల
 రేగి మార్తురఁ జీల్చి ♦ రేగినాఁడు
 గోపురంబు పురంబు ♦ బాపురే! యన మూఁడు
 కొండకొమ్మలమధ్యఁ ♦ గూర్చినాఁడు
 కలిచేతఁదన్ని యా ♦ కలిమాన్ని గిలిమాన్ని
 నలిమాన్ని యెల్లర ♦ నిలిపినాఁడు

కుదురునకుఁ బట్టుఁగొమ్మయై ♦ కుదిరినాఁడు
 నాఁడు తనుఁగొల్వ నొనరించి ♦ నాఁడు నాఁడు
 నదురులేని నాయంకుడై ♦ నాఁడునాఁడు
 రావణుం డార్యలోక వి ♦ ద్రావణుండు.

౧౬౬

లంకాపురీంద్రమే ♦ లబ్ధవర్ణన కేంతో
 బడలార్చు బంగారు ♦ పడుకటిల్లు
 దక్షిణాపథమే వి ♦ పక్ష పక్షాంతకు
 నలరించు నసివారు ♦ నాకతోట
 భారతఖండమే ♦ బాహుబలాధ్యక్షు
 నవరించి గడితేర్చు ♦ సాముగరిడి
 ఖండాంతరంబులే ♦ గానకళావేది
 కరియప్పనములిచ్చు ♦ నట్టిపొలము

ద్రావిడావళి కెవ్వోడు ♦ జీవగట్ట
 యతఁడు వీరశైవుండు మ ♦ హాభిమాని
 రావణుండు విద్రావిత్తై ♦ రావణుండు
 గొనబు జాళువా గద్దెపై ♦ గొలుపుదీర్చు.

౧౬౭

కోయవారల నాగరి ♦ కుల నొనర్చి
 చదువు సాములఁ జెప్పించి ♦ చక్కఁబఱచి
 యాభిజాత్యభావోదయ ♦ మృలవరించె
 నవుర! రావణుం డెంత ధ ♦ న్యాత్ముఁ డగును.

౧౬౮

“అన్నమో రామచంద్రా” య ♦ టంచు నేడ్చు
 వా రరెహాధ్యలోఁ బెక్కురు ♦ న్నారుకాని
 “యన్నమో రావణప్రభూ” ♦ యంచు నేడ్చు
 వారు లంకలో నెవరు గ ♦ న్పట్టరారు.

౧౬౯

కలఁడు తోఁబుట్టువొక్కఁ డు ♦ క్కలుఁడు రావ
 ణునకు జజ్జెట్టి కుంభక ♦ ర్ణుండు, నిమర
 పోతు చిననాఁడె చొదంతి ♦ పొడుగుకొమ్ము
 లొడిసి చేపట్టి యుయ్యాల ♦ లూఁగినాఁడు.

౧౭౦

విపుల తంత్రజ్ఞుడైన వి ♦ భీషణుండు
పోకలాడు; పెద్ద వదరు ♦ బోతు ఖరుడు;
మాటు తమ్ములు చెల్లెలు ♦ “మాటకారి”
శూర్పణఖ యన్నలకు ముద్దు ♦ జూపుబిడ్డ.

౧౭౧

శై వమతాభిమానియగు ♦ జంగమదేవర గావునన్ సదా
రావణభూవరుండు తన ♦ రాష్ట్రమునందున జీవహింస తా
నేవిధి నై న మానుపుట ♦ యే మతధర్మమటంచు నెంచి యే
జీవులఁ జంపఁగూడదని ♦ చేసెను గట్టడి ధర్మలోలుడై.

౧౭౨

గొంతెత్తి తోలుసారి ♦ కోడికూయకమున్నె
పురవీధులను నూడ్చి ♦ తిరిగిపోవు
పడకమంచమునుంచి ♦ పడుచు లేవకమున్నె
మెల్లఁగాఁ గలయంపి ♦ చల్లిపోవు
వంటపుట్టియ సిద్ధ ♦ పడి చేరకయమున్నె
నీళ్లతోఁ బంటెలు ♦ నింపిపోవు
ముంగిళ్లు సరిచేసి ♦ మ్రుగ్గుపెట్టకమున్నె
వెన్నాడి ప్రాయీరాజఁ ♦ బెట్టిపోవు

వాయుదేవుండు మేఘుండు ♦ వరుణదేవుఁ
డగ్నిదేవుండు తమయంత ♦ నరుగుదొంచి
ప్రాలుమాలక యేప్రాద్దు ♦ వరపుడంబుఁ
జేయుచుందురు లంకలో ♦ సిగ్గుపడక.

౧౭౩

పాదులు కూలఁద్రోసి పగ ♦ వారల పౌజులఁ బట్టి యొక్కడే
బాఁదిగుదించి కట్టికొని ♦ వచ్చిన వారును సామియానఁ దా
మాఁదలఁదాల్చి కాదు మరి ♦ యా ననకుండఁగ నెల్లవేళలన్
జీదర మాటలేక పనిఁ ♦ జేయుచునుందురు లంకలోపలన్.

౧౭౪

పురుషులతో నమానముగ ♦ బోటులు సర్వకళాభిరామలై
గురువులవద్ద విద్వేలను ♦ గోరిక నేర్చుటెకాక ఘోర సం
గరమున నస్త్రశస్త్రములఁ ♦ గైకొని యేయుట నేర్చి యందఱున్
గఱగఱికన్ స్వరాష్ట్రమును ♦ గాచెడి పూనిక నుందురెప్పుడున్.

ఇంకని పౌరసేవ యొక ♦ తే పరమార్థము నిచ్చునంచుఁ గూ
లంకషపాగడితీగరిమ ♦ లాభముచేత గ్రహించి మంచితో
లంకిణి పెండ్లిమాని యమ ♦ లం బతులంబగు బ్రహ్మచర్యమున్
గొంకక స్వీకరించె బుధ ♦ కోటి “హసాద” నఁద్యాగశీలయై.

పాలిసిపోని లంకారాజ్య ♦ మునకు నెల్లఁ
జేవఁగల లంకిణీదేవి ♦ చేతి కత్తి
వ్రేటు పెట్టని కట్టని ♦ కోటయయ్యెఁ
గనుగవను మూసి పౌరులు ♦ కునుకుచుండ.

౧౭౭

లంకిణిఁగంచెలన్ దొడి, వి ♦ లాసముగాఁ గయిసేసి కాంచికా
కింకిణిజాలమున్ మొలయఁ ♦ గింకిరిమార్తుర ప్రాణగొడ్డమూ
వంకిణి చేతఁబట్టి పరు ♦ వంబున రేబన లొక్కకై వడిన్
లంకిణి శాత్రవుల్ బెదర ♦ లంకను గావలిగాయు నెప్పుడున్.

రాజులు లంకవై పునకు ♦ రారు భయంబున లంకిణీ రిపూ
ద్యేజకమైన కత్తిఁగని ♦ బెఱ్ఱుటి దానను శాంతిభద్రముల్
రాజులు పౌరపాలి కవు ♦ రా! యిది కన్గొని లంకిణింగనన్
లాజులు చల్లుచుండెదరు ♦ లంకనుగల్గు పురంధులందఱున్. ౧౭౮

ఆశ్రమంబులలో గృహ ♦ స్థాశ్రమంబె
యఖిలజనశిరోధార్యమా ♦ నంచుఁ దలఁచి
సోకు టిల్లాండ్ర తలపూస ♦ చుప్పనాక
చేకొనె గృహస్థధర్మంబు ♦ చింతలేక.

౧౭౯

కేలుపట్టిన పెనిమిటి ♦ గూల, గోల
దండకావన నీమలో ♦ దపము నేయు
నేకసుతుఁ డూతకోలగా ♦ నెగ్గతంబ
శూర్పణఖ ప్రౌద్ధులనుబుచ్చు ♦ సుగతిఁగోరి.

౧౮౧

బోటులకెల్ల ధర్మము ప్ర ♦ బోధముజేయుచు జీవహంస బా
హుటముగాఁగ నాపు పని ♦ కై విసుమాలక యెల్లప్రౌద్ధులా
మాటలె చెప్పుచుండి మను ♦ మార్గమునందున సంచరింపుచున్
దాటకరాజయోగపరి ♦ తర్పితయై పురివీడి పిమ్మటన్.

౧౮౨

వానప్రస్థము నూనుచు
మానుగఁ దాటకి మహాభి ♦ మానవతి యనూ
చానమటంచును దండక
కాననమున సుతులఁగూడి ♦ కాపురముండెన్.

౧౮౩

ఈగతి స్త్రీపురుషప్రభేదంబువలన స్వత్వంబులయందు వ్యత్యా
సంబుఁ బొరయకుండ ధర్మసంరక్షణంబుఁ జేయుచు.

౧౮౪

పంతముతోడ నన్య నర ♦ పాలురపైఁబడి దోర్విభూతి దే
ళాంతర నీమలంగెలిచి ♦ యావలిపుట్టఁగ వాఁనెల్ల సా
మంతులుగా నొనర్చికొని ♦ మంతునకెక్కి యధేచ్ఛతోడ వి
శ్రాంతినిబూని రావణుఁడు ♦ రాజ్యముజేసెడి కాలముందునన్.

గంఢోపలచ్చటా ♦ గంఢూషితప్రస్థ
వింధ్యపర్వతపంక్తి ♦ వెనుకనెట్టి
పంచాస్యశార్దుల ♦ వన్యేభసంక్షీర్ణ
ప్రస్ఫురద్దండకా ♦ వనముదాటి
ప్రావృట్సమారంభ ♦ బహుపయస్సనిపూర్ణ
దుర్లంఘ నిర్ఘరుల్ ♦ మాఁకివచ్చి

విషనరీస్యపచమూ • విష్కంభ దుర్లోక
తృణలతాగుల్మముల్ • తీసివచ్చి

యార్యసంఘంబు మునిపల్లె • లచ్చటచటఁ
గట్టుకొని వేగుపనికిన్లె • కాపురంబు
లుండి బహుజంతుహింసా ప్ర • యుక్త యజ్ఞ
యాగములు చేయఁజొచ్చిరి • యాగకుండ. ౧౮౬

మానినులెల్లరున్ భయము • మాని విచారముమాని వెంటరా
మానిజనంబు దండము క • మండలముంగొని పోయి పోయి, వే
కాననసీమలన్ నెమకి • కాపురముండిరి పల్లెలన్ జన
స్థానమునందు గట్టుకొని • దారులు కాయుచు మాటుమూలలన్.

వృత్తవేది రావణుఁ డీ ప్ర • వృత్తిఁ దెలిసి
శై వమత విరుద్ధంబై న • జంతుహింసఁ
బెద్దప్రొద్దు చింతించి మా • స్పింపఁదలఁచి
వీరసుపు తాటకిని బిలి • పించి పల్కె. ౧౮౭

తాటకిసాధ్యురో! వినుము • తప్పక యేమని చెప్పనేర్తు? నా
నోటను మాటరాదు విన • నోచితి నీవిపరీతకర్మముల్
మాటలఁ దీరునే యొడలు మంటల బ్రుంగుచు నుండఁగాన నో
పాటలగంధి! యెట్లయినఁ • బాపవో! నాపరితాపవహ్నినిన్.

ఆర్యులఁట నీతిపరులఁట • యాహితాగ్ను
లఁట యెచటనుండియో వచ్చి • రఁట పరోప
కారులఁట ద్రావిడులనఁట • కాదనకఁట
దొడ్డమంత్రంబులఁ గడతే • ర్తురటె తల్లి. ౧౮౮

నియతిన్ గోమేధంబఁట
హయమేధ మఁట సరమేధ • మఁట చేతురటె

దయమాలి స్వార్థపరులై

వ్యయ ప్రయాసములులేక ♦ యార్యమునీంద్రుల్.

౧౯౧

ఎఱుఁగుదు నీకుమారకుల ♦ నిర్వుర దుర్జయ బాహుసారులన్
దెరలని స్వామిభక్తులగు ♦ దిట్టగరాసుల వారితోడుతో
నరిగిన నీకుఁ దప్పక జ ♦ యంబగు నమ్ముము మాటలేల? యీ
తరుణమునందుఁ గర్జమును ♦ ధైర్యముతో నొనరింపఁగాఁదగున్.

కాదనఁబోకుమమ్మ, పని ♦ గల్గెవటా చెదురాడకమ్మ, త
ల్లీ! దరితెన్నుఁగానక చ ♦ లించెడి డెందము మానమూని యీ
మాదిరి నూరకున్న విష ♦ మంబగు దుర్గతి సంభవించు లె
మ్మా! దరిఁజేర్చుమమ్మ, మను ♦ మార్గముఁ బట్టిన నీకుఁదప్పునే?

పరుసని మాటలాడకుము ♦ వారలతోఁ దగురీతి నేర్పుమై
గరుసునుదెల్పి యొప్పిదము ♦ గా మనయేల్చుడినున్న సీమలన్
బరగెడి దేశధర్మమును ♦ వాకొని వారికి నచ్చునట్లులే
సరణిని జంతుహింస నిట ♦ సల్పఁగరాదని యొత్తి చెప్పుమా.

ఆముకవిసి విశ్వామిత్రుఁ ♦ డనెడి మాని

వరుఁడు గోమేధమును జేయ ♦ వలయునంచు

యుదియఁగొని యుండె నట వాని ♦ యుదియ యుడిపి

వెలఁది! యీపులుగాకు త ♦ తప్పింపవలయు.

౧౯౨

మన ముపేక్ష సేయునెడ నీ ♦ యనువునందు

ధర్మనాశన మానమ్మ ♦ తప్పకుండఁ

బాడువారి దేశము ప్రజా ♦ పీడగల్గుఁ

జావు కడులెస్స ధర్మ ర ♦ షణముకొఱకు.

౧౯౩

మనతాతలు ముత్తాతలు

తనువులు బుడగలచుచు మదిఁ ♦ దలఁచియ కాదే

యనిసేయుచుఁ దెగటారిరి

జనములు మెచ్చఁగఁ స్వధర్మ ♦ సంరక్షణకై .

౧౯౭

రాజాజ్ఞ లేనిదే ♦ రాజ్యంబుఁ జొరరాదు

పరరాష్ట్రవాసులౌ ♦ ప్రజలు తెగువఁ

జొచ్చిరేనియుఁ జొచ్చి ♦ చొచ్చుటతోఁ దమ

రాకఁ దెలుపకుండ ♦ రాదు సతికి

ఉండిరేనియు నేత ♦ దుర్వీసుశాసన

ములనెల్ల జవదాటి ♦ పోవరాదు

పోయిరేనియు వారు ♦ భూపాలు శిక్షలఁ

దిన్నఁగాఁ దలఁదాల్చి ♦ తీరవలయు

చోరులంబోలె దేశంబుఁ ♦ జొచ్చి వారు

పూని ధర్మవిరుద్ధంబు ♦ లై న పనులు

చేసి రాజాజ్ఞ ప్రతిఘటిం ♦ చెదరు, దండ్యు

లై రి యాకారణముచేత ♦ ననుచుఁ దెల్పి.

౧౯౮

మంచిమాటల జన్మంబు ♦ మానిపింపు

లేద దండకాటవినుండి ♦ లేవఁగొట్టి

పోమ్మను మఁటన్న నామంత్ర ♦ ణమ్మువడసి

చనియెఁ దాటకి రాజాజ్ఞఁ ♦ జక్కఁబెట్ట.

౧౯౯

పూఁచిన కార్యభారమున ♦ మున్నడి తాటకియింటికేగి మా

రీచసుబాహులం బిలిచి ♦ తేని యనుజనుదెల్ప వారలున్

లాఁచి నితాంతశక్తిని జ ♦ లంబునఁ దల్లనిగూడి దివ్యవ

ర్మాచితదేహులై వెడలి ♦ యందలు చేరిరి యజ్ఞవాటికన్. ౨౦౦

చేరి గాధేయునకు తేఁడు ♦ చెప్పినంత

పూసగుచ్చినకై వడి ♦ బోధపటప

నెంతలేసిమాటలని గ్రు ♦ డెఱుజేసి

నిప్పుత్రొక్కినకోతియై ♦ నెగిరిపడుచు.

౨౦౧

కాపేయంబునఁ గ్రిందుమీఁదెఱుఁగకా ♦ కంపించు దేహంబుతోఁ
గోపాటోప విఘ్నార్థమానుఁడయి సం ♦ కోచంబు నేమాత్రముం
జూపంబోవక కౌశికుండపుడు గ్ర ♦ చ్చుల్ గొట్టి వాచాల్కుడై
మాపట్టుక విడఁబోవమంచుఁ బలుకక ♦ మర్యాద లేకుండఁగక.

పల్కు లాలించి సంక్షోభ ♦ పడక, యుదరి
పడక, మోమోటపడక ని ♦ బృరము చెడక
తాటకీసాధ్వీ రాజాజ్ఞ ♦ తప్పదనుచుఁ
బాటఁజూచి పుత్రులవంక ♦ బఱటినంత.

౨౦౩

పట్టుమందు మారీచ సు ♦ బాహులపుడు
• పట్టు విడనాడవో మృషా ♦ బ్రాహ్మణుండ!
కాంతు మీవేమిసేయఁగాఁ ♦ గలవో యంచు
యజ్ఞ విఘ్నంబు సల్ప నా ♦ యత్తపడుచు.

౪౦౪

యూపంబులకుఁ గట్టి ♦ యున్న యాఁబెయ్యల
మెడత్రాళ్ళ సడలించి ♦ విడచిపుచ్చి
చిద్రుపలుగాఁగొట్టి ♦ చేర్చియుంచిన రావి
చిదుగు కుప్పలపేళ్లు ♦ చిమ్మివైచి
గుమగుమ తావి యా ♦ గుబ్బుగాఁ గొట్టు నా
వుల నేతి పంటెల ♦ బోర్లగించి
కుండంబులోనుండి ♦ కొలఁది నాల్కలుగోయు
నగ్నిహోత్రమ్ముఁ జ ♦ ల్లార్పివైచి

దర్భలను నాల్గుమూలలం ♦ దరలవైచి
పాఱుఁబోతులం బెదరించి ♦ పాఱుద్రోల
మిన్ను విఱిగి కూలినమాడ్కి ♦ మిణకరించి
చూచిచూచి యప్పుడు గాధి ♦ నూనుడంత.

౨౦౫

ప్రాతలాతాము మెల్లగాఁ ♦ జేతఁబట్టి
చంక నిఱికించి చినిగిన ♦ జంకతోలు
లెండు లెండంచు శిష్యుల ♦ లేవఁదీసి
తల్లడిల్లి సాకేతంబు ♦ దారిపట్టి.

౨౦౭

కూకలు పెట్టుచుం బెదరఁ ♦ గొట్టుచు నట్టడవిన్ వసించి కా
రాకులు కూడుగా, మెనపు ♦ నట్టి మునీంద్ర జనంబుమీఁదికిన్
దూకులుదూకి కావరము ♦ తోఁ దెగనాడిరటంచు రాజుతో
సాకులు చెప్పుచుం దగిన ♦ శాస్తియొన ర్చెదనంచుఁజెప్పుచున్.

గోవులఁ జంపినంత తమ ♦ కొంపమునుంగునె? వీరి కక్కటా!
గోవులు గోవులంచుఁ బయి ♦ కొందురు తద్వధనాపద్రావిడుల్
గోవుల మాంసపుంజవులు ♦ కొద్దిగనైన నెఱింగియున్నచో
గోవులఁ జంపఁగూడదని ♦ గొల్లునఁ జెప్పుట వీరు మానరే. ౨౦౮

ఎంతయత్నంబుఁ జేసిన ♦ నేమివచ్చె?
నావునెఱచిని రుచిచూడ ♦ రైరి వారు
సోమపానంబునుం జవి ♦ చూడరైరి
ఇందుచే నిన్నియిక్కట్టు ♦ లేగుదెంచె.

౨౦౯

అమ్మరివోసి చుల్కనగ ♦ నాఁడుది సైతము లక్ష్యశుద్ధితోఁ
గిమ్మనకుండ శాత్రవులఁ ♦ గీటడగించుటె కాక ఘోరసై
న్యమ్మును నిక్కుతోనని మొ ♦ నన్ నడిపింపగనేర్చు నిట్టి రా
జ్యమ్మును దొల్లి యేనెఱుగ ♦ నైతిని నైతి యెటో జయింపఁగన్.

పోటుకానితోడఁ ♦ బోటుకత్తియ కూడ
నిలిచి పోరుచుండ ♦ నిలువఁగలరె
నైరులెంత గండు ♦ వజ్రీరులైనను?
మాట దక్కఁబోదు ♦ మాటలేల?

౨౧౧

బొమ్మముడివేసి తలముడి ♦ పుచ్చకుండ
అవికముడి వేయునట్టు లా ♦ ఘవముగొరల
నరుల ముడివేసి ముడిచేవ ♦ నరులగొంతు
ముడి నురలఁబుత్తు రిచ్చటి ♦ ముద్దరాండ్రె.

౨౧౨

అంచుఁ జింతించుచుఁ జింతాకులమానసుండై, శిష్యులం
గూడి యిటునటు చూడక, యదుగులు లెక్కించుకొనుచుఁ గాలి
నడకతో, గాలిపాటునకు జంకక, గాలిపాటలు పాడుకొనుచు
నెమ్మదిగా

౨౧౩

ఏరులుదాటి వాటముగ ♦ నెన్నియొ క్రొందలిరాకు బాటలన్
నేరుగ దండకావన వి ♦ నిర్గమనంబొనరించి పిమ్మటన్
వారక భంగపాటు పొర ♦ పాటుచు దల్లడపాటు పెట్టఁగా
నూరక గాఢినందనుఁ డ ♦ రెహభ్యకుఁబోయెనుదొట్రుపాటుతో.

కులపతియా వసిష్ఠముని ♦ కొంపను జొచ్చి రహస్యపద్ధతిన్
గల తెఱఁగెల్లఁజెప్పి యిది ♦ కాదదికాదని దీర్ఘదృష్టితోఁ
బలుచురు చర్చఁజేసి యిది ♦ భావ్యమటంచును నిశ్చయించి తా
వెలలెను గౌశికుండు వృధి ♦ వీపతి దర్శనసంభ్రమంబునన్. ౨౧౪

దశరథభూమిపాలకుని ♦ దర్శనముం బొనరించి పేర్కొతోఁ
గుశలమునడ్లి యేమిపని ♦ కోరనివానినిబోలె నర్వమున్
విశదముగా నెఱంగి తన ♦ విహ్వలభావము తోఁపకుండ నా
కుశికతనూభవుండు కొన ♦ గోళ్ళను గడ్డము చిక్కుదీయుచున్.

పొరపడకుండఁ దొట్రుపడఁ ♦ బోక గరాగరి మంచిమాటలన్
నరవరు మోముపాటుఁగని ♦ నమ్మకముం జెడకుండఁ జక్కఁగా.
సరిపడునట్లుగా నొరులు ♦ సైతము మేలని మెచ్చరీతిఁగా
వరుసగఁ జెప్పె నిట్లునర ♦ పాలుని మ్రోలను జాల జాలితో. ౨౧౫

పాపభూయిష ప్ర ♦ వర్తనంబును బాసి
 సంసారసంబంధ ♦ సరణి రోసి
 బహుళదనాకీర్ణ ♦ పట్టణంబుల వీడి
 కారుపల్లెలలో మె ♦ కాలఁగూడి
 ప్రత్నశిష్టాచార ♦ పథమట్టె చేపట్టి
 మొలచుట్టు పాటుటా ♦ కులనుజుట్టి
 ఐశ్వర్యములనెల్ల ♦ నఱకాల దిగఁదన్ని
 భాగ్యభోగ్యములన్ని ♦ పాఱఁదన్ని

షడ్రసోపేతమైన భో ♦ జనముడించి
 కాయగసరులతో నెట్టా ♦ కడుపునించి.
 పారమార్థిక చింతతో ♦ బరముఁ గొల్చి
 బ్రదుకుచుంటిమి తాపసా ♦ శ్రమముఁదాల్చి.

౨౧౯

నూరవంశాభి వృద్ధిని ♦ గోరి కాదె
 యారితేటిన మేధావు ♦ లై న ముచులు
 దండకావనిఁ జేరి యం ♦ దుండి తపముఁ
 జల్పుటెల్లను నగచాట్ల ♦ సరకుగొనక.

౨౧౯

ఆర్యులనుపేరు విన్నంత ♦ నచటిరాజు
 లాగ్రహోదగ్రులై వారి ♦ హతమునర్ప
 సిద్ధమాదురు మావంటి ♦ శీర్ణదేహు
 లేమి సేయంగ నేర్తురో ♦ నృపతిచంద్ర!

౨౨౦

సెలయేళ్ళ నీళ్ళ దో ♦ సిళ్ళతోఁ గడుపాటఁ
 ద్రావి ముప్పుటలఁ ♦ దనియుచుండి
 పండి రాలిపడిన ♦ యెండుటాకులు పండ్లు
 నొంటిపూట భుజించి ♦ యొదిగియుండి

పూలతాపులలోనఁ ♦ బొరలివచ్చెడి గాలిఁ
గోర్కెమైఁ దనివోవఁ ♦ గ్రోలుచుండి
మనసుపోయిననాఁడు ♦ మాత్ర నివ్వరిభోజ
నముఁజేసి యెట్టులో ♦ నవయుచుండి

యుటకయీరాలపొంత గూ ♦ రుచ్చిండు మమ్ము
నడవి మెకములం జూచెను ♦ నట్లు చూచి
యెక్కసక్కెములంజేతు ♦ రేవగించి
జాతివైరంబు మనసులో ♦ సందడింప.

౨౨౧

ఎంతదూరంబు తఱిమి ము ♦ నీశ్వరుండు
చెప్పుచుండిన దశరథ ♦ క్షీతివరుండు
మాటలాడకుండిన యంత ♦ మసలిపడుచు
నుల్లకుట్టు మాటలచేత ♦ నులికిపడఁగ.

౨౨౨

దూరముఁ బొటఁజూచు చెవి♦దూరపు నేనిపుడాడుపల్కులు
గారణమేమియో తెలుపఁ ♦ గాఁదగునయ్య ఈసన్యామయ్యేనే?
పాటులు నిల్వనేఱని నృ ♦ పాలురరాజ్యము వృద్ధిఁబొందునే?
కారీయలందఁడే నృపతి ♦ కష్టపరంపర రాక తప్పనే?

౨౨౩

పులినోటి కండవలె మా
నులు ముప్రోద్ధుల మహా మ ♦ నోవ్యధచేతన్
గళవళపడి నిలువంగాఁ
దెలియని వానివలె నుండఁ ♦ దెలిసిన పనియే?

౨౨౪

తెలిసికొనవొ నీరాజ్య వి ♦ స్తృతికిఁగాదె
ఋషులు దండకావనసీమ ♦ కేగి యందె
నిలిచిపోయినా రిది నీవు ♦ తలఁపవెట్లు?
ఇంతటి కృతఘ్నులను నే న ♦ హింపఁజాల.

౨౨౫

చొచ్చిరి దండకావనము ♦ శుష్కశరీర వివణ్ణచితులై
 నొచ్చిరి ద్రావిడప్రభుల ♦ నూరినవెల్గెడి చిక్కటారులన్
 వచ్చిరి నేడు దిక్కని భ ♦ వచ్చరణంబును గోరి వారలన్
 గ్రచ్చట నాదరించి, యువ ♦ కారమునేయ వదేమి చెప్పుమా.

కుశికసుతుం డిటులాడఁగ

దశరథుఁడుం గటకటపడి ♦ దైన్యముతోడన్
 దిశలూరక కన్గొనుచు వి
 వశుఁడగుచు వచించెనిట్లు ♦ భయభక్తులచే.

౫౨౭

కులపతులౌ మునీశ్వరుల ♦ కున్ వలవంతలు గల్లుచుండ వ్యా
 కులపడకుండ నుండుదుమె? ♦ కొందలమందదె మాదు డెందమ్మన్?
 విలయము వచ్చిపడ్డ రఘు ♦ వీరులు పాటులఁ బ్రోవకుండ శ
 త్రుల మొగసాలముందుఁ బడ ♦ ద్రోతురె? మెందులకిట్టినిందలున్?

ఇదె! పోదము రాఁగదె దో

ర్మదమున ద్రావిడులు పోవుఁమార్గము లెల్లన్
 వదలక యరికట్టెద నా
 ప్రదరములకు నెవ్వరడ్డు ♦ పడఁగలవారో!

౨౨౮

తడయఁగ వద్దు పోవుదము ♦ దండక కాననసీమ కిప్పుడే
 గుడుసువడంగ సింగిణి ల ♦ కోరులు“రంయిని”దూఁకుచుండఁగాఁ
 గెడపెద నేను మార్తురను ♦ గీటడగించెద ద్రావిడప్రజన్
 గడగడలాడఁజేతు గమి ♦ కాండ్రను గాండ్రని బొబ్బవెట్టుచున్.

అబను సుబ్బమే మెఱుంగని నా ♦ యట్టివాని

మీఁద నిందమోపుట ధర్మ ♦ మే? మహాత్మ!

విప్ర సంతర్పణంబైన ♦ పిదపఁ గాదె?

యేము భక్తితో భుజియించు ♦ టింతో యంతో.

౨౩౧

వయుగమందు మా రఘుకు • లేశులు భూపతులన్నమాట కా
నీ! యెప్పుడైన నొక్కపని • యేని స్వతంత్రత జేసినారలే?
యీ యనుమానమేల? పదు • డీ! యిప్పుడే పయనంబయైతి స్వా
మీ! యిటువంటి పల్కులు న • హింపఁగనేరను వేయనేటికి.

అనిచెప్పుచు నుండఁగా

జనుదెంచి వసిష్ఠమాని • సాంతముగాఁ దా
విని సర్వోదంతంబిటు

జనపాలుని తోడఁబల్కె • ఛద్మముతోడన్.

౨౩౩

కడువృద్ధుండవు నీవి

క్కడను నిలిచి యుండి యేల • గల్గుదుగానీ

యడవుల వెంబడిపడి మ్రు

క్కడి మానవులఁ బడఁగూల్పఁ • గల్గుదువాక్కో.

౨౩౪

చెలువముకగ్గ నీవయను • చెల్లఁ బటుత్వము కొంతతగ్గ నీ
కిలపయిఁ దీరఁగాఁదగు న • భీష్టము లెల్లను దీరిపోవ నీ
యలవుచలంబు నెందులకు • నక్కటరా వదిగాక నీతనూ
జులకు విరోధిమారణము • జూఱగొనంగను నేర్పఁగాఁదగున్,

కావున రామలక్ష్మణుల • గాదిలి బిడ్డల నిర్వురన్ మహా
పావనుడైన మానికుల • వర్యునిచేతను బెట్టి పంపుమా
పూవులలోన పెట్టికొని • పోయి విరోధిచమూసమూహముం
జావఁగఁ గొట్టి తెచ్చి మన • సన్నిధి నుంపఁగలందు భూవరా!

భానువంశంబునకు వన్నె • వాసికల్లుఁ
జెలఁగి నీకర్తి దెసలెల్ల • జిందుఁద్రొక్కు
వెనుక ముందు యోజనలెల్ల • విడచిపెట్టు
మంచుఁ జెప్పగా దశరథుఁ • దావులించి

కంటినీటితో బిడ్డల ♦ జంటచేసి

చివుకుమన గుండె మానీంద్రు ♦ చేతఁబెట్టి

శోక మెటుమాన్తురో నాకు? ♦ లేకలేక

కన్నసంతాన మియ్యది ♦ కావుమన్న!

౨౩౮

చెటియొకవై పునఁ నిలిచి ♦ చిందులుద్రొక్కఁగ రామలక్ష్మణుల్

ముఱియుచుఁ గౌశికుండు తన ♦ ముప్పు దొలంగెను నేటితోడ నం

చురవడిఁ బెనమయ్యెఁ జటు ♦ లోగ్రభయంకరదండకాటవిఁ

జొరి పరిమార్ప ద్రావిడులఁజుబ్బిన చూఱఁగ నిబ్బరంబుగఁ.

పిన్నలు రామలక్ష్మణులు ♦ బెగ్గిల వచ్చుచు వింటిమోతలఁ

విన్నను వేగిరింపఁ జెడు ♦ పేయగుఁ గావున మెల్లమెల్లఁగా

వెన్నునఁ దట్టి భీతి యొక ♦ వేళ ఘటిల్లినఁ బోవఁబుచ్చి రా

మన్నకు మున్నుగాఁదెగువఁయబృదుకై వడిఁజేయుటొప్పగుఁ.

అనుచుఁ దలపోసి పోసి య ♦ సంతరమ్ము

తికమకలు మాని మాని యు ♦ ద్రేకమడఁచి

యొక యుపాయంబు నూహించి ♦ యెరుల కేమి

చెప్పకుండఁగాఁ గార్యంబుఁ ♦ జేయనెంచి.

౨౪౧

ముఱిముఱి చీకటుల్ దెసలు ♦ మూసెడివేళ సరణ్యసీమ నొం

టరిగ వసించు తాటకే దటాలునఁ బైబడిగూల్చుటొప్పుఁదొం

దరపడకుండ నాడుదిగ ♦ దా! యెటుపో యెటువచ్చినన్సరే

దెరలఁగవచ్చు రామునకుఁ ♦ దీరఁగవచ్చు భయంబు కల్గినఁ.

ఈగతి ననేకవిధంబుల నూహించుచుఁ బ్రొద్దు పడమటిదిక్కు
నకు వ్రాలుటఁ దలంచి యుత్తలంబున

ఎత్తిలి కాలిబాటఁబడి ♦ యేగుచు సంయమి దారిలోఁ బురా

వృత్తము లెన్నియేని విని ♦ పించుచు శౌర్యము పొంగి పోవఁగాఁ

జిత్తములోన నూహలొగిఁజిక్కురు బొక్కురుగాఁగఁ బుట్టఁపే

రెత్తినఁ గాలుద్రవ్వనటులెంతయుఁ జేసెఁ గుమారు లిర్వురఁ.

ఈప్రకారంబునఁ గొంతదవ్వేగి సంభ్రమించుచు విశ్వా
మిత్రుండు రాముం జూచి ప్రసన్నవదనంబుతో నిట్లు మూదలించి
వలెన్మను. ౨౪౫

అల్లదె! చూచితే! యట జ ♦ మక్కడ నొక్కటి దానిలోపలన్
గల్లలమారియైన యొక ♦ కామిని తాటకి పేరుతోడ రే
లెల్ల వసించు నీమె హాసి ♦ యించెడి నాద్యులు గోఘ్ను లంచు నీ
యల్లరి రూపుమాపవలె ♦ నాయమనుం దొలిముద్దఁ జేయుదున్.

ఆడుదియని తండ్రీ! యెదు

రాడకు నీ వింటికి నెఱ ♦ యగునటుగాఁ దూఁ
టాడుము దయమాలుము నీ
యూడది జగజెంత యెంత ♦ కై ననుజాలున్. ౨౪౬

అనిన వెంటనే నరపాల ♦ తనయు లట్టె
విల్లు సవరించి సరిచేసి ♦ పిఱుతివియక
దూసి కడకుటమ్ములఁ గవ ♦ దొనలనుండి
నారి మ్రోయింప దెసలెల్ల ♦ బూరటిల్ల. ౨౪౭

తాటకి వింటిమ్రోతవిని ♦ దబ్బున బైటకువచ్చి నిల్వఁగా
వాపెడు తూపులన్ సుదతి ♦ పైఁ గురియించిరి చిత్తజల్లుగా
గాటులుబెట్టుచున్ దుదకు ♦ గాల్లుచుజేతులు త్రుంచిత్రుంచి య
చ్చోటనె కూల్చివై చి రతి ♦ శూరులు గారె కుమారులిర్వరున్.

ఇంతమొగముఁ జేసికొని ము ♦ నీశ్వరుండు
కేకిసలు గొట్టుచుండ సిం ♦ గిణుల యెక్కు
డించి మూపుదోయికి దగి ♦ లించి రామ
లక్ష్మణులు నిల్చియున్నంత ♦ గ్లానిలేక. ౨౪౮

ముక్కువాతను నెత్తురుల్ ♦ గ్రక్కి క్రక్కి

చాపకట్టుగాఁ బుడమిపైఁ ♦ జచ్చిపడిన

పడతిఁ బెడనవ్వుతోఁ దేరి ♦ పాటఁజూచి

మౌని సాఁగెఁబో రామల ♦ క్షణులఁగూడి.

౨౫౦

ఇట్లు వేయిమాసంబుల ప్రాయంబు చెల్లి మూఁడుకాళ్ల ముదు సలియగు తాటకిని యశావనప్రాదుర్భావమునఁ గలిగిన కండక్రొవ్వున మిట్టిపడుచున్న యిర్వురు రాకుమారులచేఁ జంపించి యొడలుతెలియక సల్లాపంబు లాడికొనుచుఁగలఁకదేఱని మనంబుతో రామలక్ష్మణుల వింటినేర్పు ముక్కాకలందీరిన ద్రావిడహంపీరవరుల నేర్పునకు నుద్దికాదని సంశయగ్రస్తుండై విశ్వామిత్రుండు పాలువోక ముందునకు సాఁగిపోవుచు మచ్చరంబునఁ దనపూర్వాశ్రమంబున నేర్చికొన్న యఖిలాస్త్రశస్త్రంబులఁ దొడుగను, నేయను, ముడువను నేర్చి, తనయాశ్రమంబుఁ జొచ్చి తల్లడపడుచున్న మనంబుతో, సంభారంబులఁ గూర్చికొని, చవిచచ్చియున్ననాలుక త్రుప్పుడుల్లపుచ్చ వేగిరి పడుచు, గోమేధంబును జేయ యత్నించుచుండెను. ఇంతలో మాతృమరణంబు నెఱుంగని, మారీచసుబాహులు, తల్లియానతిఁ దలమోయుచున్నవారు గావున యజ్ఞవిఘ్నంబు నాచరింప ననుకట్ట శ్రీరామభద్రుఁడు నాఁడునెత్తుటితడి యారనిచేతితో వాఁడియమ్ములు దొడిగి చీకటి మోలంబున నిలిచి, సడిచప్పుడుకాకుండఁ జెవిఁ దాఁకువఱకు లాగి, విడువ నందొక్కటి సుబాహు ప్రాణంబుల హరియించె, రెండవది లక్ష్మశుద్ధి కొఱవడుటచే గుఱితిప్పి, మారీచు ప్రాణంబుల హరియింపనోపక డిల్లపడునట్లు భూమిపై డొల్లఁజేసె. అంత నతండు భీతిఁగూడిచి పలాయితండయ్యె. పిమ్మట విశ్వామిత్రుండు నిరాతంకంబుగా యజ్ఞపరిసమాప్తిఁ గావించి, రామలక్ష్మణుల చేతిలావు చాలమిఁ జక్కగా గ్రహించి మిన్నకుండవలసినవాఁ

డయ్యెను. రామలక్ష్మణులతోఁ గొంతకాలంబు తన యాశ్రమంబున విశ్రమించి వారిచే నగు కార్యము లేమింజేసి విశ్వామిత్రుండు తిన్నఁగా వారలం దోడ్కొని దుక్కిదున్న ననువుగాని వేవిలిమెట్టదారుల నెఱిసి పొలములంబడి, మిథిలకుం గొంపోయి యందుఁ బదిపండ్రెండు తరములనుండి, పడియుండి, చివికి చెదదిన్న పెద్ద ప్రాతవింటిబద్ద విఱిపించి, రాజకీయ సఖ్యంబు నపేక్షించి, యార్యులయందలి రెండు తెగలవారికిఁ జుట్టటికం బెట్టులయినఁ గూర్ప గట్టిచేసికొని, శ్రీరామునికంటఁ బెద్దది యుఁ దెలియని పుట్టుపూర్వములు కలదియు నగు సీతామహాదేవిని, శ్రీరామునకుఁ బెండ్లిచేయించి, సాకేతంబునకుఁ దిరిగివచ్చుచు, దారిలో ముసలివగ్గు వచ్చు గైన పరశురామునిఁ దన గురుధనుర్భంగముచేఁ గుపితుఁడై నచాని బదరి వానిని వింధ్యాటవులం దాటి దక్షిణాపథమున మాఱు మూలనున్న కేరళ దేశంబునకుఁ బోయి యందు నార్యనాగరికత వ్యాపింపఁ జేయ నొడంబటచి పంపి యయోధ్యకరిగి యందు రామలక్ష్మణుల డించి కాశీకుం డందే యేగెను. ౨౫౨

రాజ్యతృష్ణ తీరని దశ ♦ రథుఁడు రాజ్య
భారమును రామునకు నీక ♦ పాలనంబుఁ
జేయుచుండ శ్రీరాముండు ♦ సీతఁగూడి
కామతంత్రుఁడై ప్రౌద్ధులు ♦ గడపుచుండె.

౨౫౩

తోడుతోనాఁడు నె ♦ త్తురుఁ ద్రావి కడుపాట
తెపతెపలాడు మా ♦ నుపులులైన
చిచ్చుటమ్ముల పిండు ♦ చెలరేగి కవదొనల్
త్రోపాడి నాలుకల్ ♦ గ్రోయుచుండ
ద్రావిడ మన్నీల ♦ ప్రాణంబుల హరింప
శ్రీరామ చంద్రుండు ♦ చింతఁజేసి

ఏయెక్కు చేనైన ♦ నిల్లువాకిలి డించి
దండకారణ్య భూ ♦ స్థలికినేగి

యార్యరాజ్య విజృంభణ ♦ మాచరింప
మంచి తరికోసరం బట్టె ♦ పొంచియుండ
నింతలో రాజు వార్ధక్య ♦ మెనయఁదన్నఁ
జెలఁగి పట్టాభిషిక్తునిఁ ♦ జేయనెంచ. ౨౫౪

కేకయ రాజపుత్రిఁగని ♦ క్షిప్తపరిస్థితిఁ బూసఁగ్రుచ్చిన
స్టేకరువెట్టి యేకరణి ♦ నేనియుఁ దల్లిరొ! దండకాటవీ
ప్రాకట వీధులందిరుగు ♦ భాగ్యము నాకొడఁగూర్చిపంపవే
వీరమెయిన్ విదల్తు రిపు ♦ వీరుల, రాజ్యము పెంపుచెందఁగిన్.

రాజు సంతోషుడై నచో ♦ భ్రష్టుడగు న
టంచుఁ బెద్దలు నుడువు వా ♦ కృమ్ములన్ని
యెఱుఁగుదువు కాదె? తల్లి! నా ♦ కేమగడవు
నీవుదక్క వేతాన్వరు ♦ నేఁచు కలరు? ౨౫౫

అని యీగతి శ్రీరాముఁడు
పిసతల్లినిఁ జేరి పలుకఁ ♦ ప్రేమముతోడన్
విని కేకయ రాజాత్మజ
చనువున వచియించె నిట్టు ♦ చతురోక్తులతో. ౨౫౬

సరిలెమ్ము కన్నతండ్రీ!
తరుణము కనిపెట్టియుండి ♦ తప్పక నేనే
నెరవున నై నను నీవని
సరిజేసెద నమ్ముమెట్టి ♦ సడిపైఁ బడినన్ ౨౫౭

అని కై కేయి వచియింప శ్రీరామచంద్రుండు ప్రహృష్టాంతరం
గుండై, పిసతల్లివద్ద సెలవుంగై కొని వెడలిపోయె. అటుపిమ్మట వెండియు

నొక్కనాఁడు కై కేయి పుట్టినింటి దాసియైన మంధర వడివడి వచ్చి
 “దేవీ! కేకయరాజపుత్రీ! సార్వభౌముండు శ్రీరామచంద్రుని బట్టాభి
 షిక్తునిఁ జేయుటకు లగ్నంబు నిశ్చయించి సంభారంబులను సేకరించు
 చుండెను, తేపే పర్వదినంబని రోజుచు నుడువఁ గై కేయి తనకుఁ దలఁ
 చసితలంపుగాఁ జేఁజిక్కిన సమయంబునకు ముఱిసి, తొల్లి మహాదారుణ
 రణంబునఁ దాఁ జేసిన తోడ్పాటున కలరి, తన పతియిచ్చిన వరద్వయం
 బున, రాముని వనవాసంబునకు, భరతుని పట్టాభిషేకంబునకు వయో
 వృద్ధుండును, స్త్రీలోలుండును, నయిన చక్రవర్తిని నొప్పించి, యొప్పించి
 యీసమాచారంబు శ్రీరామునకుఁ దెలుప సహధర్మచారిణియగు
 సీతతోడను, సోదరుండయిన లక్ష్మణునితోడను, విపినానాసంబునకుఁ
 దండ్రి వలదని వలవల వాపోవుచుండఁ బయనంబై.

౨౪౯

రథముతోలంగఁ బ్రాజిత, ♦ రాజవీధిఁ
 బోయి గంగనీళ్లాడు రే ♦ పునకునేగి
 యచట దేరుడ్గి సుమంతుఁ ♦ నంపివైచి
 తోఁచని మదితో దొన్నెకై ♦ వేచియుండ.

౨౫౦

రాజనీతిజ్ఞుడైనట్టి ♦ రాముడంత
 దేశకాల పాత్రంబులఁ ♦ దెలిసికొనుచుఁ
 జతురుపాయప్రయోగ కౌ ♦ శలముచేతఁ
 దన యభీష్టంబు నెఱవేర్చి ♦ కొనఁదలంచి.

౨౫౧

పురుడు లేనట్టి లావరి ♦ బోయపెద్ద
 నదురు లేకుండ గంగపై ♦ నడపఁగలఁడు
 పడవ యెట్టిదైనను, నట్టి ♦ గడుసుదిట్ట
 గుహుఁడు వాని నేస్తముఁజేసి ♦ మిహారకులుఁడు.

౨౫౨

మంచిమాటలాడి ♦ మన్నించి వదిలంబు
 గాఁగఁ బడవనెక్కి ♦ గంగదాటి
 కాలినడకతోడఁ ♦ గదలిపోయిరి ముగ్గు
 రంతుపొంతులేని ♦ యడవికేసి.

౨౬౩

భద్రముగాఁ బ్రయాసపడి ♦ నారలు మూపురుపోయి చిత్రకూ
 టాద్రిని జేరఁగా భరతుఁ ♦ డచ్చటికిం జనుదెంచి దీర్ఘమా
 నిద్రనుబొందెఁ దండ్రియన ♦ నిక్కమవంమరి పాదుకాద్వయి
 ముద్రనొసంగి రాఘవుఁడు ♦ పొమ్మనిచెప్పి తలంచె నీగతిన్.

ఇచ్చట నున్నచో భరతుఁ ♦ డీగతి వెండియు బాధపెట్టఁగా
 వచ్చును జాలితోఁ దిరిగి ♦ పట్టణసీమకు రమ్మటంచు నా
 వచ్చిన కార్యముం జెడఁగ ♦ భక్తుఁడు నాకతఁ డెంతో గానమే
 మిచ్చటనుండి దూరముగ ♦ నేగుట కర్జమటంచు నెంచుచున్.

వానవంగుళ్ళ కోరిచి ♦ వలికి నోర్చి
 యులుము మెలుముల కోరిచి ♦ యుబ్బుకోర్చి
 యెండ దగ దప్పులకునోర్చి ♦ యెడకు నోర్చి
 పయన మైరంత దక్షిణా ♦ పథముఁబట్టి.

౨౬౪

ఇటు పడిపోవఁబోవఁగ ము ♦ నీశ్వరపుత్రుఁ డొకండుదారిలోఁ
 డటుకునఁ గానిపించిన ము ♦ దంబున జేమ మెటింగినంత నీ
 యటవిని మానిశేఖరుల ♦ యాశ్రమభూములు కొన్నియున్నవే?
 యిటకు సమీపమందు నొక ♦ టేనియుఁ గల్గునె? చెప్పుమియనన్

మాణవకుఁ డంతఁ జెప్పె నీ ♦ మార్గమందు
 ననతి దూరంబునందు నే ♦ యాశ్రమమొకఁ
 డున్నయది దేవ! మిక్కిలి ♦ యొప్పుగల్గి
 యనిన మూపురా దారినే ♦ చనుచునుండ.

౨౬౫

చిటుతతనంబుగోలెఁ బర • సేవయె వృత్తిగ నెంచుచున్ సదా
గరువతనంబు మాని కల • కాలము మానుల యాకుపాకలన్
దొఱకెడి భుక్తశేషమును • దూఱుచు సాపడి వారిపొత్తుచే
బొరయుదు స్వర్గమంచుఁ దల • పోసెడి కామినియుండె నచ్చటన్.

ఇట్లు చెప్పుచుండ నేనును సుకులితస్వాంతఃకుడనై, యట్టి నిరభి
మానంబున సంచరించిన యామె చరిత్ర యెట్టిదో, యామె యాను
పానులెట్టివో యెఱుంగ నభిలషించి, సూతమహర్షిమోముఁ దిలకించి.

ఆమెపేరేమి? యేజాతి • యందుఁబుట్టె
జగతియందున నేడామె • జాతికలదె?
యున్నచో నిప్పుడెచ్చట • నుండెనయ్య
సంగ్రహంబుగఁ జెప్పుఁడో • సంయమింద్ర!

౨౭౧

అనిన మాని యర్థనిమిలి • తాత్కుడగుచుఁ
జెప్పఁదొడఁగెను నీరీతి • నీద్రవడక
పెద్దవార లామెకుఁ బేరు • పెట్టలేదు
శబరి యనిమాత్ర పిల్చిరి • జాతిపేర.

౨౭౨

మునులకు బట్టల నుదుకుచుఁ
గనిపెట్టుక యుండి యొక్క • కడికూటికినై
పను లెబ్బెటికము లేకయె
పొనరించెడి వంగడంబు • పోడిమి చెడఁగాన్.

౨౭౩

జాతిభ్రష్టయటంచును
జాతి శబరు లట్టి బాని • నను వెలివేయన్
వాతెఱఁ గొలుకుచు నామెయు
జాతామర్షంబునఁ దన • జాతినిబాసెన్.

౨౭౪

పాసినయంతమీఁద ముని ♦ పల్లెలయందు సదా వసింపుచున్
 బాసినకూడు నొక్క కడి ♦ వంతున వారలు పంచిపెట్టఁగా
 దోసిటఁబట్టి సాపడుచుఁ ♦ ద్రొక్కిసలాడక బ్రహ్మవిద్యనున్
 బాసినవంటకంబొసఁగె ♦ బాపురె! యంచుఁదలంచునామెయున్.

వరపుడం బెంతచేసినఁ ♦ బాపమేమి
 వచ్చె? నీయరయిరి గౌర ♦ వంబునుంత
 జాలితో నామెపల్కుల ♦ నాలకించి
 కనుబామ లెగురవై తు రా ♦ మునిజనంబు.

౨౭౬

పేరుపెట్టియెన శబరిఁ ♦ బిల్వలేదు
 పరువు చెడిపోవుననెడి గ ♦ ర్వంబుచేత
 నిట్టి యవమాన మెవఁడు స ♦ హింపనేర్చు?
 బళిర! చెంచెత యనిమాత్ర ♦ పల్కినారు.

౨౭౭

సవరలనుపేర నీనాఁడు ♦ జయపురమునఁ
 గిమిడికొండలఁ దెల్లు నాఁ ♦ ట మనుజాళి
 కలరు వారినే ప్రజలెల్లఁ ♦ బిలిచినారు
 వానరులని తొల్లి యెఱుఁగ ♦ వా? కుమార!

౨౭౮

నాఁటి శబరులే యీనాఁటి ♦ సవరులై రి
 నాఁటి కారుకుప్పమ్ములు ♦ నాఁటిగవులె
 నేఁటికిని మన్నిపట్టులె ♦ నెగడుచుండె
 నాగరికత యొక్కవిధంబు ♦ నాఁడు నేఁడు.

౨౭౯

పదంపడి పథిశ్రమంబు సరకుఁగొనక.

౨౮౦

శబరి యాతిధ్యము గ్రహింప ♦ సంభ్రమించి
 రామలక్ష్మణు లభిరామ ♦ రామఁగూడి

ముచ్చెమట లట్టె దిగజారఁ ♦ బోయఁబోయి
యేతదాశ్రమభూమికి ♦ నేగి నిల్వ.

౨౮౧

మునివర్యులు చెప్పిన యడియాలంబుచే నీతారామలక్ష్మణులఁ
బొడగాంచి గుర్తించి, పరమానందకందళితహృదయమై శబరి. ౨౮౨

వంగిన పండ్లకొమ్మలను ♦ బట్టి విదల్చుచుఁ గొన్నిపండ్లను
జెంగునఁగోయుచున్ గొటికి ♦ చెడవొమంచివొయంచుఁజూచియా
యెంగిలిపండ్లనున్ రఘుకు ♦ లేశునకిచ్చినఁ దోడుతోడ ను
ప్పొంగుచు వానిసిందినియె ♦ భూవరుఁ డాకలిచేతదూఁటుచున్.

ద్రవిడలోకంబునందెల్ల ♦ దప్పి దారి
యాభిజాత్యంబుఁ గోల్పడ్డ ♦ యట్టి శబరి
యెంగిలి భుజించె శ్రీరాముఁ ♦ డేవపడక
కార్యపరులకు నెగ్గులు ♦ కలవె? చెపుమ.

౨౮౪

ఆర్యమునుల యుచ్చిష్టంబు ♦ నహరహంబు
కుడిచి దేహంబుఁ బోషించు ♦ కొనియెఁగాన
నామెయెంగిలిఁ దిన దోష ♦ మేమియుండు?
యుమ్మి యుమ్మిలోఁ గలసిన ♦ ట్లుండుఁగాక!

౨౮౫

శబరి భక్తిని గనిపెట్టి ♦ సంతసించి
కంటిచూపుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె
శంబుకుని తపంబును మెచ్చి ♦ సాహసించి
కత్తివేటుతో మోక్షంబుఁ ♦ గట్టిపెట్టె.

౨౮౬

తదనంతరంబు నీతాలక్ష్మణసహితుండై శ్రీరాముండు. ౨౮౭

పలువయెండల కేండి వా ♦ నలకుఁ దడిసి
 తులువ మెకముల బొబ్బరిం ♦ తలకు జడిసి
 యేమిచేయంగఁ దోచ కొ ♦ క్కీంత తడిసి
 బయలుదేరి యాకానలోఁ ♦ బాడుదారి.

౨౫౮

ముదురు వెదురుప్రాలు ♦ ముర్వతో భుజియించి
 పుట్టతేనెఁ ద్రావి ♦ పొట్టనిండ
 మడ్డియిప్పకల్లు ♦ లడ్డిగం బంకించి
 ముగ్గు రడవిసడచి ♦ పోయి పోయి.

౨౫౯

ఏదుబందులు సివ్వంగు ♦ తెలుఁగుబంట్లు
 క్రేళ్లువారుకుందేళ్లు తో ♦ డేళ్లు లేళ్లు
 చిఱుతపులులు బెబ్బలులెల్లఁ ♦ దిరుగుచుండు
 కారడవిఁ గాళ్ళు బలపాలు ♦ కట్టఁ దిరిగి.

౨౬౦

నానుడు వానలచేతన్
 నానినఁ జేయెత్తుపెటిగి ♦ న తఱచుపులులో
 మానక డాఁగుడఁమూఁతల
 లోనమునిఁగి తేలు మెకము ♦ లు గలుగుచోటన్.

౨౬౧

ఇంటిపట్టునకు ననువైన పట్టులం గనుంగొనఁజాలక విసుగుచేఁ
 బోయిన పోకగాఁ బోవుచుండ నొక్కనాఁడు.

౨౬౨

దాపునఁ బర్ణశాల తమ ♦ దారిని నొక్కటి కానుపింప నా
 వైపునకేగి యందు ముని ♦ వర్మఁ డగస్త్యుఁడు భార్యతోడుతన్
 గాపురమున్న మాపెటిఁగి ♦ క్రన్నన చూచుట మేలటంచు న
 త్తాపసినమ్ముఖింబునకుఁ ♦ దద్దయ నేగిరి ముగ్గురొక్కటై.

౨౬౩

నీగి, కులగోత్రనామంబులు చెప్పుచుఁ దమ్మెఱింగించికొని
సాష్టాంగముగాఁ బ్రణమిల్లిన నపరిమితానందముఁ బొంది యగస్త్యుఁడు
వారల దీవించి, భూతభవిష్య ద్వర్తమానంబు లెఱింగిన యాతండు
శ్రీరామచంద్రునిచే నిఖిలంబెఱింగి, కొంతవడి వగచి, యెఱుక కలవాఁడు
గావున వగవుడిగి శ్రీరామచంద్రునితో.

జటిలవరుఁడు త్రొక్కిటఁబడి ♦ యిటులఁబల్కె
నిటకు మందటఁ బిప్పలీ ♦ జటిలమైన
పంచవటి నాఁగవెల్గెడి ♦ వనమొకండు
వాసయోగ్యంబు మీఁబోఁటి ♦ వారికదియు.

౨౯౫

చెక్కుచెమర్చకుండఁగ వ ♦ సింతురు పెక్కురు మౌనులచ్చటన్
నిక్కిన చెట్లనీడ నవ ♦ నీపతిపుత్రకులార! మీరటన్
మిక్కిలిచిత్తశాంతిని గ ♦ మింతురు మింతురు మేలుగాంతురీ
రిక్కడనుండి పాసిచనుఁ ♦ డీ! మునిదర్శన లాభమౌననన్.

౨౯౬

మునితల్లజ ననుమతినిం
గొని రాఘవు లవనితనయఁ ♦ గొని గొనకొని వె
టనె పై నమయిరి పంచవ
టిని జేరఁగ దెన్నెఱిగివ ♦ డిన్ గాలినడన్.

౨౯౭

పంచవటిఁ జేరి యటనొక్క ♦ పర్ణశాలఁ
గట్టికొని రాముఁ డందుండెఁ ♦ గాపురంబు
సీతయును లక్ష్మణుండును ♦ జెంతనుండఁ
గడచిపోయిన కార్యముల్ ♦ దివనికొనుచు.

౨౯౮

తనజాతి తనకులం ♦ బనువారు గనరాని
ప్రాద్దుపాదుపులేని ♦ భూములందు
ఓరుగాలి చెలంగి ♦ యుయ్యాల లూఁగించు
పాటుటాకుల కప్పు ♦ పాకలందుఁ

గాపురంబుండ నే ♦ కాకియై యొకనాఁడు
 మాలిమితో నొక్క ♦ మాలకాకి
 పర్ణశాలనుదూరి ♦ వసుధాతనూజాత
 బెదరించి కొట్టిన ♦ వీడకున్న

భర్తతో నెన్నియొక్కలో ♦ పల్కిపల్కి
 కాకిఁ జంపించి ముంగిటఁ ♦ గాకిగడకుఁ
 గడకుఁ గట్టించె నది జారి ♦ పడకయుండఁ
 దమకు నేదృష్టి దోషంబు ♦ తగులదనుచు.

౨౯౯

పులుఁగులందుఁ గాక ♦ ములను ద్రావిడులు పూ
 జింతురనుచుఁ బ్రేమఁ ♦ బెంతురనుచు
 నెఱిగియుండి చంపె ♦ నృపతిచంద్రుండు ద్రా
 విడులతోడఁ బోరుఁ ♦ బెట్టుకొనఁగ.

300

కాటుచీకట్లు దిశలెల్లఁ ♦ గ్రమ్మువేళ
 గొఱ్ఱెమందను గాచెడి ♦ గొల్లవోలె
 వదినె యన్నయు నిదురించు ♦ పర్ణశాలఁ
 గాచుచుండుఁ దమ్ముఁడు నిద్ర ♦ గాంచకుండ.

301

ఇనుపగుద్దలి యొకచేత ♦ నెనయుచుండ
 నురులు మూపుపై వ్రేల్లాడు ♦ చుండ నొక్క
 దినము కందమూలంబులు ♦ దెచ్చుపనికి
 నినకులుండైన సౌమిత్రి ♦ మేగుచుండ.

30౨

సునిశిత చంద్రహాస మొక ♦ చోటఁగనంబడ దారిలోపలఁ
 గనుకని మందహాసమునఁ ♦ గైకొని జెచ్చెర వాయి యెట్టిదో
 కనుఁగొనగోరి యాత్రపడి ♦ కాచినమేలిమి ధారుణీజ పా
 ల్ని బడఁగొట్టుచుండఁగఁ జ ♦ లింపక దక్షిణబాహుశక్తిచే. 303

ప్రక్కనుగల్గునట్టి ముని ♦ పల్లెలనుండిన మానులెల్లరున్
గ్రక్కునవచ్చి యేమిపని? ♦ కారుణికోత్తమ! పూచికాయు నీ
చక్కని పండ్లచెట్లఁ బెలు ♦ చన్ బడఁగూల్చెదవేల? యిప్పు మా
చిక్కులుదీర నొక్కపనిఁ ♦ జేయుము మాయెడఁ బేర్మిజూపుచున్.

అదె! వెదురుపొద యెదురుగాఁ
బొద! పొద!! యచ్చొటకీపు ♦ పొదపడఁ జదుపన్
సొదవదలెడి నందేదులు
పొదలును నరకుగొనవెట్టి ♦ పోటరినై నన్.

30౫

అనిన నటకేగి యతఁడు బా ♦ హప్పలించి
చిప్పక త్తి వాదర సరి ♦ చేసి చూచి
పటుతరంబైన దక్షిణ ♦ బాహువెత్తి
వ్రేటుతోడనే పడఁగూల్చె ♦ వెదురుపొదను.

30౬

చూరకత్తిపె నెత్తుటి ♦ జారలుండె
వెదురుప్రాలు రక్తాక్షత ♦ వితతియయ్యెఁ
గాంచినంతనే లక్ష్మణు ♦ కన్ను చెదరె
నెంతపాపంబుఁ జేసితి ♦ నెట్టులనుచు.

30౭

ఇటునటు పరికించినయం
తట మెడతెగిపడ్డ మాని ♦ నాథుండొకఁడున్
దటుకునఁ బొడగట్టిన ముం
దట గడగడలాడి లక్ష్మ ♦ ణ కుమారకుఁడున్.

30౮

ఎలుఁగురాల్పడఁ గన్నీరు ♦ కొలుకులందు
ముత్తియములట్టు కన్నట్ట ♦ ముసుఁగువెట్టి
పర్ణశాలకు పైదోడు ♦ పజ్జకేగి
పాదయుగళంబుపై వ్రాలి ♦ పనవి పనవి.

30౯

అన్నన్న! ఘోరపాపం

బన్నా! యొనరించినాడ ♦ నజ్జుడనై యా

పన్నుడ ననుఁగావుము నీ

కన్నను దిక్కెందుఁగలదు? ♦ కారుణ్యనిధీ.

౩౧౦

నెదురుపొదలోనఁ గూర్చుండి ♦ విప్రుఁడొకఁడు

దీర్ఘతపముఁ జేయఁగఁ దలఁ ♦ శ్రెణ్ణిపడియె

వంశనాశంబుఁ జేయంగ ♦ వంశనాశ

మగునొ! శ్రీరామ యీ బ్రహ్మ ♦ హత్యచేత.

౩౧౧

నిష్కారణముగ నెఱుఁగక

దుష్కృత్యముఁ జేసినాడ ♦ దుందుషుకొప్పన్

నిష్కృతి కల్గినయెడలఁ బ

రిష్కృతి యొనరించి యుద్ధ ♦ రింపుఁడు నన్నున్.

౩౧౨

అనవుడు రామచంద్రుడక ♦ టా! యెటువంటి ప్రమాదమయ్యె దు

ర్జనులనుగూల్చి ధర్మ పరి ♦ రక్షణముం బొనరింపనున్న యీ

మన కిటువంటి సంకటము ♦ మాయురె! రాదగునే కుమార? యే

మనియెద నేమితోఁచదు కదా! యని యూటటబల్కుచుండఁగన్.

మఃనివరులు పర్ణశాలకుఁ

జనుదెంచుచు బ్రహ్మహత్య ♦ సల్పడహో నీ

యనుజుఁడు తలఁదెగి కూలిన

మనుజుఁడు బ్రాహ్మణుఁడుకాఁడు ♦ క్షాతలనాథా.

౩౧౩

దొంగబ్రాహ్మణుం డాతండు ♦ దొంగ తపసి

రావణానుజయైన శూ ♦ ర్పణఖ సుతుఁడు

కినియువాఁడు జంబుకుమారుఁ ♦ డనెడివాఁడు

వానిఁ జంపినమాత్ర పా ♦ పంబులేదు.

౩౧౪

నావివి మోదమందె నర ♦ నాథుడు లక్ష్మణుడు డంతమీద మో
దావహుడయ్యె దప్పెనుగ ♦ దా! మనమేర్చెడి బ్రహ్మహత్య నే
డీవిధినంచు మానిజన ♦ మేగెను బిమ్మట నొక్కఁడొక్కఁడు
భూవరు మోసపుచ్చి పొరి ♦ పుచ్చుగ నేర్చితిమంచు నొక్కనిన్.

ప్రధిత లంకాధిపతియైన ♦ రావణునకు
మాటుచెల్లెలు జంబుకు ♦ మారుతల్లి
ఖరునితోడఁ బుట్టువు పరా ♦ మరికగలది
యనఁటి గొడ్డురా లాభిజా ♦ త్యంబుకలది.

౩౧౬

ప్రాయంబు సుంత గై ♦ వ్రాలకుండిననాఁడె
దొమ్మిలోఁ దనభర్త ♦ ద్రుంగిపోవ
సతతశుష్కోపవా ♦ సములచేఁ గడుడయ్య
నేండ్లు పూండులు చాల ♦ నెగిరిపోవ
మోటువారిన మోము ♦ ముడుత గగ్గులచేత
ముసలితనమ్ముచేఁ ♦ బుల్లసిల్ల
తూఁగాడు రొండిచే ♦ దుద్దెక్కు పొరడుచే
గడువగు గబ్బుచే ♦ నొడలుదనర

చూపరుల కేన పుట్టించు ♦ చుప్పనాక
బిడ్డపైఁ గల్గు కూరిమి ♦ వీడలేక
యకట! దండకాటవియందు ♦ నాకు పాక
లందుఁ గాపురముంజేయు ♦ నెందుఁబోక.

౩౧౭

కామదేవున కెన్నఁడో ♦ కాన్కలిచ్చి
సాగనంపి వై రాగ్యంబు ♦ సంగ్రహించి
పారతాకిక చింతచే ♦ బ్రదికియుండె
జుట్టపక్కల దరిఁబోక ♦ చుప్పనాక.

౩౧౮

ఒక్కగా నొక్కబిడ్డ ము ♦ హోగ్రతపము
 సలుపుచుండంగ లోలోన ♦ జాలిఁబొంది
 పూలఁబండ్లను నందిచ్చి ♦ పోవుచుండుఁ
 గొండిక తపంబు చాలించి ♦ యుండునపుడు.

3౧౪

దుచిరఫలంబులన్ నెమకి ♦ రోసి ప్రియంబున నేరితెచ్చి మం
 చి చవి గలట్టి దుంపలను ♦ జేకొని మిక్కిలి దేవపూజకై
 యుచితములైన పూవులను ♦ నొక్కదినంబునఁ గూర్చితెచ్చి నా
 ధుచరితయైన శూర్పణఖ ♦ తొట్రిలుచుం జనుదెంచి చూచుడున్.

కొడుకు గానఁబడఁడు ♦ కొడుకున్న వంశంబు
 కుప్పగూరగాఁగఁ ♦ గూలియుండఁ
 జుట్టుప్రక్కపొలము ♦ శోధింప మొదలిడె
 గుండె కొట్టుకొనఁగఁ ♦ గొడుకుకొఱకు.

3౨౧

అటునిటు చూచుచున్న సమ ♦ యంబునఁ దేజనమధ్యమందును
 త్కటపటుశోకముం గొలుపఁ ♦ గాఁగనుపించెను మొండె మొక్కచో
 బొటబొట కంటివెంటఁబడి ♦ బొట్టులు గారెచు నేకధారగా
 విటతటమైన డెందమున ♦ వెంగలియెచనె నేమిచెప్పుడున్. 3౨౨

కొడుకు శవముమీఁదఁ ♦ గూలియాక్రోశించి
 తలను మోచుకొంచుఁ ♦ దల్లియపుడు
 గోడుగోడుమంచు ♦ గొంతెత్తి పలవించి
 యేడ్వలేక చివర ♦ కేడుపుడిగి.

౨33

ప్రక్కఁదనర్చునట్టి ముని ♦ పల్లెకుఁ బోయి యిదేమి పాపమో
 యుక్కడగించిపోయె నెవఁ ♦ షో యొకదుష్టుఁడు నాకుమారునా
 యుక్కిపుఁ డెవ్వఁడో తెలుప ♦ కుండిరయేని త్వదీయ జీవముల్
 దక్కపు చెప్పుడన్న ముని ♦ తల్లజు లందఱు నొక్కపెట్టునన్

ఎఱుంగము తల్లి! నీసుతుని ♦ నెవ్వరుచంపిగొ క్రూరకర్ములై
యెఱుంగము నీతనూజమృతి ♦ యెన్నఁడుకల్గెనొ కాని యెవ్వరో
యిరువురు పర్ణశాల వసి ♦ యింపుచునుండిరి యొక్కతస్వితో
నెఱుంగక వారలేమయిన ♦ నీయెడ నీపనిఁ జేసియుండిరో. ౩౨౬

కడుపుచిచ్చార్చుకొనుటకై ♦ కండమూల
ముల మెసవి నీరుఁదెగఁ ద్రావి ♦ పొట్టనిండఁ
బ్రొద్దులను బుచ్చుచున్న మా ♦ బోంట్లకమ్మ!
పరులఁ జంపఁ జేయాడునే ♦ పాపమనక? ౩౨౭

గొబ్బినఁ బర్ణశాల కడ ♦ కుంజని వాగలఁ బృచ్ఛసేయ నీ
యబ్బిని దొంగపోటున గ ♦ తాసునిజేసిన వారలున్నచో
దబ్బిలలాడకుండఁగ య ♦ ధార్థము నీకెఱిగింతురమ్మ యి
ట్లబ్బరపోయినందునఁ బ్రయోజనముండునె? యంచుఁ దెల్పఁగన్.

వగ్గుతనంబుచే నడుము ♦ వంగిన దేహము తూలుచుండఁగా
నగ్గుముకాని శోకమున ♦ నంగములన్నియుఁ గంపమొందఁగా
నెగ్గులెఱుంగనట్టి తన ♦ కీయగచాట్లు ఘటిల్లెనంచునున్
గగ్గుచుఁబోయె శూర్పణఖ ♦ కాకులుదూరెడి పర్ణశాలకున్. ౩౨౮

నీతతోడఁగూడి ♦ శ్రీరామచంద్రుండు
సుద్దులాడుచున్న ♦ చోటికటిగి
చుప్పనాక తొంగి ♦ చూడఁగాఁ గనిపెట్టి
నీతనవ్వె నొక్క ♦ చెనఁటి నవ్వు. ౩౩౦

శూర్పణఖయు, నీత వెడనవ్వు చీఱికింగొనక శ్రీరాము నుద్దేశించి
“మీరలెవ్వరో యెఱుంగ; పరమతపోనిరతుండును, జీవహింసా
పరాజ్ఞుఁడును, నాయేకపుత్రుండు నగు జంబుకుమారుండు
త్రిటితమ స్తకుండై ధరం గూలియున్నవాఁడు మునిపల్లెనున్నవారి

నడుగ నా కుమారహంతకుని మీరెఱింగియుండనోపుదురని వాకొన్న
 నిటకు వచ్చితి. కన్నకడుపుగాన సూడుదీర్ప వేగిరపమచుంటి. మీ
 రెఱింగినఁ దెల్పి ధన్యులుకండు. ప్రతాపలంకేశ్వరుని సోదరిని జెనకి
 బ్రదికిపోవుట సుకరముకాదు. ఎఱుంగఁ జెప్పుచుంటి” ననవుడు శ్రీరా
 ముండు “మేమెఱుంగుదుము. ఆతఁడు మునిజనాపకారియగుటచే
 మాచే నిహతుండయ్యె” నని చెప్ప మిన్ను విఱిగి కూలినట్లు నివ్వెఱఁ
 గంది శూర్పణఖ దుస్సహశోకాతిరేకంబునఁ గ్రోధవివశయై, “ముని
 జనాపకారియని యపవాదంబుఁ గల్పించి నిరపరాధుని జంపి సిగ్గిలకుంటి
 రేల? మీరు హంతవ్యులు. ద్రావిడరాజపుత్రులు పరాభవంబు నీగం
 జాలుదురని యెఱుంగరు కాఁబోలు,” నంచు మొలనున్న చురియం
 బెఱికి మీఁదికిఁబోవ నీత కెవ్వనకేకవేయ శ్రీరాముం దులికిపడి,
 శూర్పణఖకరంబు కరంబున నిఱికించి గట్టిగాఁ బట్టుకొని, యడఁచి
 యుంచిన, సౌమిత్రి చనుదెంచి, పెడకేలు విఱిచికట్టి రామాజ్ఞచే నిస్స
 హాయయైన యబలను, శతవృద్ధు ముక్కుచెవులుంగోసి, విరూపజేసి,
 క్షత్రధర్మమును నిర్వహించి విడిచిపుచ్చెను. అంత శూర్పణఖ కనలు
 రాజ, రోజుచుఁ బొగులుచు నడవులంబడి సోదరుండగు ఖరుని జేరి తన
 పరాభవంబు విన్పింప, నతండు మండిపడి, రామునిపైకి దండెత్తివచ్చి,
 ఘోరయుద్ధంబున మృతుండయ్యె.

33౧

ఖరుని చావుఁజూచి ♦ కాలుసేయాడక

యడవి నిలువలేక ♦ యడలలేక

చీరచెఱఁగు కాళ్ళు ♦ జీరాడు చుండఁగా

నింతి యపుడు లంక ♦ కేగి పిదప.

333

రావణభూమినేతకుఁ బ ♦ రాభవమెల్లను మూలమట్టుగా

గావురుమంచుఁ జెప్పి వ్రతి ♦ కారముఁ జేయుచు బన్నమీగఁగాఁ

- బావనమైన ధర్మమని ♦ పల్కినయంతట రావణుండు కో
పావిలమానసుండయి య ♦ హంకృతిహంకృతిఁ జేసియార్చుచున్.

ఆంతరంగికసచివుండయిన మారీచునిఁ బిలిపించి, మంతనంబాడి,
రాజపుత్రికయు నందు నాసాదరియు నగు శూర్పణఖయెడ రామ
లక్ష్మణు లొనరించిన యవమానము నన్నాపాదమస్తకంబు దహించు
చున్నది. మఱియు నిఖిలద్రావిడలోక మనస్సంతాపంబుఁ జేయు
వాయసవధ నన్ను నిలుపున నీలుచేయుచున్నది. ప్రతీకారంబు
తప్పనిపని. కావున స్త్రీయెడ వీరపురుషానుచితమైన కార్యంబు
సల్పినవాఁడు గావున శ్రీరామచంద్రునకు స్త్రీ మూలకంబయిన
పరాభవంబుఁజేయుట సమంచితధర్మమని నిశ్చయించి, కార్యక్రమంబు
మారీచున కుపదేశించి పంపెను. అటుపిమ్మట మారీచుండు దక్షిణా
పథంబునకుఁ జని మాయాకురంగరూపంబున, రామలక్ష్మణుల
దవ్వుల కెలయించి కొంపోవ నాయదనున రావణుండు పర్ణశాలనున్న
సీతను మునివేషంబున, మ్రుచ్చిలికొంపోవుచు దారికడ్డంబయిన జటా
యువుం దునిమి, యుత్తుంగాభంగభంగయగు దక్షిణోదధి దాటి
స్వకీయాభ్యంతరమందిరంబునకుఁ గొంపోయి, డించి, తన మనంబున
నిట్లు తలపోసెను.

33౪

పతియున్న పరకాంత ♦ బదరించికొనితెచ్చి
కొనియింటిలో నుంచి ♦ కొనుట తప్పు
భావింప లోకాప ♦ వాదంబు తప్ప దీ
కఱటిలోకంబు వా ♦ కట్టరాదు
కాన సీతాదేవి ♦ గంకేళి తోటలో
వీటికిఁ బరగడఁ ♦ బెట్టియుంచి
రాజపుత్రికగాన ♦ రామకుం దగినట్లు
రాణివాసంబు కొ ♦ అవడకుండఁ

గాలయాపనఁ జేయంగఁ ♦ గాపువెట్టి
యుంతు మా త్రిజటను సీత ♦ యొద్దననుచుఁ
బండితుండైన రావణ ♦ ప్రభువరుండు
నిబ్బరించి యాత్రపడక ♦ నిర్ణయించి. 331

సీత నశోకవనికామధ్యంబున నుంచి, తమ్ముని కుమార్తె యగు
త్రిజటను గావలియుంచి యవిచారిత మనస్కుండై వీతమనశ్శల్యుండై
లంకలోఁ గాలక్షేపంబుఁ జేయుచుండె. 332

త్రిజగములెల్లఁ గెల్చి గడి ♦ దేరిన లాకికశేఖరుండు భూ
ప్రజలకుఁగూర్చుభూవరుఁడు ♦ రావణుండెంత యమాయకుంధోయా
త్రిజటను నమ్మి మోసపడి ♦ దెబ్బనఁ గావలియుంచి సీతకున్.
గజబిజిగాఁగఁజేసికొనెఁ ♦ గా! తనలంకను తెప్పపాటులో. 332

ఇచ్చట రామచంద్ర ధర ♦ ణీశుఁడు భార్యను గోలుపోయి యే
మచ్చుననేని శోకమును ♦ మానఁగలేక విషణ్ణచిత్తుండై
యెచ్చటఁ గాననొనొయని ♦ యేగెను రోయుచు గాననంబులన్
బొచ్చెములేని సోదరుఁడు ♦ మూల్గుచు భక్తిని గొల్చి వెంటరా.

ఇట్లు పోయినపోకఁగాఁ బోయి యరణ్యంబులన్నియు గాలించి,
వైదేహినిం గానక పొగులుచున్న రామలక్ష్మణులకు, రావణునిచేఁ
గూల్పంబడి కొనప్రాణములతో నున్న పితృసఖుండగు జటాయువు
సీతాసమాచారంబు విన్పింపఁ దిన్నఁగా నటిగి వారిర్వురు ఋష్య
మూకపర్వతంబుఁజేరి, దట్టమగు నొక్క పిప్పలిచెట్టు నీడఁబడియున్న
రచ్చబండపైఁ గూర్చుండిరి. మంత్రీ పరివృతుండై యందు సంచా
రంబుఁ జేయుచున్న షుగ్రీవుండు దూరముననుండి వీరింజూచి భయ
కంపితగాత్రుండై. 333

కంటివె! యాజనేయ! రణ ♦ కర్కశు లిర్వురు చాపధారులై
యొంటరిగాఁగఁ జెట్టుకడ ♦ నుండఁ! యేపనిఁగోరి వచ్చిరో
తుంటరు లెవ్వరేని యిటు ♦ తోడ్కొనివచ్చిరొ కీడుసేయఁగా
వెంటనె పోయి వారల స్ర ♦ వృత్తిని నీవుగ్రహించి రాఁగడే.

బౌల్యమునందు నీవు ముని ♦ పల్లెలయందు వసిించి చాలఁ గా
శల్యముతోడుతఁ జదువు ♦ సాములునేరిచి యార్యభాష సా
కల్యముగా నెఱిగితివి ♦ గావున నిప్పుడు వారితోడఁ జా
పల్యములేని మాటలను ♦ బల్కి నిజంబును సంగ్రహింపుమా.

ఆర్యుల పొత్తియున్నయది ♦ యం విలుకాండ్రొమొగంబునందు నా
రార్యులె యశాదు రీక్షణమ ♦ యచ్చటికిం జని యెట్టులేని నా
కార్యముదీర్పఁగాఁ దగిన ♦ గట్టుపకాసువు సందియంబులే
దార్యమనంబు నీవెఱిగి ♦ నట్లొరు లెవ్వ రెఱుంగలేరనక.

తేనిముదల నొడలఁదాల్తు ♦ నేనటంచు
వారి యాచారము లెఱుంగు ♦ వాఁడనంచు
గాలిగాఁబుట్టి పెఱిగిన ♦ గాలికొడుకు
గాలినడనేగె రామల ♦ క్షుణ్ణులకడకు.

౩౪౨

తిన్నఁగా రామలక్ష్మణులం జేరి యందందు నిలిచి వందన
బొచరించుచుఁ, దావచ్చిన పని వినయోక్తుల విన్నవించి, వారివలన
సర్వంబెఱిగి, సుగ్రీవునితో సఖ్యంబు సమకూర్ప నిశ్చయించి, ఋషి
మూకంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, కొమ్మలరాపిడిచే నగ్నిని బుట్టించి,
యగ్నిసాక్షిగా రామలక్ష్మణసుగ్రీవులకు సఖ్యంబుఁ గావించిన పిమ్మట
నొండొరుల భార్యల నొకొళ్ళొకళ్ళిప్పించుకొనుటకు బాసఁజేసికొని
రని సూతుం డానతీయ, దేశికేంద్రా! మీరు చెప్పిన వాక్యార్థ భు
బోధపడదయ్యె. విశదీకరించి చెప్పవే యనవుడు సూతమహర్షి
యిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను.

౩౪౩

వాలిన శక్తిచే • వాలిని బడఁగూల్చి
 రుమను వానరరాజ్య • రమనుదెచ్చి
 భద్రంబుగా రామ • భద్రుండు సుగ్రీవు
 నకునిచ్చి మాటఁదీ • ర్చికొనుటకును
 సుగ్రీవుఁ డామీఁద • సుదతి సీతాదేవి
 యేనాట నుండెనో • యెఱిగివచ్చి
 బవరంబు గావింప • వచ్చినఁ గావించి
 తెచ్చి శ్రీరామున • కిచ్చుటకును

బాసఁజేసికొనిన పిద • ప రవిసుతుఁడు
 సింహనాదంబుఁ జేసి కి • ప్కింధ కేగి
 దురముఁజేయంగ వాలిని • దోడితేరఁ
 గాంచి శ్రీరామచంద్రుండు • కంపమెత్త.

381

ఎదురై వాలిని డీకొని
 కదనంబున నొడిసిపుచ్చు • గవ్వంబనుచున్
 బొదమాటున బొంచి మహా
 ప్రదరంబున వాలిఁ జంపి • వైచినపిదపన్

382

రామచంద్రుండు స్వార్థప • రత్వబుద్ధి
 నతుల వానరరాజ్య ప • ట్టాభిషిక్తుఁ
 జేసె సుగ్రీవుఁ బ్రథిత కి • ప్కింధ నంత
 సోదరుని భార్య సుగ్రీవుఁ • డుంచుకొనియె.

382

తమ్మునిదారఁగైకొనె మ • దమ్మున వాలియటంచు బాణపా
 తమ్మున వానినిం దునిమి • ధర్మమునిల్పెనటంద్రు మోహగీ

ఎఱుంగము తల్లి! నీసుతుని ♦ నెవ్వరుచంపిగొ క్రూరకర్ములై
యెఱుంగము నీతనూజమ్మతి ♦ యెన్నఁడుకల్గెనొ కాని యెప్పురో
యిరువురు పర్ణశాల వసి ♦ యింపుచునుండిరి యొక్కతస్వితో
నెఱుంగక వారలేమయిన ♦ నీయెడ నీపనిఁ జేసియుండిరో. ౩౨౬

కడుపుచిచ్చార్చుకొనుటకై ♦ కండమూల
ముల మెసవి నీరుఁదెగఁ బ్రావి ♦ పొట్టనిండఁ
బ్రొద్దులను బుచ్చుచున్న మా ♦ బోంట్లకమ్మ!
పరులఁ జంపఁ జేయాడునే ♦ పాపమనక? ౩౨౭

గొబ్బినఁ బర్ణశాల కడ ♦ కుంజని వారలఁ బృచ్ఛసేయ నీ
యబ్బిని దొంగపోటున గ ♦ తాసునిజేసిన వారలున్నచో
దబ్బిలలాడకుండఁగ య ♦ ధార్థము నీకెఱిగింతురమ్మ యి
ట్లబ్బరపోయినందునఁ బ్రయోజనముండునె? యంచుఁ దెల్పఁగన్.

వగ్గుతనంబుచే నడుము ♦ వంగిన దేహము తూలుచుండఁగా
నగ్గుముకాని శోకమున ♦ నంగములన్నియుఁ గంపమొందఁగా
నెగ్గులెఱుంగనట్టి తన ♦ కీయగచాట్లు ఘటిల్లెనంచునున్
గగ్గుచుఁబోయె శూర్పణఖ ♦ కాకులుదూరెడి పర్ణశాలకున్. ౩౨౮

నీతతోడఁగూడి ♦ శ్రీరామచంద్రుండు
సుద్దులాడుచున్న ♦ చోటికఱిగి
చుప్పనాక తొంగి ♦ చూడఁగాఁ గనిపెట్టి
నీతనవ్వె నొక్క ♦ చెనఁటి నవ్వు. ౩౩౦

శూర్పణఖయు, నీత వెడనవ్వు చీఱకింగొనక శ్రీరాము నుద్దేశించి
“మీరలెవ్వరో యెఱుంగ; పరమతపోనిరతుండును, జీవహింసా
పరాజ్ఞుఁడును, నాయేకపుత్రుండు నగు జంబుకుమారుండు
త్రిటితమస్తకుండై ధరం గూలియున్నవాఁడు మునిపల్లెనున్నవారి

నడుగ నా కుమారహంతకుని మీరెఱింగియుండనోపుదురని వాకొశ్చ
 నిటకు వచ్చితి. కన్నకడుపుగాన సూడుదీర్ప వేగిరపడుచుంటి. మీ
 రెఱింగినఁ దెల్పి ధన్యులుకండు. ప్రతాపలంకేశ్వరుని సోదరిని జెనకి
 బ్రదికిపోవుట సుకరముకాదు. ఎఱుంగఁ జెప్పుచుంటి” ననవుడు శ్రీరా
 ముండు “మేమెఱుంగుదుము. ఆతఁడు మునిజనాపకారియగుటచే
 మాచే నిహతుండయ్యె” నని చెప్ప మిన్ను విఱిగి కూలినట్లు నివ్వెఱఁ
 గంది శూర్పణఖ దుస్సహశోకాతిరేకంబునఁ గ్రోధవివశయై, “ముని
 జనాపకారియని యపవాదంబుఁ గల్పించి నిరపరాధుని జంపి సిగ్గిలకుంటి
 రేల? మీరు హంతవ్యులు. ద్రావిడరాజపుత్రికలు పరాభవంబు నీగం
 జాలుదురని యెఱుంగరు కాఁబోలు,” నంచు మొలనున్న చురియం
 బెఱికి మీఁదికిఁబోవ నీత కెవ్వనకేకవేయ శ్రీరాముం దులికిపడి,
 శూర్పణఖకరంబు కరంబున నిఱికించి గట్టిగాఁ బట్టుకొని, యడచి
 యుంచిన, సౌమిత్రి చనుదెంచి, పెడకేలు విఱిచికట్టి రామాజ్ఞచే నిస్స
 హాయయైన యబలను, శతవృద్ధు ముక్కుచెవులుంగోసి, విరూపంజేసి,
 క్షత్రధర్మమును నిర్వహించి విడిచిపుచ్చెను. అంత శూర్పణఖ కనలు
 రాజ, రోజుచుఁ బొగులుచు నడవులంబడి సోదరుండగు ఖరుని జేరి తన
 పరాభవంబు విన్పింప, నతండు మండిపడి, రామునిపైకి దండెత్తివచ్చి,
 ఘోరయుద్ధంబున మృతుండయ్యె.

33౧

ఖరుని చావుఁజూచి ♦ కాలుసేయాడక

యడవి నిలువలేక ♦ యడలలేక

చీరచెఱఁగు కాళ్ళు ♦ జీరాడు చుండఁగా

నింతి యపుడు లంక ♦ కేగి పిదప.

333

రావణభూమినేతకుఁ బ ♦ రాభవమెల్లను మూలమట్టుగా

గావురుమంచుఁ జెప్పి ప్రతి ♦ కారముఁ జేయుచు బన్నమీగఁగాఁ

- బావనమైన ధర్మమని ♦ పల్కినయంతట రావణుండు కొ
పావలమానసుండయ్య ♦ హంకృతిహంకృతిఁ జేసియార్చుచున్.

ఆంతరంగికసచివుండయిన మారీచునిఁ బిలిపించి, మంతనంబాడి,
రాజపుత్రికయు నందు నాసోదరియు నగు శూర్పణఖయెడ రామ
లక్ష్మణులు లొనరించిన యవమానము నన్నాపాదమస్తకంబు దహించు
చున్నది. మఱియు నిఖిలద్రావిడలోక మనస్సంతాపంబుఁ జేయు
వాయసవధ నన్ను నిలుపున నీటుచేయుచున్నది. ప్రతీకారంబు
తప్పనిపని. కావున స్త్రీయెడ వీరపురుషానుచితమైన కార్యంబు
సల్పినవాఁడు గావున శ్రీరామచంద్రునకు స్త్రీ మూలకంబయిన
పరాభవంబుఁ జేయుట సమంచితధర్మమని నిశ్చయించి, కార్యక్రమంబు
మారీచున కుపదేశించి పంపెను. అటుపిమ్మట మారీచుండు దక్షిణా
పథంబునకుఁ జని మాయాకురంగరూపంబున, రామలక్ష్మణుల
దవ్వుల కెలయించి కొంపోవ నాయదనున రావణుండు పర్ణశాలనున్న
సీతను మునివేషంబున, మ్రుచ్చిలికొంపోవుచు దారికడ్డంబయిన జటా
యువుం దునిమి, యుత్తుంగాభంగభంగయగు దక్షిణోదధి దాఁటి
స్వకీయాభ్యంతరమందిరంబునకుఁ గొంపోయి, డించి, తన మనంబున
నిట్లు తలపోసెను.

33౪

పతియున్న పరకాంత ♦ బదరించికొనితెచ్చి
కొనియింటిలో నుంచి ♦ కొనుట తప్పు
భావింప లోకాప ♦ వాదంబు తప్ప దీ
కఱటిలోకంబు వా ♦ కట్టరాదు
కాన సీతాదేవిఁ ♦ గంకేళి తోటలో
వీటికిఁ బరగడఁ ♦ బెట్టియుంచి
రాజపుత్రికగాన ♦ రామకుం దగినట్లు
రాణివాసంబు కొ ♦ అవడకుండఁ

గాలయాపనఁ జేయంగఁ ♦ గాపువెట్టి
యుంతు మా త్రిజటను సీత ♦ యొద్దననుచుఁ
బండితుండైన రావణ ♦ ప్రభువరుండు
నిబ్బరించి యాత్రపడక ♦ నిర్ణయించి.

33౫

సీత నశోకవనికామధ్యంబున నుంచి, తమ్ముని కుమార్తె యగు
త్రిజటను గావలియుంచి యవిచారిత మనస్కుండై వీతమనశ్శల్యుండై
లంకలోఁ గాలక్షేపంబుఁ జేయుచుండె.

33౬

త్రిజగములెల్లఁ గెల్చి గడి ♦ దేరిన లాకికశేఖరుండు భూ
ప్రజలకుఁగూర్చుభూవరుఁడు ♦ రావణుఁడెంత యమాయకుంధోయా
త్రిజటను నమ్మి మోసపడి ♦ దెబ్బనఁ గావలియుంచి సీతకున్.
గజిబిజిగాఁగఁజేసికొనెఁ ♦ గా! తనలంకను తెప్పపాటులో. 33౭

ఇచ్చట రామచంద్ర ధర ♦ ణీశుఁడు భార్యను గోలుపోయి యే
మచ్చుననేని శోకమును ♦ మానఁగలేక విషణ్ణచిత్తుండై
యెచ్చటఁ గాననొనొయని ♦ యేగెను రోయుచు గాననంబులన్
బొచ్చెములేని సోదరుఁడు ♦ మూల్గుచు భక్తిని గొల్చి వెంటరా.

ఇట్లు పోయినపోకఁగాఁ బోయి యరణ్యంబులన్నియు గాలించి,
వై దేహినిం గానక పొగులుచున్న రామలక్ష్మణులకు, రావణునిచేఁ
గూల్పంబడి కొనప్రాణములతో నున్న పితృసఖుండగు జటాయువు
సీతాసమాచారంబు విన్పింపఁ దిన్నఁగా నటిగి వారిర్వురు ఋష్య
మూకపర్వతంబుఁజేరి, దట్టమగు నొక్క పిప్పలిచెట్టు నీడఁబడియున్న
రచ్చబండపైఁ గూర్చుండిరి. మంత్ర పరివృత్తుండై యందు సంచా
రంబుఁ జేయుచున్న షుగ్రీవుండు దూరముననుండి వీరింజూచి భయ
కంపితగాత్రుండై.

33౮

కంటివె! యాజనేయ! రణ ♦ కర్కశు లిర్వురు చాపధారులై
యొంటరిగాఁగఁ జెట్టుకడ ♦ నుండె! యేపనిఁగోరి వచ్చిరో
తుంటరు లెవ్వరేని యిటు ♦ తోడ్కొనివచ్చి కొ క్షేమసేయఁగా
వెంటనె పోయి వారల ప్ర ♦ వృత్తిని నీవుగ్రహించి రాఁగడే.

బౌల్యమునందు నీవు ముని ♦ పల్లెలయందు నసించి చాలఁ గా
శల్యముతోడుతం జదువు ♦ సాములునేరిచి యార్యభాష సా
కల్యముగా నెఱింగితివి ♦ గావున నిప్పుడు వారితోడఁ జా
పల్యములేని మాటలను ♦ బల్కి నిజంబును సంగ్రహింపుమా.

ఆర్యుల పొత్తియున్నయది ♦ యం విలుకాండ్రొమొగంబునందు నా
రార్యులె యశాదు రీక్షణము ♦ యచ్చటికిం జని యెట్టులేని నా
కార్యముదీర్పఁగాఁ దగిన ♦ గట్టుపకాసువు సందియంబులే
దార్యమనంబు నీవెఱిగి ♦ నట్లొరు లెవ్వ రెఱుంగలేరనక.

జేనిముదల నొడలఁదాల్తు ♦ నేనటంచు
వారి యాచారము లెఱుంగు ♦ వాడనంచు
గాలిగాఁబుట్టి పెఱిగిన ♦ గాలికొడుకు
గాలినడనేగె రామల ♦ క్షుణ్ణులకడకు.

౩౪౩

తిన్నఁగా రామలక్ష్మణులం జేరి యందందు నిలిచి వండిన
బొచరించుచుఁ, దావచ్చిన పని వినయోక్తుల విన్నవించి, వారివలన
సర్వంబెఱిగి, సుగ్రీవునితో సఖ్యంబు సమకూర్ప నిశ్చయించి, బుద్ధి
మూకంబునకుఁ దోడ్కొనిపోయి, కొమ్మలరాపిడిచే నగ్నిని బుట్టించి,
యగ్నిసాక్షిగా రామలక్ష్మణసుగ్రీవులకు సఖ్యంబుఁ గావించిన పిమ్మట
నొండొరుల భార్యల నొకొక్కొక్కళ్ళిప్పించుకొనుటకు బాసఁజేసికొని
రని సూతుం డానతీయ, దేశికేంద్రా! మీరు చెప్పిన వాక్యార్థ భు
బోధపడదయ్యె. విశదీకరించి చెప్పవే యనవుడు సూతమహర్షి
యిట్లు చెప్పఁ దొడంగెను.

౩౪౪

వాలిన శక్తిచే ♦ వాలిని బడఁగూల్చి
 రుమను వానరరాజ్య ♦ రమనుదెచ్చి
 భద్రంబుగా రామ ♦ భద్రుండు సుగ్రీవు
 నకునిచ్చి మాటఁదీ ♦ ద్వికొనుటకును
 సుగ్రీవుఁ డామీఁద ♦ సుదతి సీతాదేవి
 యేనాట నుండెనో ♦ యెఱిగివచ్చి
 బవరంబు గావింప ♦ వచ్చినఁ గావించి
 తెచ్చి శ్రీరామున ♦ కిచ్చుటకును

బాసఁజేసికొనిన పిద ♦ ప రవిసుతుఁడు
 సింహనాదంబుఁ జేసి కి ♦ ప్కింధ కేగి
 దురముఁజేయంగ వాలిని ♦ దోడితేరఁ
 గాంచి శ్రీరామచంద్రుండు ♦ కంపమెత్త.

3౪౫

ఎదురై వాలిని డీకొని
 కదనంబున నొడిసిపుచ్చుఁ ♦ గష్టంబనుచున్
 బొదమాటున బొంచి మహా
 ప్రదరంబున వాలిఁ జంపి ♦ వైచినపిదపన్

3౪౬

రామచంద్రుండు స్వార్థప ♦ రత్వబుద్ధి
 నతుల వానరరాజ్య ప ♦ ట్టాభిషిక్తుఁ
 జేసె సుగ్రీవుఁ బ్రథిత కి ♦ ప్కింధ నంత
 సోదరుని భార్య సుగ్రీవుఁ ♦ డుంచుకొనియె.

3౪౭

తమ్మునిదారఁగైకొనె మ ♦ దమ్మున వాలియటంచు బాణపా
 తమ్మున వానినిం దునిమి ♦ ధర్మమునిల్పెనటంద్రు మోహగీ

తమ్మున జ్యేష్ఠసోదరుని ♦ దారను దారను గొన్నఁ బక్షపా
తమ్మున సూర్యపుత్రకుని ♦ దప్పన నేరకపోయె రాముఁడు.

కృతజ్ఞుండయిన సుగ్రీవుని పంపున దశదిశలందునున్న గిరిదుర్గ
మారణ్యాసీమలనుండి వానరులు కిష్కింధలో గుమిగూడి సీతాదేవి
యున్నచోటులు గాలింపఁ బ్రయాణోన్ముఖులగుచుండ హనుమజ్జాబ
వన్నలనీలమైందద్వివిదాదులు యువరాజగు నంగదుని సేనాపతి
త్వముక్రింద దక్షిణదిశాభాగంబునకు బయలుదేరిరి. శ్రీరామచంద్రుం
డప్పుడు హనుమంతునిం బిలిచి, కౌగలించుకొని తోరంబుగాబాష్ప
పూరంబు లొలుకుచుండ డగ్గుతికతో.

3౫౦

పిండక నైఋగని ♦ యిల్లాలు వై దేహి
కడగండ్లు పడెఁ దొల్లి ♦ కానలందుఁ
బరునింట నేరీతి ♦ బదికియుండెనొకదా
యాసలన్నియు నడు ♦ గంటిపోనఁ
జిరకాల మెడబాటు ♦ చిచ్చులో మ ఋగుచో
నిలువునఁ బ్రాణముల్ ♦ నెగిరిపోవు
నీవు నాకేకాక ♦ నిజముగా మాజాతి
కెల్ల దాసుఁడవౌట ♦ యెఱుఁగువాడ

ఇదిగో! ముద్దుటుంగ్రింబు నీ ♦ కిచ్చుచుంటి
నాదు క్షేమంబు నెఱిగించి ♦ నళిననేత్ర
కానవా లేమయిన నామె ♦ నడిగితెమ్ము
మఱచిపోవ సాయ్యమ్ము నా ♦ మాటనమ్ము.

3౫౧

అంచు వచియించి దుఃఖంబు ♦ నాపుకొనుచుఁ
బోయిరాఁగదే యనిచెప్ప ♦ భూవరుండు
కుప్పెగంతులు వైచుచుఁ ♦ గొంఁటెహనుమ
చెంగలించెను వానర ♦ సేనఁగూడి.

3౫౨

ఇట్లు హనుమంతుం డెలగోలుపొజుదారుడై నడిపింప, వాన
రులు చెలరేగి, సీతాన్వేషణార్థంబు దక్షిణదిశకు బయనించుచుండ
నచ్చట లంకలో 3౫౩

సవతాలిబిడ్డలు • సైదోడులగుటచే
మనసులో విరిపోట్లు • మానవయ్యె
సరమావిశాలాక్షి • పరజాతి గరితౌట
ద్రవిడజాత్యభిమాన • మవిసిపోయె
దల్లిపోలికవచ్చె • దనయయా త్రిజటకు
బెదతండ్రి యింటికి • బెట్టె జిచ్చు
రాజ్యతృష్ణమనంబు • రగిలి దహింప వి
భీషణుం డేదేని • వినఁగనుండె

లంకలో గృహచ్ఛిద్రముల్ • బలసె “ఇంటి
గుట్టు లంకకుఁ జేట”య్యె • దుట్టతుదకు
బహుళ విజయసంజాత గ • ర్వంబుచేత
మడిసెఁబో రావణుండు ప్ర • మత్తుడగుచు. 3౫౪

లంకానగరం బిట్టి దురవస్థకు లోనగుచుండ నశోకవనికా
మధ్యంబునఁ బెదతండ్రి యాజ్ఞఁ బాటించుచున్నట్లు నటించుచు.
సీతకుఁ జెంగటఁ నిలిచి • చిన్నరి పొన్నరి నవ్వు నవ్వుచున్
జేతులు మోడ్చుచుం ద్రిజట • చేయుచునుండె సపర్యలెన్నియో
యేతరినేని నామెకడ • నే కనిపెట్టుకయుండి జాణయై
సీతకు నమ్మికం గలుగఁ • జేసికొనెం దనయందు గట్టిగా. 3౫౬

బెదరింపక బదులాడక

మెదలుచు మదికెక్కునట్టు • మిక్కిలి భక్తిన్
దుదకొకనాఁడిట్టు త్రిజట
పదెపదె చెప్పంగఁదొడఁగె • వసుధాసుతతో. 3౫౭

పదినాళ్ళు కాలేదె ♦ పాకారిఁ దనతేరి
 సుతఁగట్టి తెప్పించె ♦ సుతునితోడ
 నలునాళ్ళు కాలేదె ♦ సందనోద్యానంబుఁ
 జొరఁబాటి చీకాకు ♦ పఱచివచ్చె
 మూనాళ్ళు కాలేదె ♦ ముక్కంటి పడకింటి
 నొక్కఁడే యుట్టూత ♦ లూఁచివచ్చె
 రెన్నాళ్ళు కాలేదె ♦ యన్నపై దండెత్తి
 పుష్పకఁబును జూఱు ♦ బుచ్చినచ్చె

తల తిరుగుచున్నదమ్మ నీ ♦ తమ్మతల్లి!
 పెద్దతండ్రి చేసెడిపనుల్ ♦ విన్నయెడల
 నేమి కలదమ్మ లొకలో ♦ నిప్పుచొక్క
 దినము తలలెత్తుకొని మేము ♦ తిరుగలేము.

మాజనకుండు బొత్తిగ న ♦ మాయకుఁడౌ నొరు లేవిచెప్పినకొ
 వ్యాజములేక నమ్మి యటు ♦ పై నగచాట్లను బొందుచుండునే
 యోజన లెన్ని చెప్పినఁ బ్ర ♦ యోజనముండకపోయె, దీనతా
 భాజనులకొ బొనర్చెమము ♦ “వాతలుపెట్టిన వాజమానునే”.

మాపెదతల్లి సద్దణస ♦ మన్విత యుత్తమసాధ్య నిస్ఫుర
 ద్రూపవతీలలామ యవ ♦ రోధవిభూషణ కన్నతల్లిగా
 మాపయిఁ బ్రేమముంగురియు ♦ మక్కువ లోపము సుంతగాననా
 దాపెయెడకొ నయంబు విన ♦ యంబునుజూపెద రెల్లవారలుకొ.

ఆమెప్రేమ మాకు ♦ నాటంకమయ్యెను
 నామెమఁచి మాకు ♦ నడ్డమయ్యె
 నేమిచేయఁజాల ♦ కిట్లూరకుంటిమి
 రాజ్యతృష్ణ మమ్ము ♦ రాయిడింప.

తెలుగు మనశాంశులము.

౭౬

సూతపురాణము.

ఈమాట లమృతోపమానంబుగాఁ దోప నీత విప్పారిన
మోముతోఁ ద్రిజటను బరికించి చూచి సంశృప్తిజెంది. ౩౬౨

సరసగుణాఢ్య! మీజనని ♦ సాధుచరిత్రను తేపా మాపా యె
క్కరుతుక నీయశోక వని ♦ కాన్ధలికిం గొనితేర నామెతోఁ
బరిచయముం ఘటించుకొని ♦ వ-కొనిధర్మములెన్నియో యొడం
బజచెదఁ దోడ్పడన్ మనకుఁ బైఁగనుగొందము భావిసంగతుల్.

నీతమాటల నాలించి ♦ చిత్తమనుచుఁ
ద్రిజట తనతల్లిఁ దోడ్కొని ♦ తెత్తు నిప్పు
డనుచు నడుగులు లెక్కించు ♦ కొనుచుఁ జనియె
బట్టణాభిముఖంబుగా ♦ బదరి బదరి. ౩౬౪

మాపటివేళ పెన్నిరుల ♦ మాటునఁ గూతురు దారితీయఁ నె
ట్లో పుయిలోడుచున్ సరమ ♦ యొంటి నశోకముక్రిందనున్న నీ
తాపతివత్ని చెంగటకుఁ ♦ దర్లి సుఖంబుగఁ గూరుచుండి యే
మో పడిపోయినట్లుగను ♦ ముచ్చటలాజెను బ్రొద్దుపోవఁగన్.

కరముశిరముఁజేర్చి ♦ కరము పెరిమనంత
సరమపురమువంకఁ ♦ దఱిమి యలుమఁ
గుంటినడకతోడఁ ♦ గొంతదూరంబేగి
త్రిజట నీతకడకుఁ ♦ దిరిగివచ్చె. ౩౬౬

కిష్కింధాపురమునుండి బయలు వెడలిన కపిసైన్య సమాచారము
నానింపుము. ౩౬౭

హనుమంతుఁడు నడిపింపఁగ
వనచర యాధంబుఁగూడి ♦ వాలిసుతుండున్
జని దక్షిణాబ్ధి చెంతకు
వనరెఱిగి వననిధివాట ♦ వలయునటంచున్. ౩౬౮

చాలకాలంబు మనసులోఁ ♦ జర్చఁజేసి
యూధపులకెల్లఁ జెప్పఁదా ♦ మోపమనిరి
జాంబవంతుండు ప్రేరేప ♦ సాహసించి
నడుముఁ గట్టెను సామిారి ♦ కడలిఁదాట.

319

గండిచిన్నదైనఁ ♦ గప్పగంతులువై చి
గొప్పదైన నీతఁ ♦ గొట్టకొట్టి
కులికికులికి కపులు ♦ కొనియాడుచుండఁగా
లంకఁజేరెఁ బ్రొద్దు ♦ గ్రుంకువేళ.

320

నదురుబెదురుమాని ♦ పదనుక త్తినిబూని
కీన్నమూతమాని ♦ కాయుచుండె
లంకగవనుముందు ♦ లంకిణి పొడగాంచి
దొంగపోటుపొడిచి ♦ ద్రుంచివైచె.

321

సంజదాటిపోవ ♦ సందుగొందులుదూర
నానవాలుపట్ట ♦ నైతికాద
టంచుఁ దలఁచి పొదల ♦ యందు దాఁగుచిరులు
బయలుప్రాకునవుడు ♦ బయలుదేరి.

322

ఈడును జోడులేనిసిరు ♦ లెల్లెడఁ గన్నడ నేత్రపర్వమై
మేడల రామణీయకత ♦ మిద్దెల సుందరతాప్రశస్తిక
న్గోడును బుట్టఁజేయఁగ ది ♦ గుల్పడి గాడుపుబిడ్డ యందుఁ గ్రీ
నీడల వంగివంగి యవ ♦ నీసుత రోయఁగఁబూనె లంకలో.

నేర్పుతో లంకగాలించి ♦ నెమకి నెమకి
నీతఁ బొడగానలేమి ని ♦ స్త్రీ!యటంచు
దూరముననున్న కంగేలి ♦ తోటకేగి
వెదకివచ్చుట మేలంచు ♦ మదిఁదలంచి.

323

దట్టమగు తీవ్రపందిలి • నట్టనడుమ
చివురుటాకుల కంగేలి • చెట్టుమొదటఁ
జెక్కిటను జేయఁజేర్చుక • చింతపడెడి
చెలియఁ బొడఁగాంచి గంతులు • చెలఁగినైచి.

324

అచ్చటికేగి మిక్కిలి ర • హాస్యముగాఁ దనుఁదెల్పికొంచుఁ దా
వచ్చిన కార్యముదెలిపి • భద్రముగా ముడినున్న యుంగరం
బిచ్చి శిరోవతంసము గ్ర • హించి యనుజ్ఞనుబొంది వెంటనే
తచ్చన లాడియాడి వసు • ధానుతతో నిటులాడె నెమ్మదిన్.

ఎవ్వరు గానరిందు నిను • నేఁ గొనిపోవఁగ నేర్తుఁ దల్లిరో!
జివ్వన సబ్బిదాఁటి రఘు • శేఖరుముంగలఁ బెట్టఁగల్గుదున్ .
నెవ్వగల్గెల్ల మాని యవ • నీపతి రంజిలనంచుఁ జెప్పఁగా
నవ్వచు సీతపల్కెఁ దన • నాథుని మర్మము విప్పిచెప్పుచున్.

నిజముగ నన్ను రావణుఁడు • నిబ్బరికింపక మోహవిష్టుఁడై
యజమున జుల్ముచేసి గది • యం దమకింపఁగ తెప్పపాటుకూ
డ జమక కొంటిపాటున ని • టన్ నిలువంగను నోపుదాననే
రజనిచరాంగనల్ సలుపు • జద్దిని రవ్వను జూచుచుండియున్.

బంగరులేడి నాపతిని • వంచనసేయఁగ దూరమేగినన్
దొంగిలి రావణుండు నను • దోడ్కొనివచ్చిన మాటకల్ల యే
భంగపడంగలేదు పొట • పాటున మేమఖిలంబెఱిగియే
దొంగిల వీలుచూపితిమి • తోడ్కొనిపోవఁగఁ గార్యసిద్ధికై.

కావున ఘోరఋణమున • గండడగించుట యొండె మాయచే
ద్రావిడపాళినింగలఁచి • దాస్యమునందునఁ జొన్ని వెంటనే
పావనమైన యార్య పరి • పాలనమున్ నెలకొల్పుటొండె వే
జేవియు మాకునచ్చవు స • రే! చెవికెక్కవు మారుతాత్మజా.

కాన నీతోడ వచ్చుట ♦ తేనికడకుఁ
బోలదిప్పుడు పనిఁ జెడి ♦ పోవు దాన
నీవు నమ్మినబంటువో ♦ టెఱుఁగుదాన
నంచు సొగసుగ నీత మా ♦ టాడినంత.

౩౮౦

సీతాదేవికి జోతలు
చేతులు జోడించిపెట్టి ♦ చిత్తంబనుచున్
నాతల్లీ! పోయెదనని
వాతూల కుమారకుండు ♦ పయనంబగుచున్.

౩౮౧

కొంతవడిఁబోయి రావణ ♦ కుతలనాథుఁ
గాంచిపోవుట యుత్తమ ♦ కార్యమనుచు
బాహుసంపదఁ జూపింప ♦ భావ్యమనుచు
క్షణములో మేనువెంచి యు ♦ త్సాహగరిమ.

౩౮౨

గురుతరవృక్షముల్ విఱిగి ♦ కూలఁగఁదన్నుచుఁ బెద్దకొమ్మలన్
విఱుచుచువేఁగ నేలఁ బడ ♦ వేయుచుఁ గూఁకటివ్రేళ్ళతోసగా
సరిఁ దలక్రిందుచేయుచుఁ గు ♦ జంబులఁగొన్నిటిఁ బెచ్చుచేఁగఁగా
పరు లరుదేర వారలను ♦ బాది గతాసులఁ జేసినైచునున్. ౩౮౩

అక్షయుఁడువచ్చి కొల్పివ్వాడి ♦ యంపగమిని
నాంజనేయుపైఁ బరగించి ♦ యతులశక్తిఁ
బిరుతివియ కట్టె పోరాడి ♦ వీఁగి తుదకు
పీఠశయనంబు బొందెను ♦ విధివశమున.

౩౮౪

ఇంద్రజిత్తు జిత్తులమారి ♦ యేగువెంచి
సునిశితాస్త్రంబులనువై వ ♦ సొమ్మసిల్లఁ
బట్టి హనుమంతుఁ గొనిపోయి ♦ భక్తితోడ
నప్పగించెను నండ్రి యశా ♦ రా! యనంగ.

౩౮౫

హనుమంతుండును రావణుఁ జూచి చూచుటతోడనే మనం
బులో నిట్లు తలపోయఁజొచ్చెను.

వీడఁజే రోరాయు ♦ వీడఁజే చొరఁబాటి
కైకొన్నవాడఁజే ♦ గాలికలము
వీడఁజే ముక్కంటి ♦ వీడఁజే పైకెత్తి
కొండాడినాడఁజే ♦ కొండవీడు
వీడఁజే నాడఁజే ♦ వెట్టివారలఁజేసి
వీడించినాడఁజే ♦ వేల్పుమూఁక
వీడఁజే కొడుకుచే ♦ బెడతెక్కలనుగట్టి
తెప్పించినాడఁజే ♦ దివిజనాథు

వీడఁజే తనవీడిడు ♦ జోడుజాడ
లేనిదానిఁగాఁ జేసిన ♦ మానఘనుఁడు
చేతులనునెత్తి జోహారు ♦ సేయుతలఁపు
పుట్టుచుండె నిప్పుడు త్రాటఁ ♦ గట్టఁబడిన.

3౮౮

అవుర! యింతతేజశ్శాలి ♦ యగుటచేత
నే త్రిలోకంబు లరికట్టి ♦ నిల్పనేర్చె
దెగ్గువఁజూపించి, యెల్లెడఁ ♦ దిరుగనేర్చె
వీనిజన్మంబు ధన్యంబు ♦ పృథ్విలోన.

3౮౯

హనుమంతుఁ డిట్లు విచారించుచుండఁ బ్రతాపబంకేశ్వరుం
డయిన రావణుండు.

3౯౦

పట్టువడినట్టి పగవానిఁ ♦ బాటఁజూచి
కొలుపులోన శిక్షించుట ♦ కూడుననుచు
మంత్రీవర్గంబుఁ బిలిపించి ♦ మంత్రవేత్త
తత్తణమ కొల్వసేయ సి ♦ ధృపడుచుండ.

3౯౧

విభీషణుండు పుత్రికాముఖంబున నీయుదంతంబుతయు నెఱింగి
యేపన్నుగడనైన నాంజనేయుని శిక్షఁ దప్పించుట స్వార్థంబునకు
మిగుల ననుకూలించునని యెంచి, యత్యుత్సాహంబుతో నొడ్డోల
గంబునకు నేగి యందు మరణడండన యొక్కటియే సముచితంబగు
శిక్షయని జరుగుచున్న చర్చ నాలించి వారించి యగ్రజ నుద్దేశించి.

దూతయవధ్యఁ జాతనిని ♦ ద్రుంచుట ధర్మముకాదు సోదరా!
నీతిదొరంగి యీవిధము ♦ నీయటువంటి మహానుభావుఁడే
దూతను జంపుచో జగము ♦ దూరదే ధర్మవినాశమంచు; నీ
వీతనిఁ జంపమాని యెది ♦ యేనొకశిక్ష విధించి పంపుమా.

దూతను బరిమార్చినచో

బ్రాతఁబరస్పరము రాయ ♦ బారములెటులకొ
భూతల పతులకు నడచును?

దూతల వధియింపఁదగదు ♦ దొరలకు నెందుకొ.

౩౯౪

దూత దుండగీడైనచో ♦ దొట్టుపడక
యంగవైకల్య మొనరింప ♦ నగునుగాన
వీనిమొలచుట్టుఁ గడు బ్రాత ♦ పేలికలను
గూర్చి కొఱవినిప్పుఁగొని దా ♦ కొల్పుమన్న.

౩౯౫

లెస్సయని రానణుం డట్టు ♦ లే యొనర్పుఁ
డంచుఁ గొలుపుకూటమువీడి ♦ యరిగె దోక
చుట్టి కట్టెట్ట నిప్పుది ♦ పెట్టి సాగ
నంప నాంజనేయుఁడు దెస ♦ లద్రువనార్చి.

౩౯౬

గుప్పుగుప్పున మంటలు ♦ గప్పుచున్న
తోకచిచ్చు లంకాపురీ ♦ దుర్గమునకుఁ

దోళచుక్కయ్యె నిల్లిల్లు • దూరి నిప్పు
వెట్ట లంకెల్ల బూడిద • గుట్టయయ్యె.

3౯౭

వననిధిదాటి వాయుజుడు • వాలిసుతాదులగూడి రామభ
ద్రునికడకేగి సీత దయ • తోడనొసంగిన మస్తభూషణం
బునొసగి సర్వముందెలుప • బోరననేడిచి కొంతసేపు వెం
టనెముదలిచ్చె సైన్యముహుటాహుటిడిన్నగబోవ లంకకున్.

దూతయెవండో! యేప్రభువు • దూతగ నీహనుమానునంపెనో!
సీతను జూచిరమ్మనుచు • జెప్పెనుగాని రఘూద్వహుండోగిన్
దూతగబోయి రావణుని • తోడగురీతిని రాయబారమున్
బ్రాతిగ నడ్పిరమ్మనుచు • బంపెనె? రాఘవుఁ డెంతమోసమో!

దూతయగువాడు లంకిణి • దుగ్రింపనేల?
రాత్రి పురిమాటుటేల? ధ • రాజతోడ
మాటలేల? వనమునెల్ల • మాపుటేల?
యక్షునిదివీరులఁ దెగ • టార్చుటేల?

౪౦౦

కలదొక్క ధర్మసూక్ష్మము
వలతులు తొల్లింటి పెద్ద • వారలు మతిమఁ
తులు తెలిసి కప్పిపుచ్చిరి
తెలిపెద నిపు డద్దినీకు • డెల్లముగాఁగన్

౪౦౧

దూతదూతయంచు • దొందటగాఁ జెప్పి
దూతఁ జంపునెడల • దోసమంచు
బంకుబొంకుబొంక • వంక తెలియలేక
బ్రమసి మోసపడియె • రావణుండు.

౪౦౨

అట కిష్కింధాపురిలోఁ
బటుతర సుగ్రీవునాజ్ఞ • బాటించుచు మ

క్కటసైన్యము లతిరభనా

క్కటముగ లంకానగరికిఁ ♦ గదలఁగసాఁగెన్.

౯౦

వానరవాహినీపతు ల ♦ పారబలంబులతోడ వచ్చుచు

బ్రాణములొడ్డి సీతఁ గొని ♦ వస్తుమటంచును గ్రచ్చులాడుచు

గానలనుండి కైకొనిన ♦ కమ్మనిపండుల నారగించుచున్

బైనముకాఁగ రాఘవులు ♦ వానరనాథునితోడ వెంటనే. ౯౧

కోలాహలముం జేయుచు

గోలాంగూలములునడువఁ ♦ గోయని ధరణి

పాలసుతులు సుగ్రీవుని

కేటానుచు నడచిరంత ♦ కెరింతలతో.

౯౨

వారము లెన్నియొకడన ♦ వానరులంగొని దక్షిణాబుధి

జేరి మహాసముద్రమిది ♦ సేన లపారము లెల్ల దీనినే

ర్పారఁదరింపఁగల్గుదుమొ ♦ మంచు విభాకరపుత్రుఁగూడి సా

మిరినిబిల్చి సుంతసము ♦ మిక్కిలి చేయుచునుండ నచ్చటన్.

రాగవుఁ డబ్ధికావలను ♦ రాణువతో దిగియున్న వార్తనున్

వేగులవారిచేఁ జెలిసి ♦ వేగమ రావణుఁ డాప్తమంతుఁ

వేగురు దండనాయకులఁ ♦ బిల్చి సమస్తముఁ చెల్పి కర్ణమున్

బాగుగ నిర్ధరింపుడని ♦ పల్కెనిజస్థితి నిండుకొల్వలెన్. ౯౩

ఎటులొ విభీషణుండెఱిగి ♦ యీసభసంగతి యప్పుడప్పు

కటఁదొడిపూసికట్టి యొడి ♦ కంబుగఁ గొల్వచుజేరి యాచుకొ

క్కట నుపవిష్టుడై సరిగఁ ♦ గన్గొనుచుండి సభావిశేషముల్

చిటుకున బూటకీడగుచుఁ ♦ జిత్తములోఁ దలపోసె సీగతిన్.

ఇదె సమయంబునచ్చె నెది ♦ యెట్లయినన్ బదులాడియచ్చున్

బదెపదె తిట్టులందిని స ♦ భాస్థలి లోకులు బ్రువ్వఁదిట్టఁది

స్పృహమును నన్న నెత్తిపయిఁ ♦ బెట్టి పురిందిగఁ బెట్టి రామభూ
మిదయితు పాదపద్మముల ♦ మీఁదనువాల్లి నమస్కరించెదన్.

ఈయుపాయంబుచే నిష్ప ♦ డేయపాయ
మెనయకుండఁ బడసెద న ♦ భీష్మసిద్ధి
యంచు నొడ్డోలగంబు వీ ♦ క్షించి యిట్లు
పాపభీతిఁ బొరయకుండ ♦ వక్కణించె. ర౧౦

సీతను బట్టిజెచ్చి వన ♦ సీమనుబెట్టిన నాటఁగోలె నే
జూతుఁ బురంబునందుఁ బలు ♦ చోటుల దుశ్శకునంబులెన్నియో
భీతి మునింగియుండె బ్రజ ♦ బెక్కురె నేమియుఁ దోచకున్న మీ
రీతరి సంధిసేయ నశి ♦ యింపక నిల్చును లంక యగ్రజా! ర౧౧

రాముఁడు గుణభిరాముఁడు
తామసిగాఁడు శరణంబు ♦ తప్పకయిచ్చున్
గామిడి మూకల మాటల
కేమి? చెప్పదురు వార ♦ లేమయినసరే. ర౧౨

శూర్పణఖ తెచ్చిపెట్టె నీ ♦ సూడు, సోడు
ముట్ట లంక నెల్ల నిపుడు ♦ చుట్టఁబెట్టి
కాల్చివేయగ నుండె, నే ♦ కరణినేని
మీరుదప్పింపవలయు ను ♦ మ్మియటన్న. ర౧౩

పండ్లు పటపటగొలుకుచుఁ ♦ గండ్లులుముచు
నట్టహాసంబుఁ గావించి ♦ కట్టలుకను
సోదరుం డిట్లు మాటాడఁ ♦ జొచ్చెనకట
యంచుఁ జిట్టుముట్టాడి లం ♦ కాధివిభుఁడు. ర౧౪

అభిజనుఁ డెవ్వఁడేని యిటు ♦ లాడునె దుస్సహజాతివై రినే
యభయముఁగోరుమంచు నక ♦ టా! సభలోపల? వీఁడుశమ్ముఁడా

యుభయకులంబులుక జెఱుప ♦ నుద్భవమందిన వాఁడు గాక, పా
పభయముఁడక్కినే వెడల ♦ బంపెదఁ ద్రొవెన స్నేహనల్లిక.

తమ్ముఁడటంచు వీఁడుపెడ ♦ చారులఁ గ్రుమ్మరుచున్నఁజూచియు
గిమ్మన కూరకుటి నదె ♦ కీడయి యంతకుఁదెచ్చెనార! నా
సమ్ముఖమందె నిట్టుల న ♦ సహ్యాపుమాటలఁ బల్కుచుండె నే
నెమ్మెయి వీనిఁబట్టి టమి ♦ యింపఁగనేర్తును మాటిమాటికి?

జాతిపౌరుషంబు ♦ జాత్యభిమానంబు .

జాతిగౌరవంబు ♦ జాతిపరువు

వీనియందులేవు ♦ వీఁడెట్లు పుట్టెనో!

కుక్కమూతిపిందె ♦ కులముచెడఁగ.

౪౧౭

ఇంతలోన విభీషణుఁ ♦ డేమియన్న!

తగవులాడకు మీయెడఁ ♦ దస్పమిది

సీత నర్పించి శరణంబుఁ ♦ జెందురాముఁ

డతిదయాళువుగాన ని ♦ న్నాదరించు.

౪౧౮

శూర్పణఖ బన్నమెల్లఁ బో ♦ కార్పనెంచి

యఖిలకులమును నీవు పో ♦ కార్పవలదు

శరణమనకున్న నాత్మనా ♦ శంబుగల్గు

శంకవలదన్న రావణుఁ ♦ డంకపడుచు.

౪౧౯

బ్రదికినన్ని నాళ్లు ♦ రావణక్షూపతి

పౌరుషంబుతోడ ♦ బ్రదికెననఁగ

సర్వనాశమైన ♦ జాతిప్రతిష్ఠను

గాచువాఁడు రిపుల ♦ నేచువాఁడు.

౪౨౦

“పరదారాగర్భనిర్భేదనచణధనుర్జ్యావల్లీకిణాఁకితములైన యీ
హస్తములు, నిరంతర నవకోటిశివాలయార్చా పవిత్రీకృతములయిన

యీహస్తములు, ధర్మపీఠాపరాయణకంఠలుంఠనపటిష్ఠదాఁఘిష్ఠఖిష్ఠ
పుంఖరత్నప్రభాఠింఘోళీవిభాఁజితంబులయిన యీ హస్తములు సంతత
దానజలధారాపరిపుత్రములయిన, యీ హస్తములు, నీచమానవునకు,
జాతినైరికి, హతభాగ్యునకుఁ గైవారంబుసేయునా? ఓరీపాపీ! ఓరీ కుల
దోహి” యంచు.

౪౬౦

బెట్టిదంబుగ నజకాలఁ ♦ బెట్టితన్నఁ
గిందపడి గడ్డెపెనుండి ♦ కిదికిలేచి
తలపులీడేరె నని పొంగి ♦ కొలువునదలి
కొన్వ్వమాటలు తెగఁబడి ♦ కొన్నిపల్కి.

౪౬౧

నలుగురు మంతులంగలిసి ♦ నక్కి విభీషణుఁ డడ్డె యబ్ధి యా
నలఁగల రామచంద్రు పద ♦ పద్మయుగంబున వాల్మీ దీనుఁడై
గిలి నభయంబువేడఁగ నొ ♦ గిన్ హనుమంతుని మాటమీఁద నె
చ్చెలిగ గ్రహించి రాముఁ డభి ♦ ప్షిక్తునిగానొనరించె లంకకున్.

పిదప విభీషణుండు తన ♦ ప్రెగ్గెడలం బురికొల్పి మంత్రమె
ల్లఁచెలిసి వేగ రండనుచు ♦ లంకకుఁబంపఁగ వారు తోడుతోఁ
గదలి పురంబుఁజేరి యటఁ ♦ గల్లు రహస్యము లాకలింపుచున్
బదపడి దాఁచకుండ రఘు ♦ పర్యునికీన్ వినిపించి రంతటన్.

ద్రావిడ శిల్పియౌ నలుఁడు ♦ రామునిపంపున గండ్లపూడ్చి త
జ్జీవనధిన్ దరించుటకు ♦ సేతువుగట్టఁగ నబ్ధిదాఁటి సీ
తావిభుఁడా సువేలమున ♦ దండును డించుచు రాయబారిగా
రావణు చెంతకొపె యువ ♦ రాజగు సంగదు సంధిసేయఁగా.

రాయబారంబు చెడిపోయె ♦ రావణుండు
స్వాభిజాత్యంబు విడనాడి ♦ సంధిసేయ

నోడఁబడకపోవ నామచే • యుగభేరి

మొరసఁ గోలాహలము మిన్న • ముట్టుచుండ.

౪౨౨

సాధకుదుర లేదనుమాట • సరమచెప్ప

సీత వెరడించి కూర్చుండి • చెట్టుక్రిందఁ

గడకుఁ గానున్న దేదియో • కాకమాన

దైన నొకమాట నాలింపు • మనుచువేడె.

౪౨౩

గుప్తికర్మమెల్లు • కొనసాగుచుండెనో!

మంత్రనిశ్చయంబు • మాటయేమొ!

తెలిసినచ్చి తేట • తెల్లంబుగాఁ జెప్ప

సరమతల్లి! నిన్న • మఱవననిన.

౪౨౪

సరమ పురంబుఁజేరి పట • శక్తి రహస్యములన్ గ్రహించుచున్

సరగునవచ్చి మైథిలికి • సంగతులన్నియుఁ జెప్పఁగాఁ బ్రభా

కరకులహేళికిఁ గబురు • గ్రక్కునఁబంపె యథోచితంబుగా

మఱగుచునుండె నేమగునొమఁపిలు యుద్ధమటంచు నెప్పుడొ.

ఇరువాఁగులు పోరితమున కాయితమై మహాదారుణరణంబు ప్రారంభింపఁ బెడబొబ్బలు, పెడనవ్వులు, కనకతప్పెటల మ్రోఁ, యేన్గుల గీపెట్టులు, జక్కుల సకిలింపులతో నిలాతలంబు దద్దరిల్లి, నోడ సీగహ్వారంబు తూటుగట్టఁ జావునకుఁ దెగించి, కనుఁజెప్పపాటులఁ బోరుముగించుటకోయన, వీరరసావేశంబుతో, నట్టహాసంబుతో, నవప్రభంబుతో దొమ్మినడుప మోటుననాటుల పోలుధాటికి నిశాన లొడుగ, నింద్రజిత్తు సూరెలనిల్చి, కోల్తలఁజేయుచుఁజెలరేగి కొంత వడి యుద్ధంబుఁజేసి, కార్యంబు సుకరంబుగా సాధించుటకు, యుద్ధ దత్తంబులయిన రథాశ్వంబు లుండుట సముచితంబనియెంచి రణవిషా ఖుండై, వీడుచొచ్చి, నికుంభిలయందు హేమామముఁ జేయనాఁడె.

ఈసమాచారంబు చారులనలన నెఱిగి విభీషణుండు వెంటనే రాము
నకు విన్నవించెను. శ్రీరాముండులక్ష్మణకుమారునిససైన్యంబుగాఁబంప
వలయు మేఘనాథునియునికి యెఱుంగనేరక తహతహపడుచుండ.

అతిరాజ్యత్పష్టచే ♦ నడియాస పాల్వడి
జాతివిరోధి నే ♦ స్తంబుసల్పి
కన్నకూతురఁ జేసి ♦ కొన్న నాతినిగూడ
లంకలోదిగఁజెట్టి ♦ శంకలేక
పగవాని శరణాచుఁ ♦ బజ్జఁజేరి కులంబు
కూకటివేల్లతో ♦ గూల్పనన్న
తనయాలుబిడ్డల ♦ ననుకంప నిరతంబు
కంటితెప్పవిధానఁ ♦ గాచుచున్న

సోదరుని బిడ్డయని జాలి ♦ చూపకుండ
లక్ష్మణునకుఁజూపె నికుంభి ♦ లఁ జలపట్టి
పరమభాగవతోత్తమ ♦ వరుఁడుకాఁడె
విమలచరితుండుకాఁడె వి ♦ భీషణుండు.

౪౩౧

సరమాసతీవిభుం డీ
కరణిని లక్ష్మణున కచటఁ ♦ గన్పఱపంగా
శరపాలిని నిగుడించుచుఁ
బరిమార్చెను మేఘనాథుఁ ♦ బటుతరశక్తిన్.

౪౩౨

జ్యేష్ఠపుత్రుని మరణంబు ♦ చెవినిబడిన
రావణుఁడు శోకవిహ్వల ♦ భావమునను
గొంతసేపూరకుండి స ♦ క్రోధుఁడగుచు
శత్రుమారణోపాయంబు ♦ సంస్మరించి.

౪౩౩

పాతాళ హోమామంబుఁ ♦ బరిపాటిఁజేసి
 లబ్ధిదోన్సారుఁడై ♦ లావుతోమెఱసి
 జయలక్ష్మి కైదండ ♦ చనువుతోబట్టి
 యేపార రావణు ♦ డెదనిశ్చయించి
 మఱువున నొకచోట ♦ మంత్రాలతోడ
 నొక్కఁడే పాతాళ ♦ హోమామంబుఁజేయ
 నల విభీషణుఁడొత ♦ యాత్రంబుతోడ
 శ్రీరామునకుఁజెప్పి ♦ సిబ్బితలేక
 యంగదాదులఁ బంపె ♦ నా హోమామవిష్ణు
 మాచరింపఁగ వార ♦ లంతటఁబోయి
 డొజేసు జాడలు ♦ తెలియఁగాలేక
 మల్లాడుచుండంగ ♦ మతిమాలి సరమ
 వీక్షించి వెంటనే ♦ వేలితోఁజూప
 నంగదుఁ డచ్చోట ♦ కఠితద్రోబోయి
 పెనుగొండ కైవడి ♦ పీటపైనుండి
 యగ్ని హోమాత్రమువేల్చు ♦ నచలసమాను
 లంకాధినాథు వి ♦ లక్షణుఁజూచి
 జన్నంబు మాన్పింపఁ ♦ జాలఁగాలేక
 యవరోధ మెదిలేక ♦ యవరోధమేగి
 చెక్కునఁ జెయిఁజేర్చి ♦ చింతిల్లుచున్న
 మండ్రోదరినిగాంచి ♦ మాటాడకుండ
 ముత్యాల చేర్చుక్క ♦ పుడమిపైరాల
 జారుకొవ్వెదఁబట్టి ♦ చరచరలాఁగి
 రాజవీధులగుండ ♦ రమణిదోడ్తేర
 వీక్షించి యేరాలు ♦ వెడనవ్వునవ్వు
 రాక్షసేశ్వరుముందు ♦ రామను నిల్పు

నామె విలాపంబు ♦ నాలించి రావ
యిం డాగ్రహహదగ్ర ♦ మండితుండగుచు
యువరాజు నెదురొమ్ము ♦ నొకతన్నదన్ని
యర్థాంగి విడిపింప ♦ నాతండు పర్యే.

౪౩౪

ఏర్చు పరాభవాగ్నిఁ దపి ♦ యించుచుఁగుందుచునన్నభార్య నో
దార్చి విరోధినర్గమును ♦ దందడి దొందడిఁజేసి వారిబో
కార్చి జయంబుఁదెత్తునని ♦ గక్కున దేరును నెక్కిపోయి బా
ణార్చుల కాదుచిచ్చు బయ ♦ లంతయుఁబ్రాకఁగఁజేసె నంభోకా.

పడరాని యవమాన ♦ బాధ లంకేశుండు

నీతాపహరణంబు ♦ జేసి పిదప

బహుళ సాంద్రాశోక ♦ ననములోఁ గూన్చుండఁ

బెట్టఁగా హాయిగాఁ ♦ జెట్టునీడ

రావణుండొత దు ♦ ర్మార్గుఁ జౌరా! యంచు

శ్రీరాముఁ డెల్లెత్తి ♦ చెప్పచుండె

సుల్లోకవతి దివ్య ♦ సుగుణాధ్య పతివత్ని

మండోదరిని మోటు ♦ మర్కటుండు

రాణివాసంబుఁ జొచ్చి దు ♦ ర్మదముతోడఁ

గొన్నవట్టివ్వ వీధుల ♦ గుండ నొర!

మైథిలీభర్త పల్లెత్తు ♦ మాటయైన

దిప్పనంగ లేడెటువంటి ♦ ధార్మికుండొ!

౪౩౬

అసలు నూతేండ్లు దాటిన ♦ ముసలియయ్య

గుడుసువడుచుండఁ జాపంబు ♦ గడుసువడుచు

వెలితియగుచుండఁ గనదొనఱ్ ♦ వెలితిపడక

పోరుసాగింప రావణ ♦ భూవరుండు.

౪౩౭

మోమువనానులైన కపి • ముఖ్యులు సంగరభూమిడి చి నె
గోటమిఁ బొందుచున్ నిలువఁ నోపక వెన్కనుఁజూపకుండ ను
పోటులు చూచికొంచుఁ బడి • పోనదొడఁగిరి రాుక్కెట్టా
రాట నెఱుఁగుదేవుడని • యత కన్దఁగొని ముగ్రకోలు.

ఓడకుఁ వోడకుఁడనుచు • నొక్కఁడు రాఘవుఁ సస్థవచ్చి యా
టాడఁదలంప రాననుఁడ • హంకృతిఁ దూపుచుచేయుఁ గాలు
యాడక యూరికుచ్చఁగని • యత విభీషణుఁ శబ్దశబ్ద నూ
టాక వచ్చివచ్చి సమ • యబునకై పరికించి చూమిమఁ.

వొవడి కయ్యములోనన్

సంవడి కనిపెట్టి గుదయ • నారించుచుఁ ద

స్వందన హయముల నాల్గిటి

మ్రుదిఁచెను నొక్కడెబ్బ • మాసఁటికాఁడే?

౩౪

నిరభుండుయ్యను రానణ

ధరాననుఁడు కొంఁకొక యర • దంబెక్కినెనన్

మిరముం జేయుచునుండఁగ

గిరగిర కన్నంగవ దిరి • గెన్ రామునకున్.

౩౫

బడలిన రామచంద్రుఁగని • పోయిడితో సరిమావిభుఁ సుఖో

క్కుడుపడి రాననుండు రణ • కోవిమఁ డీరని గెల్వనేరె

న్వఁడయిన ధర్మయుద్ధమున • శాపురె! కావునఁ గొత్తివచ్చు

గుడికొని బిట్టుగొట్ట పడిఁగొట్టుమనన్ రఘురాముఁడె తమ్ము.

నాభిమోదను వాలమ్ము • నాటి పుకమి

నాలెచ్చి జబ్బాటుతోడ రా • నణనరేంద్రు

భాగవతుఁడౌ విభీషణు • పల్కువినుచు

ధర్మమొ యధర్మమొ పనిమా • త్రంబు దీరె.

౩౬

ననైవై జాపకశ్చుగః • నణగియున్న
యన్న కగ్నిసంస్కారము • లాచరింప
చే విధిషణుఁ డన్నయ • త్యధికపాపి
స్మృదూరుడటంచును • దగవుచెప్పి.

రరర

లోకము విన్న ధర్మపరి • లుపుఁడితఁడనిచెప్పి తిట్టినే
మో! కడయగచు రాఘవుఁడు • యోజనచేసి విధిషణా! నా
నికిది యొప్పుకాదు రజ • నీచరనాఘుఁడు లోకజేతయే
కాక సహూదిరుండు కను • కన్బొనరింపుమ యగ్నిసంస్కృతుల్.

చావుతోఁ దప్పలన్నియు • సమసిపోవుఁ
గాఁ జేతకు నగ్నిసం • స్కారములను
జేయుమని రాముఁడానతి • జేసినంత
యమలె చేసె విధిషణుఁ • డొనటంచు.

రరర

పాలుత్రాగెదవా? నీవు • బసవ! యశాను
ప్రప్తినిస్తిలు చిందువా? • బసవ! యశాను
పించివార్గంబుఁ బట్టెను • మావిధిష
ణుండు కేటిదాఁ కెన్నో న • న్నతులుకల్ల.

రరర

ఈశు జగముల • కీతేఁడు తగువాఁడు
వేరేఁడు తగ డన్న • పేరు గాంచె
చదావు సాములునేర్చి • చదువు సాములనేర్చు
చదువు సాములనేర్చు • చనుచుఁడయ్యె
గోవాంధ్ర నరిదిద్ది • గోవాంధ్ర గని యిద్ది
గోవాంధ్ర గనుడించు • జానగొట్టె
ఆ పని తురబట్టి • నాపగఁ బురిచుట్టి
నాపగ దొరఁ బెట్టి • యధిపఁడయ్యె

ధరణీః బుట్టుట గిట్టుట • కొఱకుఁగాదె
యెప్పుడో యొకప్పుడు చావు • తప్పబోదు
జాతి యభివృద్ధికొఱకునై • సమసిపోయె
రావణుఁ డెంతధన్యుడో • ప్రథనభూమి.

౪౪౮

విధవయైన లంకాపురి • సధనఁజేసి
సీత నగ్నిలోపలఁ బ్రవే • శింపఁజేసి
మరలఁ గొనుచు నయోధ్యకు • మరలివచ్చె
వానరులతోడ రాముండు • వైభవమున.

౪౪౯

భార్యఁగొంపోవ.గ విరోధి, • వానరులను
జేరి శరణంచుఁ బగవాని • జించి భార్యఁ
చెచ్చికొన్న రాముఁడు కీర్తిఁ • చెచ్చికొనియె
వసుధ నెవరి యదృష్ట మె • వ్వరికివచ్చు.

౪౫౦

ము గి ం పు.

నాటికిఁ గథాశ్రవణంబు చాలించి, సాధ్యానందనాచులుసల్పి
యా రేయి నిదురించి, యుషకికాలంబునఁ దత్తరపడిలేచి, కాల్యంబులఁ
దీర్చికొని, గురువరుండగు సూతమహర్షిం జేరి నందచు బాచరించి.

కడచినరేయి నొక్కకలఁ • గంటిని మాదగు కమ్మనాటిలో
గడబిడలేవొ కల్గి కడ • గండ్లగచాట్లు ప్రజాసమూహమున్
సుడుపులు పెట్టిపెట్టి పరి • శోషణఁజేయుచు నుండెనంచు న
క్కడ కిపుడేగిచూచి యటఁ • గాంచిన సంగతులన్ని చెప్పెదనె.

బుద్ధిపుట్టెను మాయూరు • పోయివత్తుఁ
జుట్టపక్కల నెల్లరఁ • జూచివత్తు

దేశికేంద్ర! రెన్నెల్లలోఁ ♦ దిరిగివత్తు
గొఱతవడ్డ ధర్మంబుల ♦ నెఱుఁగుకొఱకు.

ర౪౩

ఎల్లకాల మెల్ల ♦ నృత్తంబు లెఱు గుదు
రైనఁ గన్నులార ♦ నేనుచూచి
మీకు విన్నవించు ♦ నాకడకథలెల్లఁ
దప్పుపట్టవద్దు ♦ తండ్రి! నన్ను.

ర౪౪

అన విని మౌనిచంద్రుడు ర ♦ యంబునలేచుచునొక్కయోషధిన్
గొని యరుదెంచి చూడుమిదిఃగో! యపురూపపుమందుటాకు దీ
నిని నఱకాలఁ బ్రామునెడ ♦ నింగినిబోయెద వెంతదూరమై
నను గనుతెప్పపాటుననన్ విని మిక్కిలి యాదరంబునన్

బిక్కమొగమునఁ మునినాథు ♦ చక్కిచూచి
యేమితోఁచక కూర్చుండి ♦ యించుకంత
పైన మప్పుడే నిశ్చయ ♦ పఱచినేను
యోగవాగలు సంచిలో ♦ నుంచికొనుచు.

ర౪౫

పాదలేపనంబుఁ ♦ బట్టింప నఱకాల
మింటికెగసి నాడ ♦ మంటినుండి
తెల్లవారలేదు ♦ దిగినాడ మాయూరి
చెఱువుగట్టుమీఁది ♦ చెట్టుక్రంద.

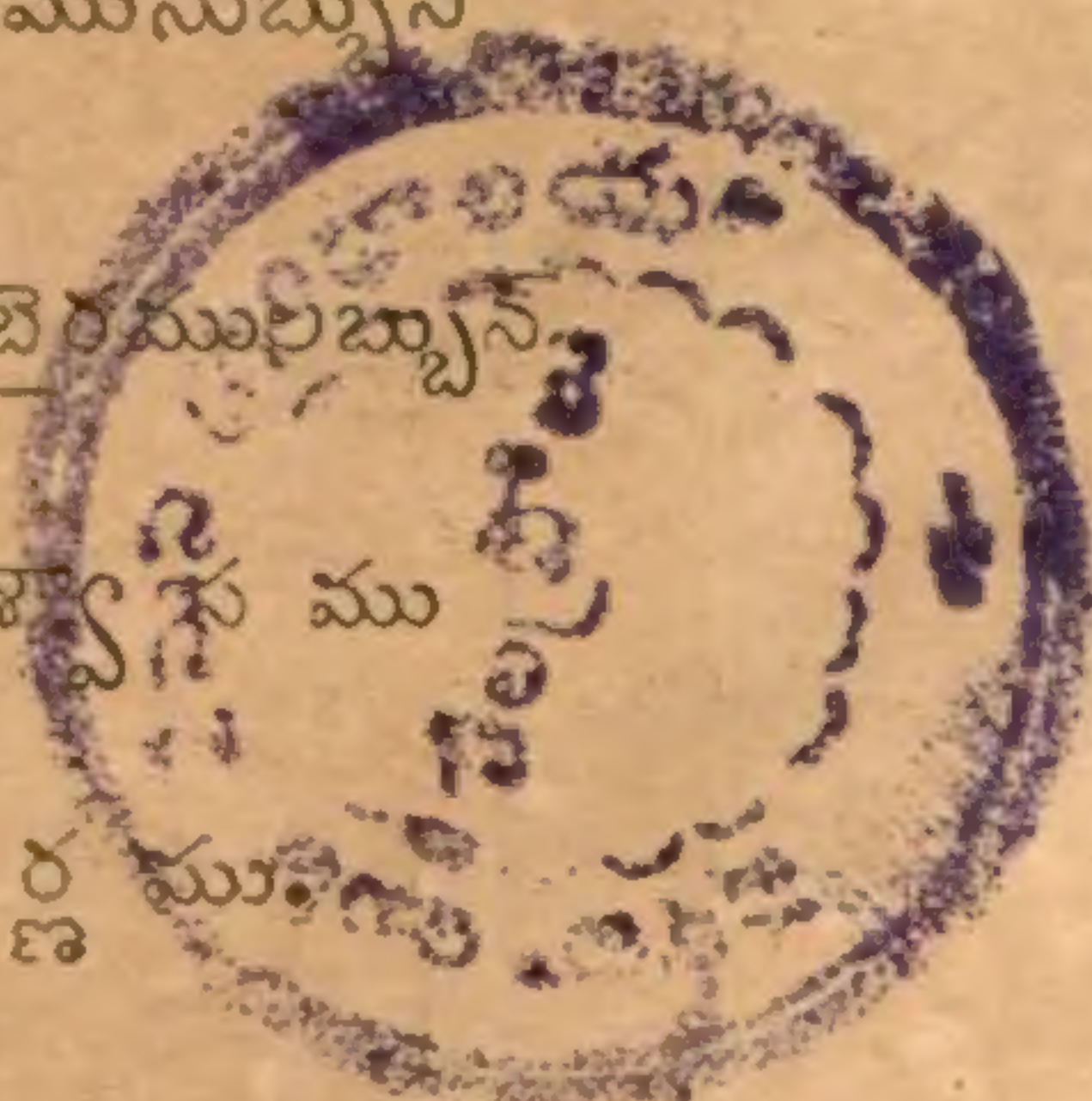
ర౪౬

ఈకథ వ్రాసిన విన్నను
వాకొన్నను బాడిపంట ♦ పరువముసుబ్బున్
తేకువ జోకయుఁ బ్రబ్బున్
బొకటముగ లిబ్బులుబ్బు ♦ బైరములిబ్బున్

ర౪౭

తృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము

మహానగర పంచాయితీ పునర్వ్యవస్థీకరణ పరిశీలనావట్టిక

పునర్వ్యవస్థీకరణ సంఖ్య	TPLA125B182
పునర్వ్యవస్థీకరణ పేరు	మాత పురాణము 03
తారీఖు	30/10/24
ముందు లెక్క	NO
వెనుక లెక్క	NO
మొత్తం పేజీలు	129
విద్య సౌకర్య పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	RUKSANA
పేజీలు విడదీసినది	RUKSANA
స్కాన్ చేసినది	Dr. Ramya
పరీక్ష చేసినది	THASIN
పేజీలు సరిచూసినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	over